

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

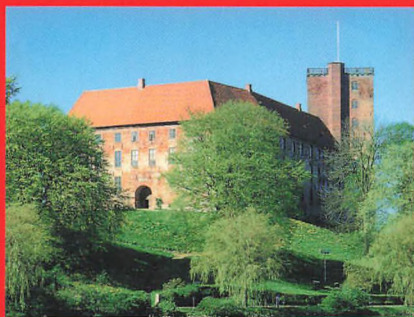
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

HUSE & PLADSER

KOLDING

HUSE & PLADSER

AF LEIF LEER SØRENSEN

FORLAGET ARKITEKTURENS DAG KOLDING

I KOLDING

EN ARKITEKTURGUIDE

Forord

Denne guide beskriver omkring 200 huse, bebyggelser, anlæg, torve og pladser i Kolding Kommune – fra grundlæggelsen af Koldinghus i 1260 og helt frem til de mange nye byggerier, der er skudt op de seneste år.

Der er tale om en revidering og udvidelse udgave af førsteudgaven, som udkom i 1992. Ændringer i den eksisterende bygningsmasse og stor byggeaktivitet i Kolding siden da har gjort en ajourføring af guiden påkrævet. Mere end 50 nye emner er føjet til.

Gruppen Arkitekturens Dag, Kolding, har været initiativtager til såvel førsteudgaven som ajourføringen, og begge dele har kun kunnet realiseres takket være omfattende sponsorbidrag.

Udvælgelsen af emner er sket i et samarbejde med gruppen Arkitekturens Dag, Kolding – repræsenteret ved museumsdirektør Poul Dedenroth-Schou (Museet på Koldinghus) og arkitekterne MAA Torben Gade (GBL Gruppen for by- og landskabsplanlægning ApS), Sten Krarup (Kolding Kommune), Clara Rigenstrup og Chris Fløe Svenningsen (begge Tegnestuen Mejeriet) samt Steffen Juul-Sørensen (Juul Arkitekter).

Guiden er geografisk opbygget. Som vist på oversigtskortet forrest i guiden er Kolding Kommune opdelt i fire områder. Numrene på områdekortene inde i guiden henviser til de efterfølgende beskrivelser af de

enkelte emner. Rækkefølgen angiver en naturlig rute rundt i delområderne. Ikke alle emner har et selvstændigt nummer; kun hvor afstanden tilsiger det.

En indledende oversigtsartikel, skrevet af Poul Dedenroth-Schou, giver et rids over Kolding bys historiske udvikling, mens Sten Krarup skriver om de seneste 40 års omdannelse af Kolding Bymidte.

Bag i guiden findes korte biografiske oplysninger om de betydeligste afdøde arkitekter i Kolding – en ordforklaring på benyttede fagbegreber samt person-, gade- og bygningsregistre, som gør det muligt at gå på tværs af guidens opbygning. De valgte emner er dels karakteristiske eksempler på byggeriets og arkitekturens udvikling i Kolding og omegn, dels repræsenterer de byens bedste arkitektur.

Nogle beskrivelser vægter husenes stilhistoriske aspekter, andre deres funktionelle opbygning. Denne vægtning er ikke tilfældig, men afspejler i høj grad arkitekturhistoriens skiftende idealer. I nogle perioder har formen haft førsteprioritet; i andre funktionen.

Som det vil fremgå, har også byggeprocessen ændret sig over tid. Hvor den førhen var et enkelt og direkte samspil mellem arkitekt, bygherre og håndværker, er den i stadig stigende grad blevet et bredspektret og komplekst samarbejde mellem arkitekt, ingeniør, entreprenør, byggevareproducent, bygherre og bruger.

Indhold

Interiører omtales stort set kun i de tilfælde, hvor bygningerne er offentligt tilgængelige.

Så vidt muligt er arkitekt samt evt. landskabsarkitekt og kunstner oplyst ved hvert enkelt emne. Hvor intet andet er nævnt, er der tale om koldingensiske arkitekter.

Alle emner er illustreret med nye farvefotos, taget af arkitektur-fotograf, arkitekt MAA Åge Lund Jensen. De historiske fotos er velvilligt udlånt af Kolding Stadsarkiv. Philip & Foxil Grafisk Design har forestået den grafiske tilrettelægning, mens Peder Norup har hjulpet med korrektoren.

En stor tak til Kolding Stadsarkiv og Kolding Kommunes tekniske forvaltning for uvurderlig hjælp med kildemateriale og oplysninger samt til gruppen Arkitekturens Dag, Kolding, der har bistået med råd og vejledning.

Leif Leer Sørensen,
ph.d., arkitekt MAA
juli 2004

5 Oversigtskort

6 Kolding fra
middelalder til nutid
– af Poul Dedenroth-Schou

16 Kolding Bymidte
– omdannelse gennem 40 år
– af Sten Krarup

Kolding Bymidte

23 Områdekort
24 Hus- og pladsbeskrivelser

Kolding Nord og Vest

73 Områdekort
74 Hus- og pladsbeskrivelser

Kolding Øst

103 Områdekort
104 Hus- og pladsbeskrivelser

Kolding Syd

117 Områdekort
118 Hus- og pladsbeskrivelser

Arkitektportrætter

144 Laurits Albert Winstrup
146 Johan Christian Fusing
148 Andreas Thomsen Hagerup
150 Ernst Petersen
154 Christian Svane og
Axel G. Jørgensen
156 Henning Noes-Pedersen

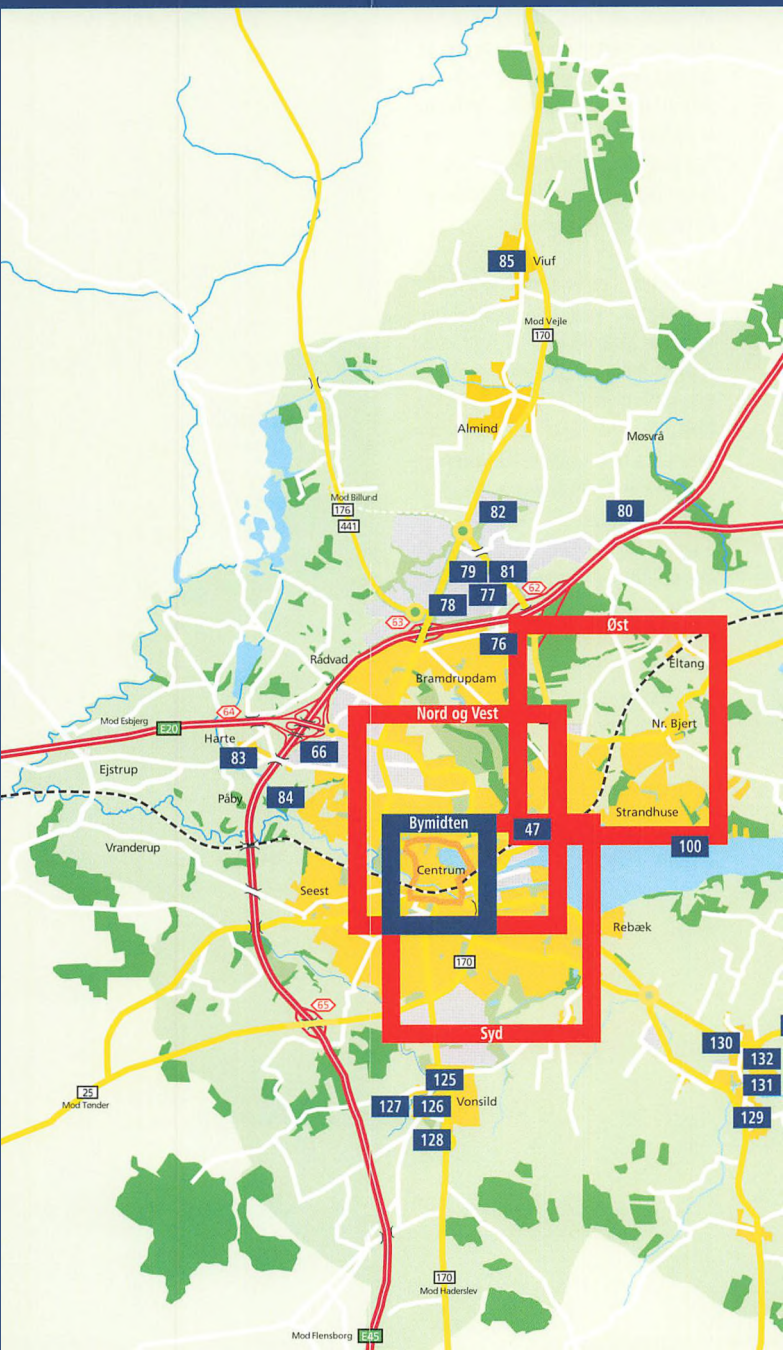
Registre

158 Navneregister
161 Gaderegister
163 Bygningsregister

166 Ordforklaring

Kolding Kommune

Oversigtskort

Kolding Bymidte områdekort 23

Kolding Nord og Vest områdekort 73

Kolding Øst områdekort 103

Kolding Syd områdekort 117

Som anvist på oversigtskortet er guiden opdelt i 4 områder.

4 tilhørende områdekort inde i bogen (se sidehenvisningerne ovenfor) viser, hvor de udvalgte bygninger er placeret. Numrene på kortene henviser til de efterfølgende beskrivelser.

Enkelte numre ligger uden for områdekortene og er derfor indføjet her på oversigtskortet. Beskrivelserne til disse findes under de enkelte områder.

Det gælder følgende:

Kolding Bymidte

47 Kolding Sejlklub, Dokvej 1

Kolding Nord og Vest

- 66 Velux AIS, Platinvej 14
- 76 Økohusene, Slåenvej 2-120
- 77 Fælleskrematoriet, Pedersmindevej 6
- 78 EDB Gruppen AIS, Kokholm 3
- 79 TRE-FOR, Kokbjerg 30
- 80 AvestaPolarit AIS, Kokbjerg 31
- 81 Würth Danmark AIS, Montagevej 6
- 82 LMG, Nordager 11
- 83 Harte Skole, Stubdrupvej 36
- 84 Harteværket, Alpedalsvej 107 A-E
- 85 Kirstineslyst, Storgaden 54, Viuf

Kolding Øst

100 Radisson SAS Koldingfjord Hotel, Fjordvej 154

Kolding Syd

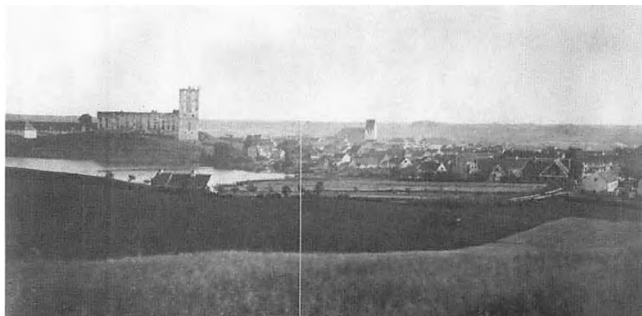
- 125 Vonsild Kirke, Vonsildvej 45 A, Vonsild
- 126 Sønderholm, Hoppesvej 15, Vonsild
- 127 Vonsild præstegård, Delken 8, Vonsild
- 128 Solsikkehaven, Vonsild
- 129 Sdr. Bjert Kirke, Bjert Kirkeallé, Sdr. Bjert
- 130 Gyndbjerg, Sdr. Bjert
- 131 Abildgården, Sdr. Bjert
- 132 Agerland, Sdr. Bjert
- 133 Kolding Centralrenseanlæg, Stenderupvej 95, Bjert
- 134 Thygesminde, Thygesmindevej 2, Sdr. Stenderup
- 135 Lykkesgård, Skibelundvej 15, Sdr. Stenderup
- 136 Sdr. Stenderup Kirke, Stenderup Kirkeallé, Sdr. Stenderup

Kolding

fra middelalder til nutid

Kolding fra middelalder til nutid

Kolding set fra nord omkring 1875. Byen er under udvikling mod vest (langs Katrinegade) og mod øst (mod havn og jernbane). Endnu er Koldinghus slotsruin det altdominerende træk i bybilledet. Kun Sct. Nicolai Kirkes tårn kan konkurrere.

Kolding er opstået der, hvor en nord-syd-gående landevejstrafik engang i tidlig middelalder måtte standse op for at krydse Kolding Å ved bunden af Kolding Fjord. Kun meget få byer i Danmark kan føre deres historie tilbage til tiden før Valdemarernes århundrede (ca. 1150-1250). Det er sandsynligt, at Kolding opstod som bymæssig bebyggelse i sidste halvdel af 1100-årene. Arkæologiske undersøgelser i de senere år har påvist lag fra omkring 1200. Fra denne tid stammer de ældste spor af byens sognekirke, Sct. Nicolai Kirke, og fra midten af 1200-årene stammer den første begyndelse til Koldinghus. Første gang byen nævnes i skriftlige kilder er i den såkaldte Kong Valdemars Jordebog fra 1231, der var en fortegnelse over al kongelig ejendom i Danmark.

Fra begyndelsen var byens eksistensgrundlag jordbrug, fiskeri og håndværk, suppleret af lidt handel som følge af vadestedet. Kolding-

hus, der i midten af 1200-årene blev anlagt på banken lige nord for byen, skulle sikre vadestedet fred og tillige sikre, at købmænd, bymænd og rejsende betalte skyldige skatter og afgifter til kronen. Samtidig var fjord og å blevet grænse mellem kongeriget Danmark og hertugdømmet Slesvig.

Borgen blev udbygget middelalderen igennem, og ikke sjældent var den skueplads for kongernes forhandlinger med fremmede fyrster. Det skabte livsbetingelser for købmænd og håndværkere, såvel til byggeri som til forsyning af hoffet med almindelige forbrugsvarer og med luksusvarer.

Kongelig bevågenhed

Fra midten af 1500-årene og til begyndelsen af 1600-årene nød Kolding by i særlig grad kongemagtens bevågenhed. Christian 3. (1536-59) udvidede i årene 1546-58 slottet til et firfløjet anlæg og grundlagde et

AF POU L. DE DENROTH-SCHOU

nyt hospital i byen. Hans dronning Dorothea af Sachsen-Lauenburg havde efter kongens død Koldinghus som enkesæde. Hun byggede en ny latinskole og grundlagde Slotsmøllen, dengang slottets kornmølle, hvor byens avlsbrugere skulle lade deres korn male (Slotsmøllen blev siden et moderne ølbryggeri, men er i dag nedrevet).

Deres søn Frederik 2. (1559-1588) skabte den store dyrehave nord for Koldinghus og den såkaldte 'jyske vildtbane', et vidtstrakt landområde fra Haderslev til Skanderborg til jagt og landbrug. Han anlagde også Kongevejen fra Haderslev over Kolding til Nygård ved Egtved, den eneste kongevej, der blev anlagt i Jylland. Denne kongelige privatvej havde egen bro over Kolding Å, nær den nuværende Kongebro og Kongebrogade.

Christian 4. byggede i årene omkring 1600 Kæmpetårnet på Koldinghus, og indrettede samtidig en ny og større slotskirke og en imponerende riddersal.

Kongefamiliens interesse for Koldinghus og hyppige ophold på slottet med et stort følge gav velstand til mange af byens borgere. Hertil kom, at Sønderbro var et af de to toldsteder for eksport af stude til Tyskland og Holland. Denne eksport bragte ligeledes mange mennesker til byen.

En fremtrædende by

Middelalderens Kolding var en beskeden by, klemmt inde mellem Slots-

banken med Koldinghus i nord og Kolding Å og dens sumpede bredder i syd. I øst og vest var byen afgrænset af vandfyldte grave, der nogenlunde fulgte de nuværende gader Slotsgade og Skolegade. Tre hovedveje ledte trafikken til og fra byen. Fra øst løb vejen fra Snoghøj ind langs Slotssøens østende ad Munkegade og Klostergade; fra oplandet mod nord og vest (her er den nøjagtige vejføring endnu omdiskuteret) ad Skolegade og Låsbygade; fra syd over Sønderbro ad Søndergade.

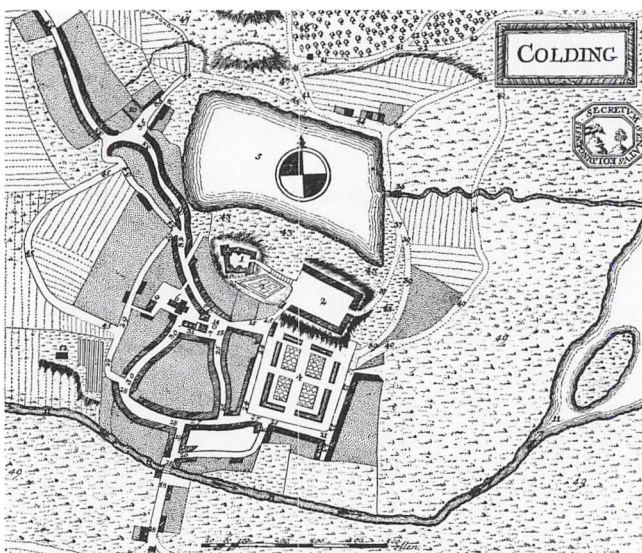
Fra slutningen af 1500-årene stammer det ældste, kendte billede af Kolding, nemlig et kobberstik i Braun og Hogenbergs store værk om Europas mest fremtrædende byer. Fra billedet genkender man mange træk af nutidens bykerne. Øverst ligger slottet på sin banke med Staldgården ved siden af. Neden for Slotsbanken finder vi byens sognekirke, viet til Sct. Nicolai, påbegyndt omkring 1250, og øst for kirken ligger byens torv med rådhuset. Fra torv og kirke går to gader mod syd, Vestergade og Østergade. Mod syd samles de i Helligkorsgade, hvorfra Søndergade fører trafikken mod syd over åen. Umiddelbart øst for Sønderbro lå i århundreder byens havn.

I Kolding lå spedalskhedshospitalet Sankt Jørgensgården umiddelbart vest for byen i nærheden af åen. Nutidens Sankt Jørgens Gade minder om placeringen. Lige øst for byen grundlagdes i 1286 et franciskanerkloster. Det blev nedlagt i

Kolding omkring 1585. Ældste prospekt af Kolding. Kobberstik i Braun & Hogenbergs store værk om Europas mest fremtrædende byer: Civitatis orbis terrarum. Köln 1598.

Kolding omkring 1768. Ved sammenligning med Braun & Hogenbergs prospekt fra 1585 ses det tydeligt, at byen stort set ikke er vokset i de mellemliggende ca. 200 år. Pontoppidan: Den Danske Atlas.

1529, få år før den egentlige reformation i Danmark, og bygningerne blev hurtigt nedrevet og en del af grunden udlejet til byens borgere. Men det meste af jorden omdannedes til urtehave for slottet, en urtehave der eksisterede helt til 1800-tallets midte, da også dette jordstykke udstykkedes og blev bebygget med byens nye hovedgade Jernbanegade, der førte fra byens torv til den nye jernbanestation ved havnen. Gadenavne som Klostergade, Munkegade og Gråbrødre-gade minder i dag om placeringen af dette kloster.

Krig og pest

Krigene mod Sverige i 1600-årene blev afslutningen på byens velstandstid. Under Kejserkrigen 1625-29 og Torstenssonfejden 1643-45 – begge udløbere af Trediveårskrigen i Tyskland – og Karl Gustav-krigene 1657-60 hærgedes Kolding by og omegn af fjendtlige tropper. I samme periode ramtes byen flere gange af pest. Alene under en pest-epidemi i 1654-55 døde 358 mennesker i Kolding. I en taksationsforretning fra 1662 berettes, at 71 gårde og huse i byen lå øde hen. 1672 var der 1.094 indbyggere i byen, på reformationstiden (ca. 1550) havde der været omkring 1.600. Denne betydelige befolkningstilbagegang har været en væsentlig årsag til, at Kolding havde vanskeligt ved at komme til kræfter igen. Det bidrog også, at Kolding – ligesom de fleste andre købstæder i riget

ved enevældens indførelse 1660 – blev pålagt den såkaldte konsumtion, en afgift til staten på alle varer, der førtes ind i byen. Kolding fik det særlige problem, at nabobyerne var fritaget for denne afgift. Den nye by Fredericia, grundlagt 1652, blev fritaget for konsumtion fra 1669, og byerne i hertugdømmet Slesvig fik ikke denne særlige skat pålagt. Købmændene i Kolding måtte derfor se, at en del af den naturlige oplandshandel gik til disse byer.

Øget handel

I løbet af 1700-årene voksede byen kun med et lille antal huse. Folketællingen fra 1801 angiver 1.672 indbyggere i byen mod 1.406 i 1769, da der for første gang blev foretaget en egentlig folketælling i Danmark. Den hyppigste næringsvej i byen var i 1801 brændevinsbrænderi, den anden var jordbrug og den tredje handel. Handelen gik stærkt frem i den følgende tid. Udførselen af stude over Kolding var igen steget betydeligt i slutningen af 1700-årene.

Desuden blev kornhandelen et væsentligt aktiv i første halvdel af 1800-årene. Bedre dyrkningsmetoder gav øget kornproduktion, og en stigende befolkning i Europa efterspurgte dansk korn. Fra 1830'erne drev en række købmænd en betydelig korneksport fra Kolding. Bønder fra Vejle til Haderslev sendte deres korn til Kolding. For købmændene, som for byen som hel-

hed, var det af stor betydning, at der i 1843 blev anlagt en egentlig havn i Kolding.

De slesvigske krige og især kampene om Kolding den 23. april 1849 var årsag til en midlertidig stilstand for byen – et større antal gårde og huse blev sønderskudt under de slesvig-holstenske oprøreres artilleribeskydning af byen – men efter 1850 gik det fremad igen. Toldgrænsen blev flyttet sydpå, konsumtionen ophævet og de første industrier etableret i byen: jernstøberier, teglværker og et møbelsnedkeri.

I 1855 var der 3.476 indbyggere i Kolding, en fordobling siden 1801, og igen fra 1855 til 1880 skete en fordobling til 7.141 indbyggere. Den stigende handel i byen var en del af forklaringen herpå, men tendensen blev understøttet af, at byen nu fik et opland mod syd. Efter krigen i 1864 mod Preussen og Østrig blev landegrænsen mellem Danmark og Tyskland trukket syd om Kolding, men otte sogne umiddelbart syd for Kolding, der tidligere havde hørt til Slesvig, blev lagt til Danmark. Indbyggerne her havde hidtil handlet i Christiansfeld og Haderslev, men måtte nu søge til Kolding.

Det blev desuden en vigtig forudsætning for stigende handel, at den østjyske længdebane fra 1866 fik station i Kolding. Fra 1870'erne var der tillige jernbaneforbindelse til den nye eksporthavn Esbjerg. 1898 fik Kolding sin første private jernbane, Egtvedbanen, der fulgtes af yderligere to privatbaner, i 1911

Troldhedebanen til Midtjylland og i 1917 Kolding Sydbaner til henholdsvis Hejlsminde og Vamdrup. De fik dog alle tre ret kort levetid. Egtvedbanen nedlagdes i 1930, Kolding Sydbaner i 1949, og Troldhedebanen lukkedes som den sidste i 1966.

Nye kvarterer

Byens fremgang gav fra 1850'erne anledning til et meget betydeligt nybyggeri. Flere nye kvarterer grundlagdes i årene fra ca. 1850 til århundredskiftet både øst og vest for den gamle bykerne. Konsul Gaus Gade-kvarteret og Vesterbrogade-kvarteret stammer fra 1800-årenes sidste halvdel.

Låsbygade, byens gamle indfaldsvej fra vest, betragtedes indtil begyndelsen af 1870'erne som byens vigtigste hande!sgade. Her lå de fleste købmandsgårde, men da statsbanestationen blev placeret ved havnen, og sporføringen kom til at gå gennem den sydlige bydel, flyttedes handelscentret efterhånden til Jernbanegade/Østergade-kvarteret.

Samtidig skete der en ændring af handelens karakter. Tidligere var den foregået i købmandsgårdene, hvor man både handlede en gros og en detail. Nu specialiserede nogle købmænd sig i en gros-handel med bestemte varer, andre i detailhandel. Ved siden heraf skød et utal af småbutikker op på byens handelsstrøg. Som følge af udviklingen i industrien begyndte nogle håndværkere – i stedet for at udøve deres fag – at

Jernbanegade set fra Aksestov, byens første store gadegennembrud i 1875-76. Hermed skabtes trafikforbindelse mellem Aksestov, byens gamle hovedplads, og den nye plads ved banegården.

handle med de tilsvarende fabriksfremstillede varer i butik. Andre butikker blev etableret af de mange, der flyttede til byen, enten fra oplandet eller fra Sønderjylland, hvorfra mange unge rejste for at slippe for tysk militærtjeneste.

I denne periode blev byen mere 'oplyst'. Det kommunale gasværk blev anlagt i 1861 og i 1898 fulgte elektricitetsværket. Byen fik gadebelysning, først med gas, senere med elektricitet.

Omfattende nybyggeri

Fra 1880 til 1911 fordobledes byens indbyggertal endnu en gang fra 7.141 til 14.219. De mange tilflyttere blev især beskæftiget inden for handelsvirksomhed. Kolding blev i denne periode centrum for eksport

af levende kreaturer især til Tyskland. Åleeksport, handel med frø og gødnings- og foderstoffer var også vigtige erhverv. Blandt de vigtigste industrivirksomheder i denne periode kan nævnes De Danske Mejeriers Maskinfabrik og S.W. Bruuns tobaksfabrik, der en overgang var Danmarks største tobaksfabrik, beliggende hvor nu Føtex har til huse.

Befolkningstilvæksten gjorde behovet for boliger næsten umætteligt. Fra begyndelsen af 1880'erne byggedes om i hele den centrale del af byen. Gamle bindingsværkshuse erstattedes af nye grundmurede og præsentable huse i flere etager, ligesom nye kvarterer – især syd for åen – bebyggedes. En række dygtige arkitekter opførte monumentale bygninger, således

Sønderbro omkring 1870. Hovedvejen mod syd, mod hertugdømmerne og Tyskland. Bebyggelsen er begyndt syd for åen, men endnu i beskedent omfang. Bagest i billedet Hjelms Mølle, en af byens vindmøller. Først under 2. verdenskrig nødvendiggjorde trafikudviklingen en ny hovedbro over åen: Bredgade, der blev det næste store gadegennembrud.

Hotel Kolding på Akseltorvs nordside, en værdig modspiller til det nye rådhus, Sct. Nicolai Skole og Teknisk Skole, og byens sognekirke ombyggedes.

Indtil 1908 var der kun én bro for kørende trafik over Kolding Å, Sønderbro, men i dette år byggedes den såkaldte Nybro. I slutningen af 1920'erne fulgte Østerbro og Vesterbro, og endelig byggedes Bredgadebroen under 2. verdenskrig.

Medens størstedelen af byens befolkning tidligere havde boet nord for Kolding Å, boede der omkring 1930 omtrent lige mange nord og syd for åen, og siden har boligtilvæksten været størst syd for. Kolonihaveselskaberne, der stod for lån til køb af grunde og byggeri af mindre villaer i byens udkant, har en

meget stor del af æren for, at så mange koldingensere har kunnet få eget hus med have.

Bolignøden under 1. verdenskrig gav anledning til opførelsen af de første store udlejningsejendomme i Kolding, bl.a. den kommunale bebyggelse Udsigten, der byggedes af arkitekt Ernst Petersen i samarbejde med arkitekterne Axel Georg Jørgensen og Christian Svane. Han var kommet til byen for at bygge Domhuset (politi og domstol) efter en stor arkitektkonkurrence, og i årene derefter var det ham, der stod for opførelsen af en lang række offentlige bygninger – Harteværket, Danmarks første vandkraftværk – rådhusets ombygning – Nationalbankens filial – Sparekassen Kolding – Hovedbiblioteket – Købmandssko-

len på Haderslevvej – og Sct. Hedvigs Klinik, et katolsk hospital, i Domhusgade.

Investeringer, industri og uddannelse

De betydelige offentlige investeringer, der gennemførtes for at mindske ledigheden under og umiddelbart efter 1. verdenskrig resulterede i en meget tyngende skattebyrde for byens borgere i 1920'erne. Indbyggertallet gik tilbage, men til gengæld steg befolkningstallet i omegnssognene. Det var en urimelig situation, at mange mennesker nød godt af de mange aktiviteter i Kolding by uden at betale deres andel hertil. Derfor gennemførtes i 1930 en indlemmelse af de bymæssigt bebyggede dele af nabo-sognene. Byens indbyggertal steg til knap 22.000, og byens areal fordobledes.

De gunstige følger af indlemmelsen viste sig hurtigt. Byen blev kun

i mindre grad ramt af den store arbejdsløshed i 1930'erne. Hertil kom, at Lillebæltsbroen, der stod færdig i 1935, var til fordel for Koldings placering som handelsby og trafikcentrum.

En del ældre industrier, bl.a. S.W. Bruuns tobaksfabrik, måtte give op omkring 1930, men andre af de gamle industrier havde fremgang, især fabrikker med tilknytning til landbruget og forarbejdning af landbrugsprodukter. Kolding Hørfabrik fra 1939 til 1965 blev efter krigen den virksomhed, der beskæftigede det største antal mennesker.

I slutningen af 1940'erne etableredes flere nye stålindustrier bl.a. Diesella, der fremstillede knallerter og så at sige satte Danmark på hjul. Det store industriopsving kom dog først med højkonjunkturen i begyndelsen af 1960'erne og udlægningen af særlige industriarealer, hvor mange virksomheder med rustfrit stål som emne har etableret sig.

Udsigten, et kommunalt boligbyggeri af arkitekt Ernst Petersen i samarbejde med arkitekterne Axel G. Jørgensen og Christian Svane. Opført til afhjælpning af bolignøden efter 1. verdenskrig.

I Kolding samledes desuden en række virksomheder, der dyrkede kunstindustri, f.eks. Georg Jensen Damaskvæveriet A/S, Hans Hansen Sølvmedie A/S (nu Georg Jensen Kolding, en virksomhed i gruppen Royal Scandinavia), Anni og Bent Knudsen og Bent Gabrielsen Guldmedie.

Bestræbelser på at gøre Kolding til et uddannelsescentrum i Sydjylland har resulteret i, at byen i dag er universitetsby med en afdeling af Syddansk Universitet, opbygget på grundlag af en handelshøjskoleafdeling, der er tilført bl.a. dansk og engelsk. Desuden findes pædagogseminarium, specialarbejderskole og Teknisk Skole, hvoraf Designskolen Kolding er udsprunget, en af to designskoler i Danmark. Et lærerseminarium blev oprettet 1953, men lukket igen 1992 i forbindelse med generelle nedskæringer på statens uddannelser.

Fra nedrivning til byfornyelse

Trafikproblemerne i byen har været diskuteret voldsomt siden 1930'erne. En hovedvej langs Slotssøen, som var en del af byplanen fra 1947, blev først opgivet i 1960'erne. I stedet er et ringgadesystem blevet etableret, og motorvejen uden om byen har skånet den for uvedkommende trafik, samtidig med at den har bragt byen i direkte forbindelse med det store europæiske motorvejsnet. Kolding har i dag motorvejsforbindelse mod alle fire verdenshjørner.

Højkonjunkturerne i 1960'erne og begyndelsen af 1970'erne gik hårdt ud over Koldings gamle bymidte – som tilfældet også har været i mange af landets øvrige købstæder. Vestergadekvarteret blev nedrevet for at give plads til et center med rådhus og erhverv, men disse byggeplaner blev senere opgivet. Dele af Søndergade blev revet ned for at give plads for et supermarked. Men de store nedrivninger er nu overstået.

I stedet har Kolding lagt sig i spidsen med hensyn til byfornyelse. Konsul Graus Gade-kvarteret er nybygget efter det gamle bebyggelsesmønster. Store dele af bebyggelsen langs Låsbygade er saneret og indgået i byfornyelsesarbejderne. Det sår, der opstod ved Vestergades fjernelse, er nu helet med Cityarkaden og Midtgården. Kolding vil på ny kunne præsentere sig som en hel by.

I slutningen af 1980'erne har man saneret byens trafiksystem med etablering af et ringgadenet. Derved er den indre by blevet fredeliggjort trafikalt, samtidig med en omfattende modernisering af bygninger og gader. Bymidten fremtræder i dag velholdt og attraktiv og forsynes netop i disse år med en ensartet gadebelægning i teglsten og granit.

I samme periode har byen satset stærkt på kulturlivet. Gennem to årtier er Koldinghus blevet restaureret (genindviet 1989), og slottet er i dag en unik blanding af historisk monument og enestående ny

Kæmpetårnet set fra sydvest. Koldings vartegn siden ca. 1600. På toppen står den sidste af de oprindelige fire kæmpestatuer.

arkitektur – en storslået ramme om kulturhistorisk museumsvirksomhed og internationale udstillinger. Et Dansk Sølvmuseum er under opbygning på Koldinghus.

Med Kunstmuseet Trapholt har byen fået et moderne kunstmuseum i et spændende hus (indviet 1988, udvidet betragteligt 1997 med etablering af Dansk Møbelmuseum). Og med Kolding Teater ved Comwell Kolding (tidligere Scanticon Kolding) har byen fået den store sal til teater, musik og kongresarrangementer, som byen har savnet i det meste af det 20. århundrede. Salen indviedes i 1991 og har betydet en genoplivning af teater- og koncertlivet i Kolding.

I 1993 indviedes Kolding Storcenter på et areal mellem Kolding og Bramdrupdam. Forud var gået en til tider heftig debat om styrkelse af

bymidten eller bygning af et nyt center. Med Kolding Storcenter har Kolding fået en detailhandelsmagnet, der tiltrækker et meget stort antal kunder fra hele det syd- og sønderjyske område. Samtidig oplevede midtbyen, som forventeligt var, en mindre tilbagegang, der dog nogenlunde er forvundet. Storcenterområdet tiltrækker fortsat butikstyper, som yderligere vil trække handel til byen.

Mange erhvervsvirksomheder etablerer sig eller opretter filialer i Koldingområdet, og med åbningen af Storebæltsforbindelsen kan byen mærke, at den ligger centralt i det danske trafiknet. Især transportvirksomheder og virksomheder med brug for centrale lagerfaciliteter søger til byen og omegnen.

Kolding er fortsat en by i vækst.

Kolding Bymidte

– omdannelse gennem 40 år

Kolding Bymidte – omdannelse gennem 40 år

Siden middelalderen har Akseltorv været byens fine plads med rådhus og torvehandel. Her har byens første rutebilstation været, og nu er det byens repræsentative plads med gågadebelægning. Bemærk hovedvejsskiltningen til Esbjerg og Vejle. Foto fra ca. 1960.

Ved årsskiftet 2003/2004 havde Kolding Kommune 63.317 indbyggere. Heraf boede ca. 45.000 i Kolding by – og af dem ca. 6.000 i bymidten, der udgør et areal inden for ringgaderne på kun én kvadratkilometer.

Fra boliger til erhverv, handel og service

Op gennem 1960'erne var der ellers planer om at fortrænge boligerne fra Kolding bymidte og forvandle den til en centrum for erhverv, handel og service. Tanken var blandt andet at opføre et nyt stort rådhus og Sydjyllands største indkøbscenter syd for Sct. Nicolai Kirke. Desuden skulle der anlægges firsporede vejanlæg og tilhørende parkeringsanlæg.

Projektet forudsatte nedrivning af dele af middelalderbyen og store boligkvarterer vest herfor. Kolding Kommune opkøbte hele Vestergade-området og rev bebyggelsen ned for at gøre plads til det nye rådhus. Længere mod vest blev boligområdet omkring Konsul Graus Gade revet ned for at skaffe plads til parkeringshuse.

1967 iværksatte Kolding Kommune en etagemeterundersøgelse af bymidstens bebyggelse. Den konkluderede, at der var store arealreserver i form af boligområder, som kunne omdannes til erhverv, handel og service. Foruden etagemeterundersøgelsen udarbejdede Institut for Centerplanlægning (ICP) en ny dispositionsplan for bymidten, som anbefalede en sådan udvikling. Dispositionsplanen blev fær-

AF STEN KRARUP, UDVIKLINGSSEKTIONEN KOLDING KOMMUNE

Del af bykernen i ca. 1960 set mod syd fra Sct. Nicolai kirkes tårn. Yderst til venstre ses gadegennembruddet Bredgade fra 1943. I midten af billedet ses bebyggelsen i Vestergade. De sidste rester blev revet ned i 1973.

dig i 1970 og var en del af planen for den storkommune, som opstod med kommunalreformen samme år.

Tradition og fornyelse

1973 blev et vendepunkt. Det blev besluttet at bevare boligerne i midtbyen og samtidig reservere plads nord for byen til det senere Kolding Storcenter, der skulle være aflastningscenter for byens detailhandel (første etape blev indviet i 1993).

Samtidig var hovedvejstrafikken gennem byen blevet ødelæggende for bylivet. Hertil kom, at industri og lagerfunktioner efterhånden flyttede fra bymidten og efterlod store bygningsanlæg til nedrivning eller genbrug til nye byfunktioner.

Endelig var mange boliger nedslidte og trængte til forbedring. Så med beslutningen om at opretholde bymidten som en levende boligbydel var byrådet tvunget til at starte en ny og detaljeret fysisk planlægning.

I 1977 vedtog byrådet "Byplanvedtægt nr. 00", en rammebyplan, som fastlagde planlægningsgrundlaget for bymidten. Med den blev målsætningen om at fastholde det eksisterende bybillede og bevare boligerne i bymidten officielt vedtaget.

Byplanvedtægten skulle derudover "... sikre harmoni i bygningernes ydre fremtræden i relation til den øvrige bebyggelse på stedet ... At bevare bykernens karakter betyder, at de nye tider – inden for eksisterende proportioner – også frem-

over må sætte sine spor i byens bebyggelse.”

Kravet om harmoni i helhed og detalje er udmøntet i ”Bymidteplan 2000” samt gældende lokalplaner og regulativer. Gadeforløbene og den sammenhængende randbebyggelse er blevet opretholdt. Krav om fornyelse inden for eksisterende proportioner har sikret sammenhæng mellem nyt og gammelt – samt sikret at byens skyline respekterer Sydjyllands sidste kongeborg, Koldinghus. I et samarbejde med byens detailhandelsorganisationer er der desuden blevet vedtaget planer og regler for udformning af facader og skilte, og gennem en oplysende video samt årlig præmiering støttes arbejdet med forskønnelse af byens facader.

En mangfoldig bymidte

Beslutningen i 1973 har i praksis betydet, at bymidten fortsat er en boligbydel, som er fyldt med liv også efter butikkernes lukketid. Boligantallet er sikret ved at boligerne kun kan nedlægges, hvis der etableres en erstatningsbolig i området.

I 1977 indgik Kolding Kommune en samarbejdsaftale med et saneringsselskab. Siden er 600 af bymidstens eksisterende boliger blevet gjort tidssvarende og fælles friarealer er blevet etableret i takt med at erhverv i baggårde er opført eller udflyttet.

I samarbejde med boligforeninger, pensionskasser og andre investo-

rer er der derudover blevet opført ca. 600 nye boliger, hvor nedrivning gav plads til nyt. Det gælder også, hvor der i 1960'erne var planer om at bygge et nyt rådhus.

I dag er bymidten charmerende med boliger, gamle huse og middelaldergader, der fortsat snor sig omkring det gamle kongeslot, og et kvalitetsbetonet gågademiljø, der skal være med til at fastholde bymidtens position som et oplevelsesrigt indkøbscenter med et stort og varieret udbud af butikker, cafeer og service.

Bilerne ud af byen

På trafikområdet er bymidtens ringgader nord, øst og syd om byen blevet suppleret med Vestre Ringgade, så bymidten ikke behøver at blive belastet af gennemkørende trafik. En bybygningsplan fra 1987 fastlagde trafikafviklingen og steder for ny bebyggelse. Der arbejdes fortsat med udbygning af ringgaderne, sidst i 2002 med etablering af det store nye vejkryds Skamlingevejen-Østerbrogade. Danmarks første elektroniske Parkerings søgesystem blev etableret i 1989, og der har været afviklet forsøg med gratis citybus i sommermånederne. Store parkeringspladser på terræn bliver suppleret med eller erstattet af parkeringshuse, foreløbigt i Brostræde, i Sdr. Havnegade og i P-kælder ved Vestergade.

Der er etableret gågader og bilfri pladser. Siden 1980 er ialt femten gader og elleve pladser således

Sådan så Kolding byerne 1970. Gadenettet og de fleste bygninger var intakte. Det lyse område mellem Koldinghus og åen er Vestergadeområdet, som blev revet ned for at være klar til det store rådhusbyggeri, som aldrig kom. Også dele af Konsul Graus Gade er forsvundet på denne tegning fra Dispositionsplan Kolding Bykerne.

Dette er fremtidsvisionen for Kolding byerne, som Byrådet forestillede sig i Dispositionsplanen fra 1970. I forgrunden ses Vestre Ringgade med adgang til store parkeringshuse og det nye rådhus og indkøbscenter, som skulle opføres efter 1. præmieforslaget i arkitektkonkurrencen om et rådhus fra 1965. Kun Vestre Ringgade blev realiseret.

- ..... Linjeføring indtil 1943
- Linjeføring 1943-85
- ■ ■ ■ V. Ringgade 1. etape 1983
- V. Ringgade / Hans Ludvigs Vej 4 spor 1988-90. Tøndervej 1988

Kolding bykerne – hovedvejens forlægning

Hovedvejstrafikken fra Danmark til hertugdømmet Slesvig har gennem århundreder fulgt de samme gader igennem Kolding by. Fra Låsbygade gik ruten ad Adelgade til Akseltorv, hvor trafikken drejede mod syd over Kolding Å via Sønderbro. Fra automobilens spæde start – hvor der i 1910 var indregistreret 3 biler i Kolding Politikreds – og til i dag, voksede problemerne hurtigt med at afvikle biltrafikken i de gamle gader. Løsningen blev gadenembrud og nye, bredere gader. Da selv disse ikke kunne klare trafikpresset, flyttede man hovedvejstrafikken mod vest uden om byen ad motorvejen og anden gennemkørende trafik ad ringgadesystemet.

blevet omlagt med nye belægninger og andet byudstyr. Anden generation af gågader er under udførelse efter plan og projekt af landskabsarkitekt Sven-Ingvar An-

derson. Tolv gågader gives nu et ensartet udseende med belægning i røde klinker og granit. Klinker og granit lægges uden forbandt og drejes ca. 45 grader i forhold til

husfacaderne. Elleve pladser og gadekryds belægges med granit. Byudstyr i form af lamper, bænke, pullerter mm. udføres i granit og rustfrit stål.

Offentlige bygninger

Rundt om Slotsøen ligger en række markante offentlige bygninger. På Slotsbanken knejser Koldings var-tegn, Koldinghus, sammen med Staldgården. Tæt derved, i første række til Slotsøen, er Kolding By-ferie blevet opført og indviet i 1994 med 85 ferielejligheder. Også den kommunale svømmehal Slotssøbadet fra 1994 ligger og spejler sig i Slotsøen. En omfattende planlægning af Banegårdsområdet muligheder har resulteret i, at byens nye folkebibliotek samt lejligheder m.m. de kommende år opføres mellem Banegården og Slotsøen på den tidligere bryggerigrund.

De kommunale forvaltninger er placeret omkring rådhuset og ved åen i en række større bygninger. Økonomisk Forvaltning er placeret i en nybygning, mens de øvrige bygninger har tjent andre formål inden en ofte gennemgribende ombygning til administration i løbet af 1980'erne og -90'erne.

En uddannelsesby

Kolding er en uddannelsesby med fire gymnasiale og erhvervsfaglige grunduddannelsesinstitutioner og fem videregående uddannelsesinstitutioner. Ved åen mod vest ligger

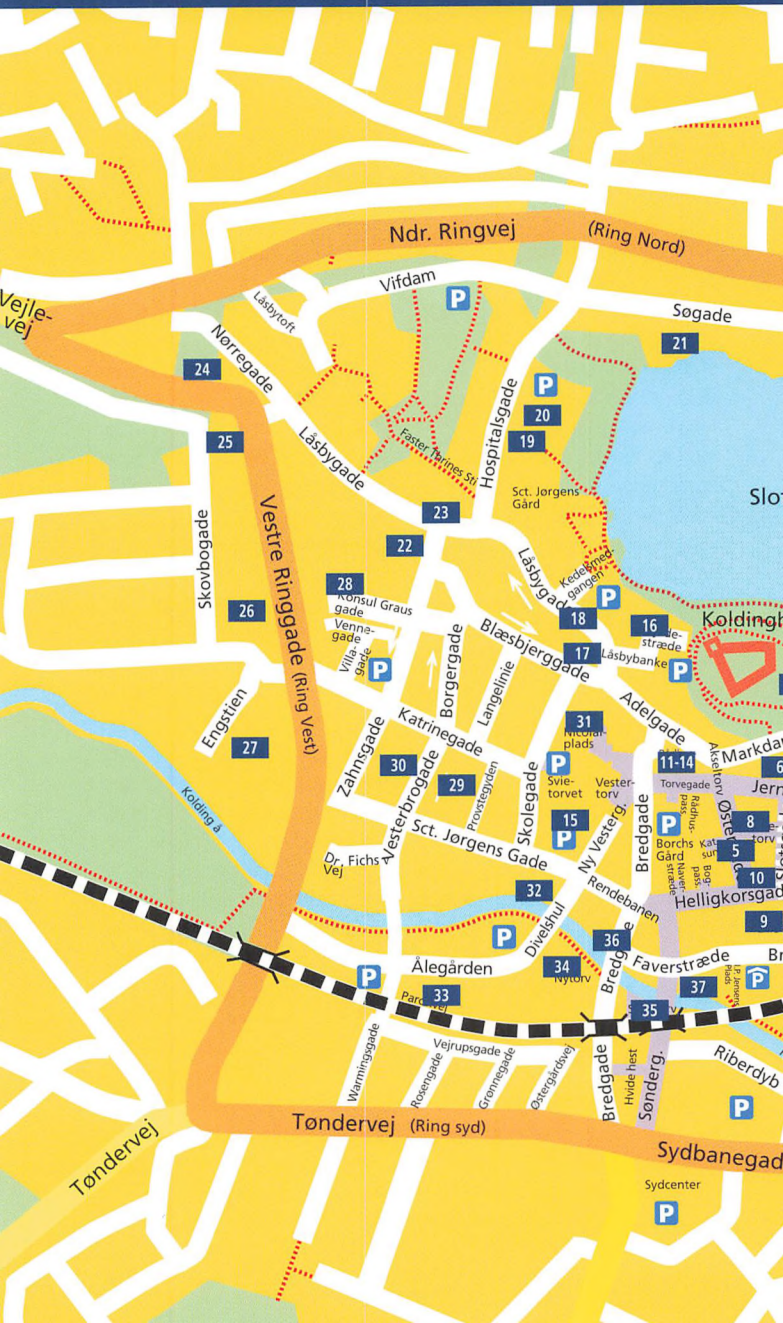
en del af Syddansk Universitet, ved Vestre Ringgade. På sydsiden af åen ligger flere store uddannelsesinstitutioner. Designskolen Kolding er indrettet i en fabriksbygning, som er om- og tilbygget i 1996 og 2003. Ved siden af ligger Kolding Kommunes Uddannelsescenter, opført 2003. Institutionerne ligger tæt på International Business Academy og College samt et kommende Syddansk Universitet med forskerpark. Hensigten er at samle en lang række uddannelsesinstitutioner i en campus ved åen. Placeringen centralt i bymidten, i gangafstand fra togstation og gågade-nettet, forventes at styrke både uddannelserne og bymidten.

Byøkologiske initiativer

Tæt ved Kolding Å ligger Solgården, en boligejendom fra 1940 med 80 lejligheder. Solgården er blevet forsynet med et stort solcelleanlæg på taget. Anlægget er Nordeuropas største bygningsbaserede solcelleanlæg, udført i 1990'erne som et økologisk byfornyelsesforsøg. Solgården synliggør den store indsats, som Kolding Kommune generelt har gjort på det byøkologiske område. Som eksempel kan også nævnes karreen 200 meter syd for Solgården mellem Fredensgade og Hollændervej med forsøgsvis rensning af lokalt spildevand i en stor glaspyramide samt et gårdmiljø indrettet efter miljøvenlige principper.

Kolding Bymidte

Områdekort

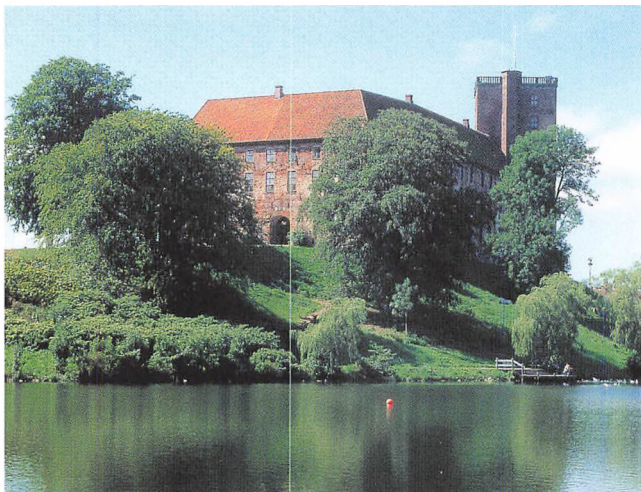

Numrene på kortet henviser til de efterfølgende beskrivelser.

- 1 Koldinghus og Staldgården
- 2 Banegårdspladsen: Banegården og Telegrafstationen samt Saxildhus, Jernbanegade 39-41
- 3 Jernbanegade 29 og 44
- 4 Buen 2-4 samt Skatteforvaltningen og Biblioteket, Jernbanegade 27 og 25
- 5 Gågader, torve og pladser
- 6 Den Spanske Trappe, Slotsgade, og BG Bank, Jernbanegade 3
- 7 AL Passagen, Jernbanegade 18
- 8 Sydbank, Jernbanegade 14B, Slotsgade 6-8 og Lilletorv
- 9 Helligkorsgade 18 og 20
- 10 Skoringen, Østergade 17
- 11-14 Akseltorv: Borchs Hus, Rådhuset og Hotel Kolding, Akseltorv 2, 3 og 5
- 15 Sct. Nicolai Kirke, Nicolai Plads, Midtgården, Vestertorv og Svietorvet
- 16 Låsbybanke samt Hydræstræde 4, 5 og 7
- 17 Topdanmark, Låsbygade 2
- 18 Kolding Byferie, Kedelsmedgangen 2
- 19 Sct. Jørgens Gård, Hospitalsgade 4
- 20 Slotssøbadet, Hospitalsgade 6
- 21 Søgade 10 og 12
- 22 Borns Gård, Låsbygade 61-65
- 23 Låsbygade 56
- 24 Låsbyhøj, Nørregade 1
- 25 Nørreport, Vejlevej 1 og Skovbogade 22-26
- 26 Ålykkeskolen, Ålykkesgade 2
- 27 Syddansk Universitet, Engstien 1
- 28 Konsul Graus Gade
- 29 Kolding Realskole, Katrinegade 11
- 30 Kolding Realskole, Vesterbrogade 6
- 31 Sct. Nicolai Skole, Skolegade 2
- 32 Elektricitetsværk Kolding, Sct. Jørgensgade 1-3
- 33 VUC Kolding, Ålegården 2
- 34 Nytorv
- 35 Sønderbro og Søndertorv
- 36 Alm. Brand, Bredgade 13
- 37 Bahne, Søndergade 9
- 38 Pakhustorvet
- 39 Solgården, Sdr. Havnegade 2-12
- 40 Skippergården, Buen 12-18, Sdr. Havnegade 14-16
- 41 Designskolen Kolding, Ågade 10
- 42 Beredskabsforvaltningen, Toldbodgade 3-5
- 43 H. Daugaard A/S, Toldbodgade 7
- 44 H. Overbecks Eftf. ApS, Toldbodgade 16
- 45 Havnekontoret, Jens Holms Vej 1
- 46 Godset, Jens Holms Vej 5
- 47 Kolding Sejlklub, Dokvej 1
- 48 Kolding Kommunes Forretningsanlæg, Østergade 11

Kolding Bymidte

1 Koldinghus set fra Slotssøen.

1

Koldinghus og Staldgården

På Slotsbanken, 20 meter over havets overflade, ligger Koldinghus som et markant vartegn midt i byen – omgivet af græsklædte skråninger og store træer. På nordsiden ligger Slotssøen.

Koldinghus er Jyllands sidste kongeborg, grundlagt i 1268. De ældst bevarede bygningsdele stammer fra 1400-tallet. Kæmpetårnet er opført omkring år 1600.

Slottet nedbrændte i 1808. I 1890 påbegyndtes genopbygningen; men først fra 1972-1994 iværksattes den endelige og fuldstændige restaurering af Koldinghus – under ledelse af arkitekterne Inger og Johannes Exner, Århus. Firmaet Møl-

ler Pedersen & Holm Christensen har forestået ingeniørarbejdet.

Intentionen har været at bevare ruinen som et historisk monument ved at indkapsle og beskytte den af en ny arkitektur, som understreger dens fortælleverdi.

På grund af slotsruinens medtagne forfatning er der i syd- og østfløjene rejst en ny konstruktion af laminerede træsøjler, som bærer tag og etageadskillelser. Det manglende murparti mod sydøst er dækket en let trævæg, ophængt i tagkonstruktionen og beklædt med egespån. Overalt er der benyttet konstruktioner og materialer, som gør det muligt at skelne de originale bygningsdele fra de nye. Foruden 'indkapslingen' omfatter den seneste restaurering gårdrummet og tre sale: Ruinsalen, Christian 3.'s Kapel og Kirkesalen.

Restaureringen af Koldinghus blev tildelt Europa Nostra-prisen i 1993 og præmieret af Kolding Kommune i 1995.

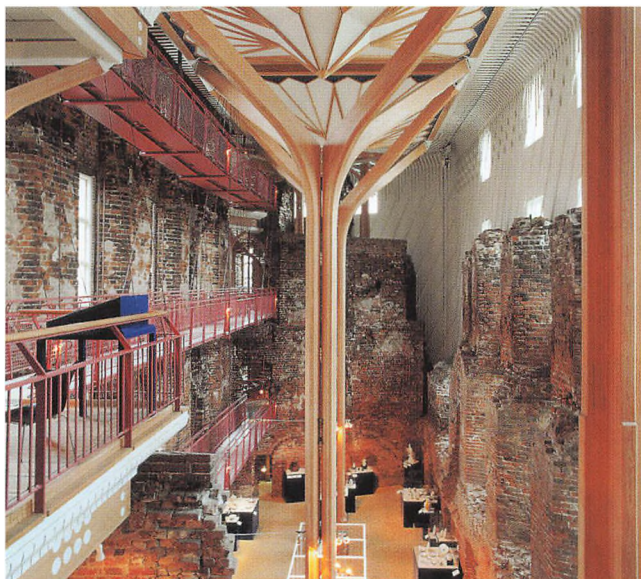
Ruinsalen. Slottets sydfløj blev opført i 1550-52. Først og fremmest som bolig for kong Christian 3. og hans dronning Dorothea. Ved restaureringen er sydfløjen bevaret som ét stort rum; de oprindelige etager er ikke genskabt. Indskudte etager, trapper og hængebroer er indføjet i rummet, båret af henholdsvis søjler og tagkonstruktion. I dag benyttes Ruinsalen til skiftende udstillinger.

Christian 3.'s Kapel i slottets sydvestlige hjørne stammer fra omkring 1550. I begyndelsen af 1600-tallet blev kapellet nedlagt og rum-

1 Koldinghus' syd-østlige hjørne, beklædt med træspån.

met opdelt i to etager; den øverste inddraget i kongens gemakker og den nederste indrettet til bageri. Ved restaureringen er kapellet genskabt som et dobbelthøjt rum, men omdannet til foredragssal. Den op-

1 Ruinsalen i den restaurerede sydfløj.

1 Kirkesalen.

rindelige adgang fra kongens gemakker til pulpituret er markeret med en lille trekantet balkon mod øst. Christian 3.'s Kapel fremtræder i dag som Koldinghus' fineste og mest intime rum.

Vestfløjen blev opført omkring 1475 som middelalderborgens hovedbygning, men er ombygget af flere omgange. Den rummer bl.a.

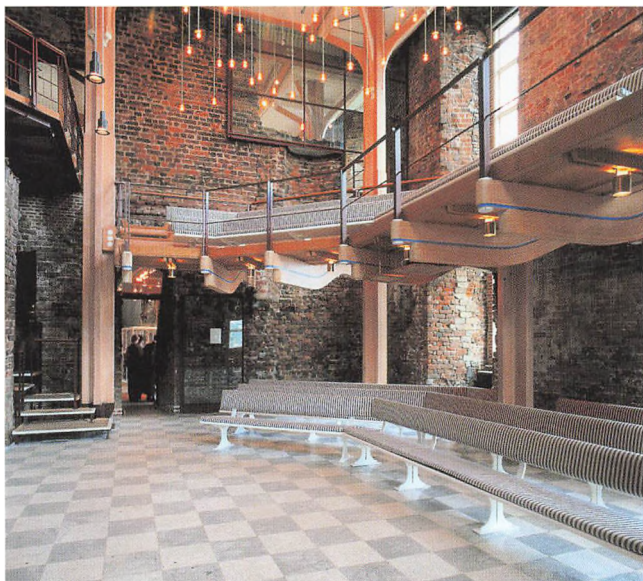

1 Riddersalen.

Kirkesalen, Riddersalen og Biblioteksalen.

Kirkesalen blev indrettet omkring 1600, hvor Christian 4. skabte en ny slotskirke. Ved restaureringen er kirken ikke søgt genskabt. Rumets fire vægge er de eneste rester af fordums pragt. I stedet er rumets oprindelige arkitektur antydet med belysning og gulvbelægning. De tidligere stjernebælv over hovedskibet er markeret med tre lysekroner; standerlamper angiver de murpiller, der bærer bælv og galleri. Let forhøjede trægulve markerer ligeledes gallerierne, mens hovedskibets gulv er af svensk kalksten. Mod syd er der anbragt en balkon i oprindelig højde. Rummet tjener i dag museale

1 Christian 3.'s Kapel.

og kulturelle formål, først og fremmest udstillinger og koncerter.

Riddersalen stammer ligeledes tilbage fra 1600, hvor den blev flyttet fra vestfløjens anden etage til det middelalderlige skytteloft, der samtidig blev forhøjet. Med Kronborg som forbillede skabte Christian 4. Nordeuropas næstlængste riddersal: 57 meter lang. I 1720

blev salen nedlagt og omdannet til pultekamre. Ved branden i 1808 styrtede Kæmpetårnet delvis sammen; det hvilede på en tømmerkonsstruktion tværs over Riddersalen og knuste resterne af såvel Riddersalen som den underliggende slotskirke. Først med genopførelsen af Kæmpetårnet i 1935 blev der påny lagt loft over henholdsvis riddersal og kirkesal. Riddersalen er i dag et af slottets repræsentative rum, der står til rådighed officielle arrangementer for for stat, amt og kommune.

Bibliotekssalen blev indrettet i 1915-17 af tiloversblevne materialer fra Det Kongelige Biblioteks gamle bygning i København, der i 1909 var blevet ombygget til Rigs-

1 Bibliotekssalen.

1 Staldgården.

arkiv. Den hvide sal består af et søjlebåret galleri hele vejen rundt og bogreoler langs væggene. De to ovale loftsmalerier stammer fra en ukendt herregård og blev opsat i forbindelse med en restaurering omkring 1960. De tre prismekroner er fra begyndelsen af 1800-tallet. Bibliotekssalen danner i dag ramme om Koldinghusmuseets samling af porcelæn og fajance.

Som Koldinghus er **Staldgården** mod øst fra omkring 1268. Oprindeligt fungerede Staldgården som en lavere forborg, omgivet af en voldgrav mod øst og syd. Fra midten af 1500-tallet rummede bygningerne kongens stalde. Staldgården var oprindeligt af bindingsværk, men blev omkring 1670 erstattet af grundmurede bygninger og fik sin nuværende form. Fra 1700-tallet og helt frem til efter 2. Verdenskrig er bygningskomplekset i flere omgange blevet brugt til militære formål. I dag rummer Staldgården bl.a. Kolding Stadsarkiv samt magasiner og konserveringsværksted for Museet på Koldinghus.

I 1989 blev gårdrummet renoveret efter et projekt udarbejdet af GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS.

2

Banegårdspladsen: Banegården, Telegrafstationen og Saxildhus

Kolding fik sin første jernbaneforbindelse i 1866, men en egentlig banegårdsplads blev først etableret med opførelsen af den omkringliggende bebyggelse i løbet af 1880'erne.

I 1989 blev pladsen omlagt efter projekt af arkitekt Peter L. Stephensen, København. Et diagonalmønster i betonbelægningen holder sammen på pladsen og de mange trafikfunktioner, mens træer, lamper, pullerter og belægningsskift fordeler de forskellige funktioner.

I forbindelse med omlægningen blev statuen fra 1906 af politikeren og grundlæggeren af de Bergske Blade, Chresten Berg, frataget sin piedestal og placeret i niveau med belægningen, midt på pladsen. I 1993 fik han dog sin sokkel tilbage. Foran posthuset står en granit-skulptur med vand, udført af billedhuggeren Poul Isbak i 1989-90. Ud for Saxildhus, omkranset af en cylinderformet hæk og placeret i et spejlbassin, står "Skildpaddens amorin", skabt af billedhuggeren Johannes C. Bjerg i 1931.

Blandt de bygninger, der omkranser Banegårdspladsen, er banegården, telegrafstationen og Saxildhus de mest markante. Alle er de opført i røde teglsten.

Banegården er opført i 1882-83 efter tegninger af en af statens egne arkitekter, Thomas Arboe, København.

Den symmetriske bygning rummer især træk hentet fra renæssance og barok: det fremskudte midterparti med pudsede, dekorative elementer, det pudsede gesimsbånd i stueetagen, der forkrøpper omkring lisener og murfremspring, og 1.-salens murede pilastre med pudset base og kapitæl. Bemærk desuden de dekorative støbejernskonstruktioner, som bærer udhængene over indgangsparti og perron.

2 *Telegrafstationen.*

Telegrafstationen er fra 1929 og tegnet af kongelig bygningsinspektør Viggo Norn, Horsens.

Den rytmiske fagdeling og de udekoreerede facader er et sent eksempel på dansk nyklassicisme, der søgte enkelhed, ro, harmoni og orden. Frontkvist, pudset hovedgesims og

2 *Banegården.*

2 Saxildhus, Jernbanegade 39-41.

attika giver telegrafstationen en vis monumentalitet.

Saxildhus, der er opført i 1906, fremstår som én ejendom; men består i virkeligheden af fire. Bygherrernes navne er skåret ind i kvistenes vindskeder. Siden opførelsen har komplekset blandt andet rummet hotel. Tårnet, der tydeligvis refererer til tårnet på Koldinghus, rummede oprindeligt Livsforsikringselskabet Koldinghus.

Formsproget er præget af nybarok – og datidens nationalromantiske tendenser, der først og fremmest søgte sit forbillede i dansk bygningskultur. Kviste, lanterner, forskellige vinduesformer m.m. blev brugt for at skabe et varieret, male- risk udtryk.

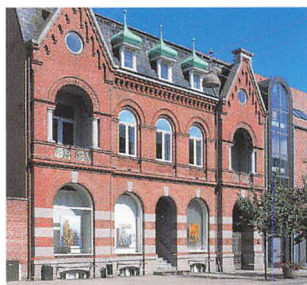
En vandskuring og bemaling af de oprindeligt stofflige murstensfaca-

der har dog ændret bygningens karakter radikalt.

3

Jernbanegade 29 og 44

Begge ejendomme er tegnet af arkitekt Johan Christian Füssing.

3 Jernbanegade 29.

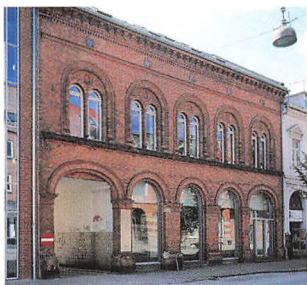
Nr. 44 er opført i 1893 som privatbolig, kontor og lager for købmand J.O. Brandorff. Nr. 29 er opført i 1898 som privatbolig for fabrikant I.A. Hansen.

Fussings forkærlighed for italiensk renæssance afspejler sig i begge bygninger. Blandt andet i en flittig brug af murstensornamentik: borter, gesimser, rundbuestik, vinduesindfatninger, tandsnit, hængestave m.m.

Jernbanegade 44 er opført i en glat, lyserød teglsten; de dekorative elementer består af 'præfabrikerede' formsten, hvilket vidner om teglstensindustriens høje stade på daværende tidspunkt.

Jernbanegade 29 er opført i en mørkerød teglsten, der i stueetagen brydes af granitsoffel og vandrette granitbånd. Siderisalitterne med de indskudte balkoner dominerer bygningen. Kvistene i det skiferbeklædte mansardtag afsluttes af kobberdækkede løgkuppelspir.

En omhyggelig istandsættelse af ejendommen er forestået af Dansk Bygningsanalyse og præmieret af Kolding Kommune i 1996.

3 Jernbanegade 44.

Buen 2-4

En bolig- og forretningsejendom tegnet af arkitekterne Axel Georg Jørgensen og Christian Svane. Bygningen er opført i 1922-25 – stort set samtidig med, at de to arkitekter projekterede Kristkirken (se s. 120). Der er i begge tilfælde tale om en ortodoks nyklassicisme.

Set fra gadesiden ser det ud, som om bygningskomplekset har en kompakt, trapezformet grundplan. Men der er i virkeligheden tale om en trefløjet bygning med et lille gårdrum bagtil.

Mod gaden adskiller et forkrøppet gesimsbånd den pudsede underetage fra de to overliggende etager, som står i røde mursten med fremhævede fuger. En kraftig, pudset hovedgesims danner overgang til bygningens karakteristiske attika, der i frontpartiet er forsynet med balustre. De valmede tage er tegldækket.

Frontpartiets tre midterste fag er trukket en anelse tilbage i facaden og fortsætter op i tagetagen i form af en frontkvist og afsluttes af et let rækværk.

Yderfagene i alle tre fløje er fremhævet ved – rent optisk – at gøre vinduerne højere og øge afstanden mellem vinduerne – i forhold til midterpartiernes stramme, rytmiske fagdeling.

Indgangsdørene er placeret i dybe lysninger. Selve hovedindgangen fremhæves af en konsolbåret fronton.

4 Buen 2-4.

Med sin placering i trekanten mellem Buen og Munkegade er bygningen i høj grad med til at definere de omkringliggende byrum.

I forbindelse med en omfattende renovering i 1999-2000 blev der etableret lejligheder i den uudnyttede tagetage, men ellers blev ejendommen stort set ført tilbage til sit oprindelige udseende. Kun de store butiksvinduer i stueetagen mangler at blive skiftet.

Bygningsrenoveringen blev forestået af arkitektfirmaet Brahe & Partnere A/S, mens GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har stået for renoveringen af gårdanlægget.

4 / 6

Skatteforvaltningen
Biblioteket
BG Bank

Disse tre bygninger dyrker også nyklassicismens idealer – men i en mere moderat og pragmatisk stil end Buen 2-4.

Bygningerne er tegnet af Ernst Petersen, der mere end nogen anden arkitekt har præget Kolding i dette århundrede (se s. 150-153). Trods store forskelle er der fællestræk ved de tre bygninger: De vender bogstaveligt talt siden til – blandt andet fordi indgangspartierne er

nedtonede og placeret asymmetrisk i forhold til hoveddisponeringen. Et bevidst træk fra Ernst Petersens side, der advarede imod det alt for symmetriske.

Jernbanegade 27 blev opført i 1924 som Nationalbankens filial i Kolding, nu Skatteforvaltning. Det er en solid bygning i røde sten, som især ud mod Jernbanegade understreger sin værdighed og betydning – med høje, smalle vinduesfag og meget brede, kannelerede pilastre med rigt dekorerede kapitæler i sandsten. Pilastermotivet gentager Ernst Petersen i 1928 i Sct. Hedvigs Klinik (se s. 131), dog mere enkelt formet og sikkert fordelt.

To indgangsdøre er placeret ud mod Fredericiagade i dybe sandstensbeklædte lysninger på hver side af et fremskudt midterparti med trekantgavl – og kun under-

4 Biblioteket, Jernbanegade 25.

streget af konsolbårne trekantfrontoner. Symmetrien brydes af et trappetårn, placeret til venstre for indgangspartiet.

Biblioteket er opført i 1939 og et eksempel på Ernst Petersens forsøg på at indarbejde modernismens friere og mere spartanske udtryk i sin nyklassicisme. Bygningsprofilen er i store træk identisk med skatteforvaltningens.

4 Skatteforvaltningen, Jernbanegade 27.

6 BG Bank, Jernbanegade 3.

Den stramme, rytmiske fagdeling er opretholdt ud mod Jernbanegade og et – endog langt mere monumentalt – indgangsparti er placeret mod Fredericiagade. Men facaderne er næsten helt 'renset' for dekorative elementer. Stueetagen mod Jernbanegade rummede oprindelig forretninger, men i dag benyttes hele komplekset af biblioteket, og hovedindgangen er flyttet til Jernbanegade.

I forbindelse med en renovering af biblioteket i 1993 blev facaden i stueetagen fornyet – med koksgrå kvadre og halvsøjler samt mindre vinduespartier, der spiller sammen med de øvre etager – og indgangspartiet blev rykket ud i selve gaderummet.

Renoveringen blev forestået af Laugé Juuls Tegnestue, mens Birgitte Fløe stod for den tilhørende kunstneriske udsmykning.

BG Bank, oprindelig Sparekassen for Kolding og Omegn, er fra 1923. Det er den mest pompøse af de tre bygninger, opført i røde sten med kraftigt fremhævede fuger, der i høj grad giver bygningen en monumental karakter.

Murede pilastre hviler på et kraftigt gesimsbånd, der forkrøpper omkring et fremskudt gavlparti mod Jernbanegade. Med attikastokværk og volutter på kapitælerne understreger Ernst Petersen, at dette parti skal opfattes som bygningens hovedfacade, hvorimod den lange facade mod Slotsgade er

nedtonet. Hovedindgangen er beskædet placeret i en sidebygning til venstre for gavlparket mod Jernbanegade.

5

Gågader, torve og pladser

Siden 1980 har Kolding Kommune løbende været i gang med en omlægning af midtbyens middelalderlige gadeforløb, torve og pladser.

Den seneste sammenhængende midtbyplan blev udarbejdet i 2000 efter et projekt af Sven-Ingvar Andersson Landskabsarkitekt ApS, København. Ud fra denne plan er Jernbanegade, Østergade, Helligkorsgade, Rendebanen, Søndergade og Søndertorv blevet omlagt i perioden 2000 til 2003. Projektet er gennemført af GHB Landskabsarkitekter ApS, København.

Gadebelægningen består af røde hårdtbrændte klinker lagt uden forbandt og drejet 45 grader i forhold til husfacaderne. Torve, pladser og skæringspunkter markeres med granitfliser i to nuancer: En rødlig og en mere sribet rødgrå. Granitbelægningen fortsætter som bånd ud i gadernes røde klinkebelægning og er nedlagt i varierende bredde og afstand. I Østergade ligger granitbåndene meget tættere ved rådhuset end ud mod Helligkorsgade, sådan at de aftager med afstanden til åen; i Helligkorsgade udgør klinker og granitbånd en ligelig del af belægningen.

5 Midtbyens nye gadebelægning.

Solitære grupper af træer og specialfremstillede bænke og papirkurve er indplaceret som fast inventar på midtbygadenes gulv; belysningen består dels af lave lampestendere, dels væghængte lamper. Hvor det er nødvendigt danner halvcirkulære granittrapper overgang mellem gadeniveau og forretninger.

6

Den Spanske Trappe

Forløbet, der skaber forbindelse mellem Jernbanegade og Koldinghus, blev renoveret i 1994 i et samarbejde mellem Tegnestuen Mejeriet og kunstneren Lin Utzon.

6 Den Spanske Trappe, Slotsgade.

I Slotsgade danner to søjlerækker et rum i rummet og fikserer blikket mod Slotsbanken. Øverst oppe er søjlerne forbundet med tynde T-jern-profiler, der danner et krydshvælv. Om sommeren danner blåregn luftige vægge og tag hen over konstruktionen. En smal vandrende løber aksialt mellem søjlerækken og ender i et rundt bassin ned mod Jernbanegade. Mod Slotsbanken afsluttes anlægget af et stort, amfibisk trapeanlæg, og akse understreges af professor Johannes C. Bjergs bronzeskulptur fra 1914-15, "Abessiner", der blev opstillet på Den Spanske Trappe i 1975. Søjler og støttemure er beklædt med blå og hvide brudfliser, belægningen er chaussésten i badurmøn-

stre, mens trappetrinene består af store granitblokke.

7

AL Passagen

I 1989 omdannede Tegnestuen Mejeriet møbelsnedker A.L. Johansens mere end hundrede år gamle hovedbygning, Jernbanegade 18, samt en række tilstødende to- og treetages bygninger langs passagen mellem Jernbanegade og Klostergade til moderne butikker og kontorer. Der er foretaget store indgreb i de gamle bygningers facader. Store vinduespartier, betonsøjler, stålkonstruktioner og kraftige farver er

7 AL Passagen, Jernbanegade 18.

føjet til og markerer, at der er tale om en nutidig renovering. De nyopførte bygninger tilpasser sig de renoverede og moderniserede.

Balkoner, kolonnader, trapper, ramper, plateauer og belægninger foran bygningerne forbinder nyt og gammelt, definerer overgangene mellem offentlige og private rum samt mellem ude og inde.

Kunsthåndværker Birgitte Fløe har farvesat i samarbejde med arkitekterne.

Mejeriets projekter er inspireret af de postmodernistiske og nyrationalistiske strømninger, som nåede dansk arkitektur i begyndelsen af 1980'erne.

Præmieret af Kolding Kommune 1989.

8

Sydbank Slotsgade 6-8 Lilletterov

Fra AL Passagen fører en stiforbindelse til Slotsgade. Her har Tegnestuen Mejeriet i 1987 renoveret størstedelen af vestsiden samt selve gaderummet.

På hjørnet af Jernbanegade og Slotsgade har Sydbank fået et nyt, regionalt hovedsæde, opført i en meget lys, rødlig teglsten og med zinkbeklædte indgangspartier – henholdsvis på hjørnet af Jernbanegade/Slotsgade og fra Lilletterov. I første sals højde forbinder en let, zinkbeklædt brobygning den nye

8 Sydbank, Jernbanegade 14B.

bank med en tidligere trykkeribygning, Slotsgade 6-8, hvis stueetage nu er indrettet til café. Banken benytter de øvre etager. På hjørnet af Slotsgade og Lilletorv er bygningen omdannet til en eksklusiv butikskade.

Facaderne er blevet pudset og malet blækblå; nye storsprossede vinduer er sat i de oprindelige vindueshuller.

I forbindelse med renoveringen er Slotsgade blevet ændret til sivegade, og Lilletorv, der før fungerede som parkeringsplads, er blevet frigjort. Både gade og plads har fået ny belægning og belysning. Landskabsarkitekt Helle Valsted har stået for udformningen.

Kunstneren Peter Brandes har skabt skulpturen på Lilletorv samt en glasmosaik i Sydbanks vestfacade.

9

Helligkorsgade 18 og 20

De to ejendomme er fint bevarede eksempler på borgerhuse fra renæssancen. Begge blev renoveret i begyndelsen af 1980'erne, under ledelse af arkitekt Paul Platz.

Nr. 18 er opført i 1589 og dermed det ældst bevarede byhus i Kol-

8 Slotsgade 6-8 og Lilletorv.

9 Helligkorsgade 18 og 20.

ding. Det er et bindingsværkshus med sort træværk, røde tavler og grønne, blyindfattede vinduer. Vindskeder og overgangsfod er forsynet med enkle, udskårne dekorationer. Det stejle, tegltag er halvvalmet i den sydlige gavl.

Den udkragede gavl mod gaden er karakteristisk for renæssancens borgerhuse og ses blandt andet også på Borchs Hus, Akseltorv 5 – endda i mere forfinet udgave (se s. 42).

Frem til 1915 var Helligkorsgade 18 ejet af en skomagere-slægt. I 1937 blev ejendommen overtaget af kommunen, istandsat og indrettet

til turistkontor. I dag bruges bygningen til mindre udstillinger.

Nr. 20 formodes at være opført i 1632. I 1860'erne blev den oprindelige bindingsværksgavl nedrevet og den nuværende, svungne gavl opført, inspireret af hollandsk renæssance.

Den gule facade brydes af hvide, profilerede gesimser og vinduesindfatninger. Soklen og gesimserne følger det afrundede hushjørne, der vender over mod nr. 18.

Foruden forhuset, der i mange år rummede kolonialhandel, men nu er restaurant, består ejendommen af tre sidehuse (ikke alle oprinde-

10 Skoringen, Østergade 17.

lige på stedet) i forlængelse af hinanden mod syd og et baghus med facade mod Brostræde. En smal passage mellem nr. 18 og 20 giver adgang til denne bagvedliggende husrække, som rummer boliger.

10

Skoringen

Huset er tegnet af arkitekt J. Chr. Kofoed og bygget i 1906 for KFUM. Facaden blev ombygget i 1998 med Tegnestuen Mejeriet som arkitekter. Inden da skar store vinduespartier i stueetagen og en lav, lukket baldakin husets facade over i to dele – så bygningen ikke 'nåede jorden'.

Med en ramme af smalle stålprofiler er der nu skabt ét stort ubrudt udstillingsvindue inde bag to dobbeltsøjler i stål og messing. Søjlerne er placeret der, hvor murpillerne oprindeligt har stået, og antyder

sammen med den symmetrisk opbyggede vinduesramme den gamle facaderytme. En baldakin af stål og hærdet glas skaber et let og transparent udtryk og bidrager til, at facaden igen hænger sammen.

11

Akseltorv

Frem til 1930 var Akseltorv stedet, hvor bønderne kom kørende til fra oplandet – med aksel – for at afsætte deres produkter, og hvor de første busforbindelser havde endestation. Siden da har det været byens repræsentative plads.

Akseltorv er et velproportioneret byrum, der afgrænses af markante bygninger som rådhuset, Borchs Hus og Hotel Kolding.

I 1986 stod GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS for en omlægning af Akseltorv og omgivelserne omkring rådhuset.

Adelgade og Torvegade er ændret til sivegader, mens en ensartet belægning binder gader og pladser sammen til en helhed og giver

11 Akseltorv.

12 Rådhuset, Akseltorv 3.

rådhusområdet en selvstændig karakter i bybilledet.

Træbeplantning strammer de bymæssige rum op; granitpulleter og skift i belægningen markerer trafiklinierne.

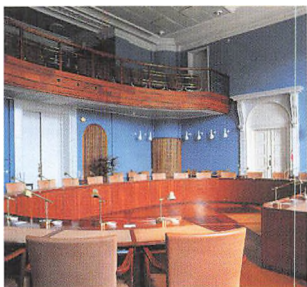
Kuglerne på pullerterne er kanonkugler fra slaget ved Kolding i april 1849 mellem danskerne og slesvig-holstenerne.

Rådhushaven ligger på rådhusets sydside, som en udposning på Torvegade. I det lille haveanlæg med blomster og bænke står skulpturen "Bacchusbarn med druer", udført af billedhuggeren Anne Marie Carl Nielsen i 1898 og opstillet i 1933.

12

Kolding Rådhus

I 1873-75 stod professor og kongelig bygningsinspektør Laurits Albert Winstруп for projekteringen af Kolding råd-, ting- og arresthus. Det blev opført i en blanding af venetiansk renaissance og romansk rundbuestil. Men i forbindelse med en omfattende om- og tilbygning i 1924, hvor kun rådhusfunktionen blev tilbage, ændrede arkitekt Ernst Petersen husets udtryk radikalt og iførte det nyklassicismens klæde-dragt.

12 Rådhuset, interiør.

De rundbuede vinduer og den hængestavsdekorerede hovedgesims blev fjernet. Det fremspringende midterparti blev forsynet med trekantgavl, og et kobberklædt tårn med balustrade og ur blev føjet til. Kun den arkadeagtige indgang blev bibeholdt. Et lignende indgangsparti havde Ernst Petersen selv benyttet få år forinden i forbindelse med sin første opgave i Kolding: Domhuset (se s. 130).

13 Borchs Hus, Akseltorv 2.

Rådhuset er mere renset for dekorative elementer end hans øvrige offentlige bygninger fra den periode. Formentlig en reaktion på Winstrups hang til det modsatte.

Op gennem 1980'erne blev bygningskomplekset renoveret af arkitektfirmaet Holm & Andersen, mens byrådsalen og mødelokalerne i slutningen af 1980'erne og begyndelsen af 1990'erne blev gennemgribende renoveret af Tegnestuen Mejeriet og indrettet med dansk møbel- og billedkunst.

13

Borchs Hus

Et af landets fornemste eksempler på borgerhuse fra renæssancen, opført i bindingsværk – i 1595 – af apoteker Herman Reiminck.

I 1800-tallet ejedes gården af købmand og stadshauptmand I.S. Borch – heraf navnet.

Der fredede forhus blev i 1959 gennemgribende restaureret af arkitekt Hans Henrik Engquist, København.

Den udkragede gavl mod Akseltorv er opbygget i svært egetømmer og rigt dekoreret med udskæringer: Akantusløvværk, rosetter og liljer. Fyldholtene mellem etagefremspringenes bjælkehoveder er formet som englehoveder med udbredte vinger. Træværket er grønt; tavlene røde.

Vindfløjen stammer fra byens tidligere rådhus fra 1582.

14 Hotel Kolding, Aksestov 5.

14

Hotel Kolding

Ejendommen er tegnet af arkitekt Johan Christian Fussing og opført i 1886 – især inspireret af venetiansk renæssance.

Oprindeligt stod de to øverste etager i blanke, røde sten med brede, pudsede indfatninger omkring vinduerne og et væld af dekorative detaljer.

Omkring 1920 forestod arkitekterne Axel Georg Jørgensen og Christian Svane en større ombygning og udvidelse af hotellet.

Siden blev vinduespartierne i stueetagen gjort større og hele facaden hvidmalet. Derved sløredes mange detaljer, og det oprindelige facadeudtryk forsvandt stort set.

I forbindelse med en større renovering og ombygning af hotellet i 1999, forestået af Skanska Danmark A/S, blev den oprindelige vinduesrytme i stueetagen genetableret og de oprindelig blanke murstensflader markeret med en grålig nuance. Bygningen fungerer ikke længere som hotel, men er udstykket i ejerlejligheder.

15

Sct. Nicolai Kirke, Midtgården og Pladserne

Sct. Nicolai Kirke formodes at være opført omkring 1250 – i røde muren og med røde tegltage. Efter adskillige ændringer gennem år-

15 Sct. Nicolai Kirke, Nicolai Plads.

hundrederne fremtræder kirken i dag med et nygotisk præg. Kun få dele af den oprindelige bygning er synlige i dag.

Ved en gennemgribende ombygning i 1885-86 blev tårnet forhøjet

og forsynet med kobberbeklædt spir, koret blev revet ned og erstattet af et højere – i samme højde som skibet – og alle vinduer blev spidsbuede. Også farven ændredes: De hvidpudsede facader blev skalmuret med røde sten.

En nænsom restaurering fandt sted i 1974-76, efter et projekt af arkitekt Rolf Graae, Hellerup.

I forbindelse med byggeriet af Midtgården fik Nicolai Plads en ny, sammenhængende belægning, som understreger den fritliggende kirke. Mod vest afgrænses pladsen af det tidligere Kolding Gymnasium, som arkitekt N.S. Nebelong, København, tegnede i 1845. Siden har

15 Midtgården, Vestertorv.

den klassicistiske bygning gennemgik flere drastiske forandringer.

Midtgården, opført fra 1986-90, er det hidtil største, samlede nybyggeri i Kolding centrum. I alt 18.500 etagekvadratmeter med 120 boliger, butikker, et dagcenter og en offentlig parkeringskælder – projekteret af Lauge Juuls Tegnestue.

Intentionen har været at gøre bebyggelsen til en del af det offentlige byrum og samtidig sikre beboerne private zoner. Det fremgår af såvel den funktionelle struktur som af bebyggelsens varierede udtryk og karakter. Ved udformningen er der desuden taget hensyn til Sct. Nicolai Kirke og rådhuset, der støder op til området, samt til Koldinghus, der – set fra Vestergade – ligger som point de vue.

Facaderne ud mod Sct. Nicolai Kirke og Svietorvet er bearbejdet af

15 *Midtgården, Svietorvet.*

kongelig bygningsinspektør Vilhelm Wohlert, København.

Vestertorv ligger for enden af Vestergade. Pladsens drejning understreges i belægningen og leder opmærksomheden hen mod Sct. Nicolai Kirke og rådhuset, mens allébeplantningen fastholder kigget mod Koldinghus.

Skulpturgruppen på Vestertorv er udført af billedhuggeren Ole Christensen i 1989.

15 *Midtgården, gårdrummet.*

Svietorvet afgrænses af Midtgården og sydfløjen af det tidligere Kolding Gymnasium, som arkitekt Andreas Thomsen Hagerup tegnede i 1915.

Lauge Juuls Tegnestue har stået for udformningen af både Nicolaiplads, Vestertorv og Svietorvet.

Renoveringen af Nicolaiplads 4, forestået af Lauge Juuls Tegnestue, blev præmieret af Kolding Kommune i 1982. Renoveringen af menighedshuset, Nicolaiplads 2, forestået af Schmidt Arkitektfirma, blev præmieret af Kolding Kommune i 2003.

Låsbybanke og Hyrdestræde

Bag Låsbybanke, ned mod Slotsøen, ligger Hyrdestrædes få bygninger som en lille enklave med sin helt egen, stilfærdige karakter.

Odd-Fellow Logen, **Hyrdestræde 4**, tegnet af Ernst Petersen og opført i 1933, ligger på strædets sydøstlige side – med en lille træomkranset parkeringsplads foran. Det er en vinkelbebyggelse opført i rødflammede tegl, varieret med enkelte

16 Odd-Fellow Logen, Hyrdestræde 4.

16 Præstebolig, Hyrdestræde 5.

gule sten. Formsproget er nyklassicistisk, som altid hos Ernst Petersen. Men samtidig rummer logen associationer til romansk kirkebyggeri: den lange hovedbygning, 'skibet', det tårnagtige hjørneparti og det våbenhuslignende indgangsparti.

På modstående side, **Hyrdestræde 5**, ligger præstegården, opført i 1912 efter tegninger af arkitekt Fre-

derik Kiørboe, København. Han tilhørte den gruppe af fordomsfrie nyklassicister, som samlede sig omkring bygmesteren P.V. Jensen-Klint.

Den palæagtige rødstensbygning er i to etager med brede hjørnekvadere, som på østfacaden forlænges, så de dækker sidepartierne. Teglaget er stejlt og helvalmet.

Hyrdestræde 7 er et korsformet bindingsværkshus – opført så sent som i 1922 efter tegninger af arkitekt Robert Valdemar Schmidt. Hele nordgavlen samt øst- og syd-gavlen er siden blevet beklædt med kobber, som patinerer og giver huset sin særegne karakter.

Låsbybanke opstod i 1935, da en række huse, som fulgte gadeforløbet, blev revet ned. Jens-Erik Jensens Tegnestue ApS har forestået restau-

16 Enfamiliehus, Hyrdestræde 7.

16 Låsbybanke.

reringen af bindingsværkshusene Låsbybanke 1-7.

I 1989 gav GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS selve pladsen sin nuværende udformning.

17

Topdanmark

Huset, der er opført i 1886 og tegnet af arkitekt Johan Christian Fusing, rummer to høje etager og er opdelt i fire fag. Det venstre sidefag er let tilbagetrukket og adskilt fra den øvrige del af facaden med pudsede kvadre. De tre øvrige fag er symmetrisk opbygget, med et centreret indgangsparti.

Underetagen er refendfuget, mens overetagen består af røde sten med pudsede indfatninger omkring vinduerne. Pudsede hjørnekvadre og en tandsnitdekoreret hovedgesims rammer facaden ind.

Bygningen husede Svaneapoteket indtil 1999.

17 Topdanmark, Låsbygade 2.

18

Kolding Byferie

Den utraditionelle bebyggelse er et resultat af en offentlig idékonkurrence, som Arbejdsmarkedets Feriefond udskrev i 1992. Konkurrencen blev vundet af arkitekterne Troels Hasner og Ole Justesen, København, og deres projekt opført i 1994 af Fonden Kolding Byferie.

De 85 ferieboliger er placeret på et attraktivt areal i byens midte – ved Slotssøen og med udsigt til Koldinghus.

En del af ferieboligerne er placeret ud mod Låsbygade i to nybygninger og en renoveret bygning fra omkring 1860, men størstedelen af bebyggelsen består af de fritliggende, prismatiske feriehusene i tre etager, i forskellige geometriske former: stjerner, cirkler, rektangler,

trekanter, firkanter, ottekanter m.m. Bebyggelsen virker afslappet og uhøjtidelig med sin blåsorte træbeklædning, store glaspartier, zink-inddækkede tage og galvaniserede trappepartier, der giver adgang til lejlighederne og binder husene sammen to og to.

Lejlighederne, der varierer fra 40 til 68 kvm, er opbygget omkring en lille installationskerne med bad, toilet og køkken, placeret i midten af hvert hus. Installationskernens vægge er malet i en stærk farve – som kontrast til de ellers hvide rum. Hvert hus har sin farve. Alle boliger er indrettet med arkitekt-tegnede møbler og lamper.

I stedet for altaner er husene forsynet med skydedøre og skodder, som kan åbnes, så den enkelte lejlighed nærmest bliver til én stor terrasse. Denne løsning er valgt, fordi bebyggelsen er tæt og udearealerne beskedne. Kolding Byferie lægger ikke op til tilbagetrukket isolation – hvilket heller ikke er tanken. Den bærende idé i projektet er by- og tematurisme: kultur-, arkitektur-, historie-, natur- og sportsoplevelser i by og omegn. GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har forestået udformningen af udearealerne. Præmieret af Kolding Kommune 1995.

18 Kolding Byferie, Kedelsmedgangen 2.

19 Sct. Jørgens Gård, Hospitalsgade 4.

19

Sct. Jørgens Gård

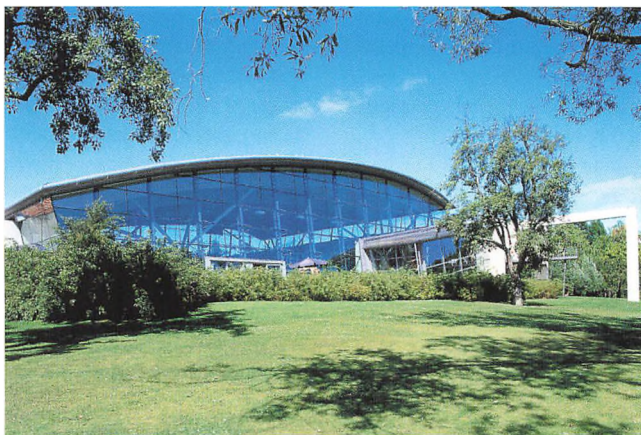
Det fredede bygningskompleks er en sammenbygning af Sct. Jørgens Hospital fra 1558 (den sydlige del) og det gamle By- og Amtssygehus fra 1838. Sammenbygningen fandt sted i 1917 i forbindelse med en større modernisering af hospitalet. Mod gaden brydes den lange, rytmisk opdelte facade af to gavlpartier, med hovedindgang i det nordligste. Bemærk den fornemt udsmykkede vestibule, der står i kontrast til det beskedne ydre. Vinkeludbygningen bagtil var oprindelig hospitalskirke.

I 1975 overtog kommunen komplekset. Det blev istandsat og ombygget til medborgerhus under ledelse af Lauge Juuls Tegnestue.

20

Slotssøbadet

I 1992 vandt A5 tegnestuen A/S, København, med arkitekt Niels Sigsgaard som ansvarlig en offentlig idékonkurrence om udbygning af det daværende svømmehalsanlæg fra 1960'erne. Vinderprojektet, der gav det samlede anlæg en helt ny hovedretning – orienteret mod søen – blev opført i 1994 af Kolding Kom-

20 Slotssøbadet, Hospitalsgade 6.

mune og med Nøhr & Sigsgaard A/S, København, som arkitekter.

Tilbygningen består af to hovedelementer: den øst-vest-gående servicebygning og det store overhængede badelandskab. Servicebygningen fortsætter længderetningen fra Hospitalsgade og ned mod Slotssøen og danner således ryg i det samlede anlæg. To forskudte skiver fortsætter ud gennem servicebygningens gavle og antyder en langsgående zone, et fordelingsareal, der giver adgang til cafeteria, omklædning og motionscenter. En luftig reception er hævet en halv etage over hallen, og et stort glasparti giver herfra indkig til badelivet.

Den store hal bæres af fire skråtstillede betonsøjler med paraplyer af koniske rør, som støtter de brandinddækkede gitterdragere. Der er således rejst en let klimaskærm

over badelandet, som samler de mange forskelligartede elementer. Anlægget er fyldt med skævheder og irregulariteter som ud over at være konstruktivt bestemt – eksempelvis de hældende søjler, der står vinkelret på tagets parabel – har til hensigt at få den nye struktur til at overlejre den gamle og integrere de gamle bygninger i det nye badelandskab.

De store glasfacader er udført i structural glazing, hvor de tunge glas er boltet sammen til én stor skive, som er vindafstivet med træk- og trykstænger, der udgår fra de store perforerede I-jernprofiler. Herved er skabt en fuldstændig stiv konstruktion.

Det gamle bads facade og tag er delvis skrælet af og betonkonstruktionen frilagt.

Anlæggets mange drejede, vinklede og skæve former og sammen-

stødene imellem disse irregulære bygningsdele ville ifølge arkitekterne ikke have været mulige at tegne og beregne uden computerens hjælp.

Præmieret af Kolding Kommune 1995.

21

Søgade 10

I 1906 fik kaffegrosserer, konsul Christian Eff opført denne herskabelige villa, som er tegnet af arkitekt Thorvald Gundestrup, København.

Facaden mod gaden er enkelt udformet og forholdsvis lukket, hvori mod sydfacaden, ud mod den store have ned til Slotssøen, har store vinduespartier og mange dekorative detaljer. De to karnapper, placeret på hver side af det fremskudte midterparti, var oprindeligt udformet som søjlebårne arkader med udgange til haven.

Det mest karakteristiske træk ved det hvidpudsede hus er den hullkelformede hovedgesims, der giver det forholdsvis lave, helvalmede kobbertag et markant udhæng. I dag benyttes villaen som kombineret bolig og erhverv.

21 Søgade 10.

21 Søgade 12.

21

Søgade 12

Udformningen er dikteret af grunden, der er både smal og stejl.

Gavlhuset er placeret i gadelinien, hvor stueetagen er udformet som en åben garage under den søjlebårne 1. sal.

Facaderne er vandskurede og med kvadratiske vinduer i to størrelser – samt et stort vinduesparti ned mod Slotssøen. Sadeltaget er dækket med røde teglsten.

Villaen er opført i 1987 og projekteret af Tegnestuen Mejeriet.

22

Borns Gård

Den fredede købmandsgård har aner tilbage til 1754, men har siden gennemgået drastiske ændringer, og nye bygninger er føjet til.

Det nuværende syvfags bindingsværkshus i to etager ud mod Låsbygade stammer fra 1781, mens

22 Borns Gård, Låsbygade 61-65.

det tolvfags grundmurede pakhus langs Zahns-gade er fra 1847.

I 1985-86 blev bygningerne mod Låsbygade renoveret af Kolding Kommune, og pakhuset mod Zahns-gade blev indrettet til amatørteater.

Gårdrummet er udformet af GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS.

23

Låsbygade 56

Det fredede bindingsværkshus blev opført i 1601 – i to etager og i 13 fag. I 1822 grundmuredes stueetagen, og i 1855 blev fem af husets fag nedrevet.

I 1985-86 forestod Tegnestuen Mejeriet en restaurering af ejendommen. De eksisterende bygningsdele er blevet bevaret i størst muligt omfang, men mange års misligholdelse nødvendiggjorde en gennemgribende istandsættelse.

Den grundmurede underetage skulle udskiftes og blev derfor rykket

23 Låsbygade 56.

tilbage til sin oprindelige plads, så den udkragede 1. sal atter kom til sin ret.

Huset rummer nu to lejligheder.

Den kompakte og voluminøse karrebebyggelse ligger som et markant vartegn ved den nordvestlige indfaldsvej til bymidten.

De valmede mansardtage er beklædt med sortglaserede teglsten; facaderne er hvidpudsede med kvadermønstre i hjørnerne.

Ankomstsiden er forsynet med et let fremskudt midterparti med tand-snitdekoreret trekantgavl. En kraftig granitportal indrammer hovedindgangsdøren.

Låsbyhøj fungerer i dag som kommunens center for aflastning og genoptræning.

24

Låsbyhøj

Plejehjem, opført i 1910. Andreas Thomsen Hagerup var arkitekt på byggeriet, der er inspireret af barok og klassicisme.

Nordfløjen er siden tilføjet og tegnet af arkitekt Ernst Petersen.

25

Nørreport

Kolding har meget få bygninger, der repræsenterer 1930'ernes funktionalisme, som vægtede brugsværdi, lys og luft og erstattede mursten med beton – eller noget der lignede.

24 Låsbyhøj, Nørregade 1.

25 Nørreport, Vejlevej 1 og Skovbogade 22-26.

En undtagelse er boligbebyggelsen Nørreport, opført i 1936 efter tegninger af arkitekt P. Hounum, Fredericia. Den frie udformning af bebyggelsens plan og facade, det flade tag, altanerne og de vandrette vinduesbånd, der oprindeligt bestod af stålrammer, er karakteristiske træk fra funktionalismen. Desværre har en drastisk facaderenovering totalt ændret bebyggelsens udtryk.

26

Ålykkeskolen

Sydfløjen og den ældste gymnasstiksal er fra 1904 og tegnet af arkitekt Johan Christian Fussing.

Han forholder sig her mere frit til sit forbillede, den italienske renaissance, end i sine øvrige bygninger. Nationalromantiske elementer har vundet indpas i Fussings arkitektur. Svagt fremspringende partier er med til at bryde fladerne på den

26 Ålykkeskolen, Ålykkegade 2.

27 Syddansk Universitet, Engstien 1.

store, kompakte bygning op og gøre den lettere. De store udhæng på det valme skifertag har samme virkning.

27

Syddansk Universitet

Tidligere Kolding Sygehus. Den oprindelige hovedbygning, der udgør den midterste del af den lange sydfløj, blev indviet i 1880. Den er tegnet af arkitekt A.R. Gjellerup.

De gule teglstensfacader med bånd af røde skifter samt gavlparterne og de dekorative murstensdetaljer over vinduerne giver mindelser til Københavns Kommunehospital, tegnet af arkitekt Christian Hansen og opført fra 1859-63 – i byzantinsk stil.

Helt frem til 1960'erne blev Kolding Sygehus udvidet og ombygget af flere omgange og under forskel-

lige arkitekters ledelse – bl.a. af kongelig bygningsinspektør C.F. Møller, Århus. Det samlede bygningskompleks omkranser i dag et stort, grønt gårdrum.

Efter indvielsen af Koldings nuværende sygehus (se s. 78) i 1975 har komplekset bl.a. fungeret som erhvervscenter. I 1990 blev det overtaget af Handelshøjskole Syd, nu Syddansk Universitet. Komplekset er nyligt blevet renoveret og tagetagerne udnyttet.

28

Konsul Graus Gade

I 1977 indledtes et byfornyelsesprojekt omfattende Konsul Graus Gade, Låsbygade og Vifdam. Et område med tilsammen cirka 1000 boliger – og dermed det første større byfornyelsesprojekt uden for København.

28 *Konsul Graus Gade.*

Omkring Konsul Graus Gade er 120 bevaringsværdige boliger blevet istandsat og fælles friarealer er blevet etableret. I 1980-82 opførtes desuden 144 nye almennyttige etagelejligheder og rækkehuse – i tilknytning til det eksisterende gadenet og tilpasset det kuperede terræn og områdets anonyme provinsbyarkitektur.

Ud mod Vestre Ringgade består den nye bebyggelse af halvanden-etages rækkehuse, mens den langs den lavtliggende Konsul Graus Gade når op i tre en halv etage.

Konsul Graus Gade er udformet som en bymæssig tilkørselsvej, hvorfra der er adgang til bagvedliggende parkeringslommer og stiftforbindelser.

Husene er skalmuret med rødflammede sten, sadeltagene er beklædt med røde tegl, mens kvistene er zinkinddækkede. Murede hovedgesimser og stik over vinduer og porte henviser til den håndværks-tradition, som præger den omkringliggende bebyggelse.

Lauge Juuls Tegnestue har udformet nybyggeriet, mens GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har stået for bebyggelsesplanen og den landskabelige bearbejdning.

Præmieret af Kolding Kommune 1983.

29

Kolding Realskole

Oprindelig Døtreskolen, opført i 1881 og tegnet af professor og kongelig bygningsinspektør Laurits Albert Winstrup.

Han har her garneret italiensk renaissance med blandt andet senklassicistiske træk.

Skolen er opført i røde sten med fremhævede fuger. Lisener opdeler facaderne lodret, mens tre gesimsbånd markerer overgangen mellem de to etager. En kraftig hovedgesims, dekoreret med overdimensionerede konsoller, der illuderer at bære tagkonstruktionen, domine-

29 *Kolding Realskole, Katrinegade 11.*

rer bygningen og fremhæver trekantgavlene.

En ny bygning er blevet føjet til sydgavlen – selv om den gamle skolebygning er tænkt fritliggende.

30

Kolding Realskole

Bygningen blev opført i 1889 som teknisk skole – efter tegninger af arkitekt Johan Christian Füssing, der her omsatte inspirationen fra italiensk renæssance til en af sine bedste, mest gennearbejdede bygninger i Kolding.

Skolen er opført i røde sten med fremhævede fuger. Hovedfacaden

er symmetrisk opbygget med tre fag på hver side af indgangspartiet, der er indrammet af en dekoreret sandstensportal. Vinduerne, der sidder i brede, profilerede murstensindfanger, er rektangulære i stueetagen, men rundbuede i overetagen. Begge etager er forsynet med en sålbænkgesims. Den øverste er kraftigt markeret og suppleret med en ornamentbort, som deler facaden vandret. Hovedgesimsen er udformet som en tandsnitfrise med en bred reliefbort nedenunder. Det lave, helvalmede skifertag med store, kassetterede udhæng er med til at give den rigt dekorerede bygning lethed.

Bemærk de originale al fresco-dekorationer i skolens vindfang.

30 Kolding Realskole, Vesterbrogade 6.

De oprindelige vinduer, der var dekoreret med træudskæringer, er desværre blevet udskiftet.

31

Sct. Nicolai Skole

Komplekset består af fem bygninger: Borgerskolen fra 1856, Friskolen fra 1879, gymnastiksalen fra 1881, den røde bygning fra 1898, fra 1904 benævnt Pigeskolen, og endelig en skolebygning ud mod Blæsbjerggade fra 1908.

I 1988 blev alle bygningerne fredet på grund af deres kulturhistoriske værdi. Det samlede kompleks er et karakteristisk eksempel på skolebyggeriets udvikling i de danske byer i sidste halvdel af 1800-tallet. Fra bygning til bygning går tendensen mod rummeligere lokaler og mere lys og luft. I 1990 blev fredningen dog ændret, så den nu kun omfatter Borgerskolen og gymnastiksalen.

Borgerskolen er en enkel, klassicistisk præget bygning, symmetrisk opbygget, med gule, pudsede mure, gesimsbånd og pilastre omkring indgangspartierne. Sokkel og pilastre var oprindeligt pudset i en rødbrun okkerfarve. På facaden er opsat en tavle med givernes navne og inskriptionen "Herre i dit lys ser vi lyset".

Den tidligere Friskole holder sig i endnu højere grad til de klassiske dyder. Den er opført i gule sten og har et let fremskudt midterparti

31 Sct. Nicolai Skole, Skolegade 2.

med trekantgavl. En kraftig gesims markerer overgangen mellem de to etager. Hjørnerne er forsynet med pudsede kvadre. Mod syd er et ekstra fag føjet til bygningen.

Pigeskolen er tegnet af arkitekt Johan Christian Fussing. Den voluminøse rødstensbygning er, som Fussings øvrige bygninger, inspireret af italiensk renæssance. Arkitektonisk set er den dog mindre interessant end hans øvrige skolebygninger (se f.eks. s. 58).

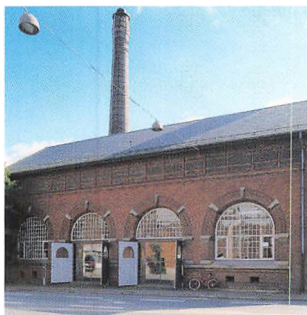
Gymnastiksalen, i dag kaldet Katrinegadesalen, har, som Pigeskolen, udgangspunkt i italiensk renæssance, men har en mere let og forfint karakter – ikke mindst på grund af gavlparket mod Katrinegade. Salen benyttes i dag til koncerter.

32

Kolding Elektricitetsværk

Det oprindelige elektricitetsværk blev opført i 1898 efter tegninger af arkitekt Valdemar Schmidt, København.

32 *Elektricitetsværket,
Sct. Jørgensgade 1-3.*

Værkets nationalromantiske formsprog skyldes utvivlsomt, at Valdemar Schmidt havde arbejdet for både Hack Kampmann og Martin Nyrop – de to betydeligste repræsentanter for nationalromantikken i dansk arkitektur.

De klassiske stilarter hverken kopieres eller sammenblandes, men ingredienser herfra benyttes frit. Forbillederne er i lige så høj grad hentet fra dansk bygningskultur, med vægt på det håndværks- og konstruktionsmæssige. Bygningen er gennemtegnet til mindste detalje – og detaljer er der mange af, både ude og inde. Det er en veritabel leg med materialer og former.

Facaderne er opført i røde håndstrøgne sten; tagene er skiferklædte. Naturens organiske former har givet inspiration til de dekorative elementer – à la jugendstilen. Bemærk eksempelvis det forsirede træværk over hovedindgangen.

Oprindelig var maskinhallen kun på tre fag, med porte i det midterste; men en udvidelse i 1915 gav

hallen sit nuværende udseende. Arkitekt Andreas Thomsen Hagerup stod for udvidelsen, der blev udført helt i overensstemmelse med formsproget i den oprindelige hal. Det afrundede hjørne mod vest fik hallen ved udvidelsen på grund af gaden forløb.

I slutningen af 1980'erne forestod Arkitektfirmaet Jesper Rasmussen A/S en respektfuld ombygning af elektricitetsværkets gamle maskinhall til kundecenter for Kolding Kommunes Forsyningsforvaltning. Lokalerne blev i år 2000 overtaget af Kolding Kommunes IT-afdeling, og Tegnestuen Mejeriet stod i den forbindelse for nogle justeringer samt opførelse af kommunens centrale serverrum: en treetages høj, fritstående stålkonstruktion placeret i et loftshøjt rum bag den gamle maskinhall.

33

VUC Kolding

Komplekset rummer tre hovedfunktioner: Voksen Uddannelses Center (VUC), indvandrerskole for Vejle Amt samt disponible undervisningsfaciliteter for Kolding Kommune.

Bygningerne er i tre etager og orienterer sig mod Ålegården. En hovedfløj (sammenbygget med en eksisterende bygning) danner ryg mod jernbanen. To sidefløje følger sig til ud mod Ålegården og skaber et hesteskoformet gårdrum. Cente-

33 VUC Kolding, Ålegården 2.

rets hovedindgang og fællesfaciliteter (kantine og samlingslokale) er placeret i en let, transparent bygning, som skyder sig ud i gårdrummet.

Fløjene fremstår i gule teglsten og med markante transparente trapperum i hjørnerne ud mod Ålegården; indgangspartiet i aluplader og glas.

Byggeriet er tegnet af Arkitektgruppen Aarhus K/S og opført i 1998-99.

tre elementer: en tung bastion i sort fiberbeton; tre lette, nærmest 'svævende', parallelforskudte kontorhuse, beklædt med vandret profilerede aluminiumsplader samt cedertræsbeklædte mellembygninger med store og elegant proportionerede glaspartier. Komplekset rummer dels Kolding Kommunes Tekniske Forvaltning (mod Ålegården), dels privat erhverv (mod Bredgade).

Ud mod Divelshul er opført et helt nyt længehus, som strækker sig

34

Nytorv

Nytorv blev totalombygget fra 1997-1999 af Arkitektfirmaet Lars Edmund A/S.

Bygningerne ud mod jernbanen er opført over en betonkonstruktion fra et 1960'er-byggeri og består af

34 Kontorlænge, Nytorv.

34 Teknisk Forvaltning, Nytorv.

på søjler ned mod åen. Huset fremstår i røde teglsten med markante vandrette vinduesbånd, men spiller med sin mørke base, sine proportioner og sin længderetning sammen med den øvrige Nytorv-bebyggelse. Længehuset rummer private kontorer.

Parkeringskælderen under Nytorv er blevet indskrænket for at give plads til lysskakter og et grønt område ned mod åen. Dækket, der udgør selve torvet, har samtidig fået en belægning af betonsten, bænke

35 Sønderbro.

og læmure samt ny belysning. Et nyetableret trappeforløb formidler overgangen mellem torv og å. Danske Bank ud mod Bredgade blev præmieret af Kolding Kommune i 2001.

35

Sønderbro og Søndertorv

Frem til 1942 gik hovedvejstrafikken mellem Danmark og Tyskland over **Sønderbro**. I århundreder var det en træbro; først i 1808 opførtes den hvælvede granitbro. Siden blev den udvidet med betonstøbte sidevanger for at klare det stigende trafikpres, men i 1984-85 restaurede Kolding Kommune broen og førte den tilbage til sin oprindelige skikkelse. I dag er broen fredet. Forretnings- og kontorbebyggelsen på **Søndertorv**, der ligger mellem

åen og den højtliggende jernbane, er opført i 1986 og tegnet af Lauge Juuls Tegnesteue. Bebyggelsen vender ryggen til jernbanen og Bredgade og åbner sig mod åen og pladsen.

Den modulerede vinkelbebyggelse består af en række vinkelret forskudte gavlhuse af varierende højde. Røde murpiller markerer det enkelte hus, mens zinkbeklædte vindskeder binder de tøndehvævede tagflader sammen. Bebyggelsen har store vinduesflader mod åen, hvorimod store, forskudte murflader skærmer af mod jernbanen og Bredgade.

Bebyggelsen blev præmieret af Kolding Kommune 1986.

Pladsen blev nyanlagt i 2003 efter projekt af Sven-Ingvar Andersson Landskabsarkitekt ApS, der har stået for byens gågadebelægning (se. s. 35).

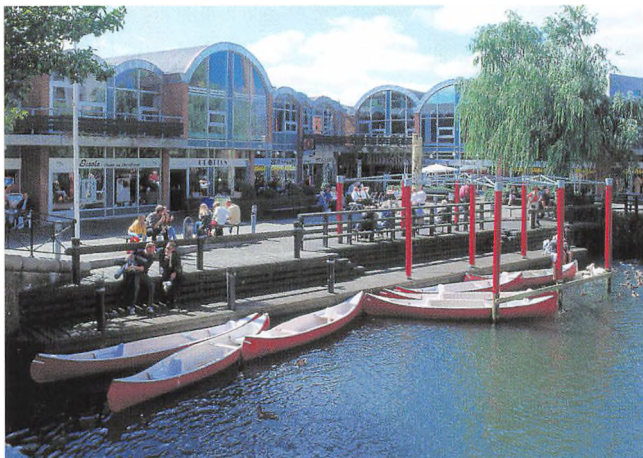
Alm. Brand

C.F. Møllers Tegnesteue, Århus, udformede kontorhuset i 1990.

Ideen har været at skabe et byhus, der i skala og arkitektonisk udtryk tilpasser sig de meget forskelligartede nabo- og genbohuse – uden at forfalde til nostalgi eller selvdeltelse.

Det nye kontorhus består af to parallelle, men vandret forskudte bygningskroppe i tre etager. De er sammenbygget i 1. sals højde, så en smal passage giver adgang til et lille intimt gårdrum bagved.

Ud mod Bredgade er husets kvadratiske vinduer placeret i en enkel rytmisk fagdeling. Den øverste etage er tilbagetrukket, hvilket, sammen med et stort, vandret glasparti, giver huset en let karakter. Let-

36 Alm. Brand, Bredgade 13.

heden understreges af det næsten flade, kobbertækkede tag og de store, hvide udhæng, der kontrasterer de mørkeblå facader.

Mod Farverstræde afsluttes byggeriet af smalle gavle og store glaspartier, hvis lodrette linier kontrasterer vestfacadens og tagfladens vandrette bevægelser.

En glasbygning forbinder det nye kontorhus med Alm. Brands gamle bygning mod Rendebanen, som tegnestuen samtidig har totalrenoveret.

37 Bahne, Søndergade 9.

Præmieret af Kolding Kommune 1992.

37

Bahne

Bygningen er beliggende mellem Kolding Å, Søndergade, Farvergade og Føtex' P-hus – dér hvor I.P. Jensens Købmandsgård tidligere lå. Butikken består af to let forskudte bygningsvolumener, placeret parallelt med Farvergade. Her løfter en loggia 1.-salen ud over fortovet og skaber sammenhæng mellem gade og bygning.

Stueetagen er opført i blødstrøgne rosafarvede teglsten, mens den øverste del af 1.-salen er cedertræsbeklædt. Vertikale vinduesbånd går på tværs af etagerne og bryder facadens horisontale forløb. Indgangspartiet er placeret ud mod Søndergade, hvorfra de karakteri-

stiske tøndehvævede tagkonstruktioner korresponderer med bebyggelsen på det diagonaltliggende Søndertorv (se s. 63).

Mod Kolding Å er belægningen udformet som trapper, der indbyder til udendørs ophold.

Bygningen er tegnet af Brahe & Partnere A/S og opført i 1998.

38

Pakhustorvet

Et pakhus fra 1882, en kornsilo fra 1946 og en randbebyggelse fra 1987 afgrænser torvepladsen.

I 1979 blev pakhuset renoveret og indrettet til kontorer, mens jernbetonsiloen blev ombygget til en række utraditionelle ungdomsboliger i 1985. Selve pladsen blev etableret i forbindelse med opførelsen af randbebyggelsen, der består af fem dobbelte gavlhuse,

som bindes sammen af et kolonndefortov i to etager. Det underste i niveau med torvepladsen; det øverste med det omgivende vejanlæg, Buen og Sdr. Havnegade.

GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har udformet bebyggelsesplanen. Arkitekt Paul Platz har forestået renovering af pakhus og silo, mens Tegnestuen Mejeriet har tegnet de nye bygninger, som rummer erhverv.

Præmieret af Kolding Kommune 1981.

39

Solgården

Boligbebyggelsen, der følger Sdr. Havnegades krumning, er tegnet af bygningskonstruktør Niels G. Jensen, Horsens. Den er opført i 1940 og et eksempel på den blanding af international modernisme og funk-

38 Pakhustorvet.

39 Solgården, Sdr. Havnegade 2-12.

tionel dansk murstenstradition, som udviklede sig herhjemme i løbet af 1930'erne – med Aarhus Universitet som det kendteste eksempel.

Solgården er formentlig inspireret af boligbebyggelsen Storgården i København, tegnet af arkitekterne Povl Baumann og Knud Hansen i 1935.

I forbindelse med en omfattende renovering, som blev afsluttet i 1998 – med bl.a. indbygning af præfabrikerede elevatorer og badeværelser og etablering af fælles friarealer – blev bebyggelsen forsynet med Nordeuropas største bygningsintegrerede solcelleanlæg. Det er placeret på taget og i glasinddækninger omkring altanerne. Demonstrationsprojektet blev gennemført under By- og Boligministeriets Projekt Renovering og forestået af arkitekt Jens Chr. Roskjær, Kjær & Richter A/S, Århus, samt GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS. Initiativet blev taget af Kolding Kommune og Byfornyelsesselskabet Danmark s.m.b.a.

Skippergården

En bolig- og erhvervsbebyggelse fra 1991, udformet af Tegnestuen Mejeriet. Den består af en vinkelbebyggelse langs Sdr. Havnegade og Buen samt fritliggende bygningsstokke langs Kolding Å – placeret omkring et halvprivat haveanlæg. Udearealerne er bearbejdet af GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS.

Bebyggelsens facader er opført i en lys, rød sten med vandskurede og indfarvede partier. Sadeltagene er dækket med røde tegl, mens kviste og gavlpartier er zinkinddækkede. Store, konvekse altaner vender mod syd og vest.

Det diagonalt stillede gavlparti mod Sdr. Havnegade og Buen rummer erhvervslokaler. Skulpturen på den foranliggende plads er skabt af kunstneren Finn Nielsen.

40 Skippergården,
Buen 12-18, Sdr. Havnegade 14-16.

41 Kolding Designskole, Ågade 10.

41

Designskolen Kolding

Skolen har til huse i en gammel lagerbygning fra 1960, som blev ombygget i 1997-98 efter en arkitektkonkurrence, vundet af KHR AS Arkitekter, København.

Det kompakte og rå hus består af en betonkonstruktion med store, åbne rum, som kan indrettes efter behov til undervisning og værkstedsarbejde. For at trække lys ind i bygningen er hele den gamle nordfacade blevet fjernet og en let og transparent bygningskive i stål og glas føjet til. Den rummer tre dobbelthøje etager og skaber direkte forbindelse mellem etagerne og de

enkelte fagområder, hvilket skal inspirere undervisere og studerende til at tænke og arbejde tværfagligt og fleksibelt.

En skråtstillet stålrampe langs med bygningens glasfacade giver handicappede adgang til skolens havede hovedindgang.

Foruden værkstederne, der er skolens rygrad, rummer bygningen administration, bibliotek og kantine.

42

Beredskabsforvaltningen

Den nyklassicistiske bygning er tegnet af arkitekt Robert Valdemar Schmidt og opført i 1921 – som bo-

42 Beredskabsforvaltningen,
Toldbodgade 3-5.

lig, kafferisteri og lager for fabrikant Harald Andersen.

I forbindelse med at Kolding Kommunes Beredskabsforvaltning overtog bygningen har Tegnestuen Mejeriet forestået først en ombygning og siden en tilbygning – i henholdsvis 1994 og 1998.

Blandt andet er hoveddøren i facadens midterfag blevet erstattet af et vindue, porthullet i højre side er lukket og tagfladen forsynet med kviste.

I kontrast til den gamle bygning er der i den vestlige gavl tilføjet et markant trappe- og elevatortårn i glas, stål og beton, mens der bagved – parallelt, men forskudt – er opført en ny, rektangulær bygning, som skærmer mod jernbanen og danner en lille, veldefineret forplads.

Den skarptskårne nybygning har en base af rødt tegl (som den gamle bygning), mens den øvre etage fremstår som en let kube af mørkt glas og strækmetal.

En transparent gangbro forbinder nyt og gammelt.

H. Daugaard A/S

Tidligere Kolding Toldkammer. Opført i 1917 efter tegninger af arkitekt Jens Vilhelm Petersen, Odense. Bygningskomplekset er opført i røde sten – i nyklassicistisk stil, garneret med elementer fra rokoko og nybarok.

Kontorbygningen ud mod havnebassinet er i to etager, med murede hjørnekvadre og omløbende hovedgesims. Taget er helvalmet og højt for at skabe balance mellem tag og facade. Hovedfacaden domineres af den nybarokke indgangsportal med rokokodekorerede døre.

En vejerbod forbinder kontorbygningen med det bagvedliggende pakhús. Det er en enetages bygning med hjørnekvadre og granitindfattede porte – samt et voluminøst mansardtag, der giver et rummeligt loft og skaber størrelsesmæssig balance mellem kontorbygning og pakhús.

43 H. Daugaard A/S, Toldbodgade 7.

44 *H. Overbecks Eftf. Aps,
Toldbodgade 16.*

44

H. Overbecks Eftf. ApS

Fiskeeksportør P. Christensens villa fra 1890 – i schweizerstil.

En symmetrisk rødstensbygning i to en halv etage, udformet som to sammenbyggede gavlhuse.

De voluminøse, skiferbeklædte tage er kvartvalmede mod gaden, hvor sirligt udskårne trækonstruktioner bærer udhængene og danner altaner. Facaden er dekoreret med glaserede bånd over halvbue-

stikkene og langs vinduernes tværposter. Vinduerne aftager i størrelse, etage for etage.

Villaen bruges i dag til erhverv.

45

Havnekontoret

Administrationsbygningen er opført i 1991 på baggrund af en indbudt konkurrence, som blev vundet af Lauge Juuls Tegnestue.

Den næsten kubiske bygning er placeret på et plateau vinkelret på det gamle toldkammer, så de to bygninger tilsammen danner et nyt byrum ud mod havnen. Desværre er denne plads ikke blevet bearbejdet, som foreslået i vinderprojektet, men fremstår kaotisk og ufærdig.

For at orientere administrationsbygningen mod såvel havn som forplads er den kvadratiske grundform brudt af to tilbagetrukne glasfacader, som danner en stump vinkel i kvadratet.

45 *Havnekontoret, Jens Holms Vej 1.*

De rødbrune murpartier er opført i forskelligt forbandt og tilfører bygningen en tyngde og stoflig virkning, som kontrasterer de lette, blåtonede spejlglasfacader.

Parallelt med glasfacaderne hæver et shedtag sig til to en halv-etages højde og skråner ned bagtil – til enetages højde.

Tagbeklædningen består af koksgrå og rødbrun eternit samt tagpap. Præmieret af Kolding Kommune 1991.

46

Godset

Den klassicistisk enkle og symmetrisk opbyggede godsbanegård blev opført i 1920 efter tegninger af DSB's chefarkitekt Heinrich Wenck, København. I 1995 vandt Kjær & Richter A/S en arkitektkonkurrence om indretning af det gamle bygningsanlæg til Rock- og Ungdomshus. Ombygningen af vestfløjen blev realiseret i 1996, mens øst-

46 Godset, Jens Holms Vej 5.

fløjen stod færdig i begyndelsen af 2001.

De to haller er bevaret som en ydre klimaskærm og alle nye rum opbygget som fritstående 'plinter' eller 'huse' inde i hallerne. Nyt kontrasterer på denne måde gammelt – samtidig med at den rumlige oplevelse af én stor tømmerkonstruktion er bevaret.

'Plinterne' er beklædt med cementspånplader, fastholdt med franske skruer, hvilket giver interiøret en rustik og robust karakter.

Administration og hovedindgang er placeret i midterbygningen, hvorfra der er adgang til begge haller. Vestfløjen rummer øverum og ungdomshusets opholdsarealer, mens vestfløjen rummer spillested og café m.m.

Ved større arrangementer benyttes portåbningerne ud mod de gamle læsseramper som adgangsveje.

Præmieret af Kolding Kommune i 2003.

47

Kolding Sejlklub

Brugen af træ, køjer, 'kommandobroer' m.m. refererer til det maritime miljø, ligesom den store farve giver associationer til trætjæren, der i århundreder har været anvendt til træbeskyttelse af både, bådebroer, -huse og andre konstruktioner med tæt forbindelse til havet. Byggeriet består dels af en hovedbygning med klublokale og konto-

rer, dels en bagvedliggende værkstedsbygning. De har en parallel, ensidig taghældning og er placeret vinkelret, men let forskudt i forhold til hinanden.

Hovedbygningen strækker sig på træ søjler ud i vandet og orienterer sig med taghældningen og de store vinduespartier ud mod fjorden. Klublokalet er i to etager – med åben forbindelse imellem etagerne. Tegnestuen Mejeriet har været arkitekter på klubhuset, der stod færdigt i 1995.

48

Kolding Kommunes Forrenseanlæg

Anlægget samler alt spildevand og regnvand fra Kolding by, Vonsild, Bramdrupdam og Almind og fjerner sand, fedt og større fremmedlegemer. Det er opført i 2000 og tegnet af Arkitektfirmaet Lars Edmund A/S.

De store rensbassiner er placeret i en stor rektangulær bygning med indadskrånende facader, beklædt

47 Kolding Sejlklub, Dokvej 1.

med mørkegrå fiberbetonplader. Et smalt vinduesbånd adskiller den tunge base fra den lette, udadskrånende og aluminiumsbeklædte tagflade, der får en nærmest svævende karakter.

Spildevandet ledes ind i bassinerne gennem en sidebygning, der som et mørkt, buet bølgeslag løfter vandet indenfor. På modstående side giver store portpartier adgang til at fjerne det oprensede materiale, mens en hvid, kubisk tårnbygning (bad/toilet og kontrolrum) danner modvægt til 'bølgen' og afbalancerer bygningskomplekset.

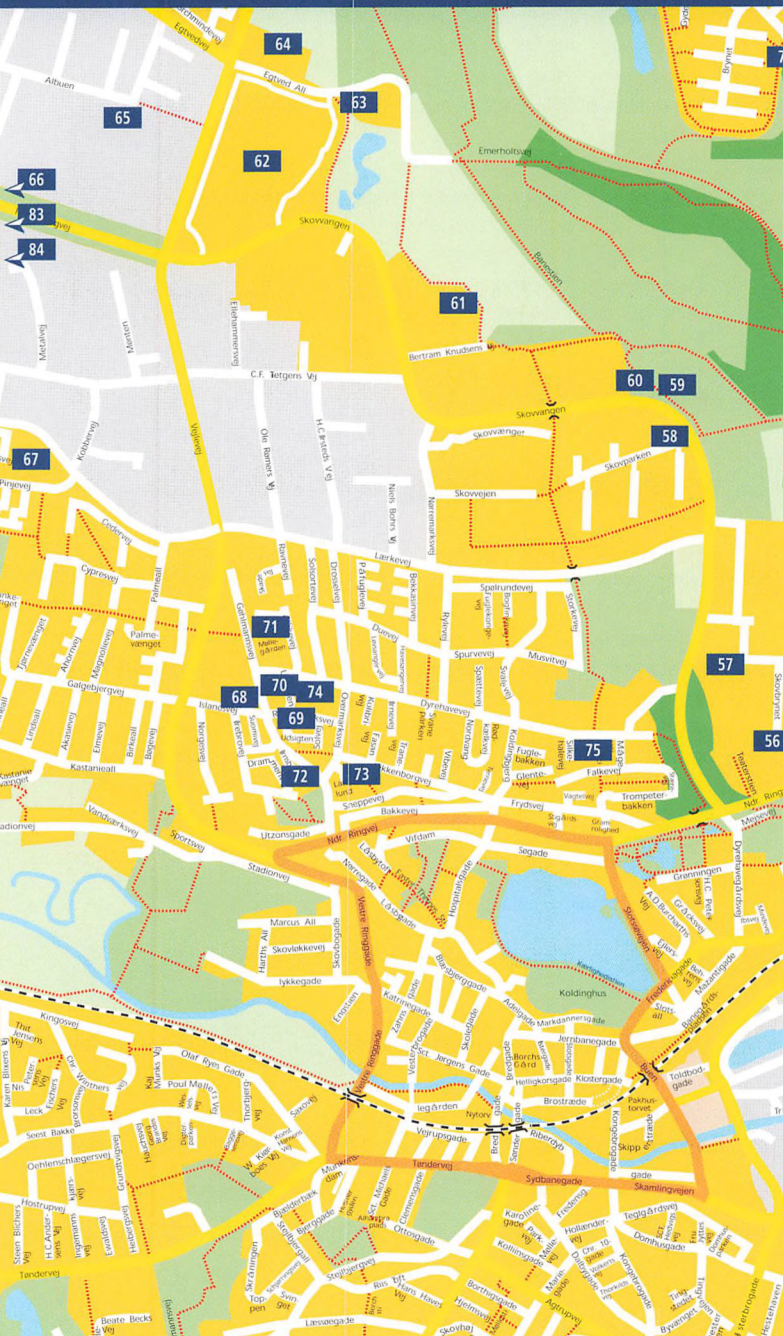
Præmieret af Kolding Kommune i 2003.

48 Kolding Kommunes Forrenseanlæg, Østerbrogade 11

Kolding Nord og Vest

Områdekort

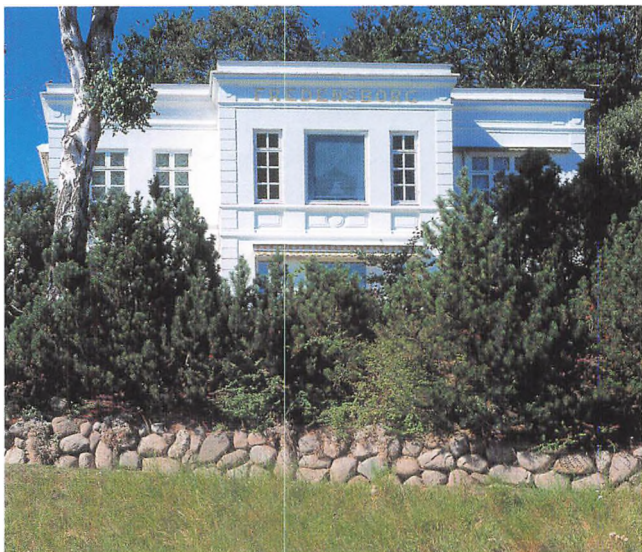

Numrene på kortet henviser til de efterfølgende beskrivelser.

- 49 Fredensborg, Nordre Ringvej 79
- 50 Hvide Hus, Strandmøllevej 13
- 51 Gregersens villa, Gammel Kongevej 10
- 52 BMW Import AIS, Sjællandsvej 1
- 53 Vandtårn Øst, Sjællandsvej 28
- 54 Hviidsminde, Bramdrupdam Skovvej 20
- 55 Kolding Ketchercenter, Bramdrupdam Skovvej 30
- 56 Comwell Kolding og Kolding Teater, Skovbrynet 1
- 57 Kolding Sygehus, Skovvungen 2-8
- 58 Skovparken, Skovvungen og Lærkevej
- 59 Kolding Amtsgymnasium, Skovvungen 10
- 60 Nørremarksbiblioteket, Skovvungen 12
- 61 CEU Kolding, Skovvungen 28 og 30 A-D
- 62 Kolding Storcenter, Skovvungen 42
- 63 Deloitte & Touche, Egtved Allé 4
- 64 Auto-Centralen AIS, Egtved Allé 1
- 65 Danfoss, Albuen 29
- 66 Velux AIS, Platinvej 14
- 67 Pinjeparken, Pinjevej, Taksvej og Morbærvej
- 68 Simon Peters Kirke, Islandsvej 6
- 69 Udsigten
- 70 Vandtårnet, Gøhlmannsvej
- 71 Møllen, Møllegården 1-3
- 72 Danhostel Kolding Vandrehjem, Ørnsborgvej 10
- 73 Langdallund 1-6
- 74 Overmarksgården, Dyrehavevej 175
- 75 Dyrehavevej 101, 103, 103A og 105
- 76 Økohusene, Slåenvej 2-120
- 77 Fælleskrematoriet, Pedersmindevej 6
- 78 EDB Gruppen AIS, Kokholm 3
- 79 TRE-FOR, Kokbjerg 30
- 80 AvestaPolarit AIS, Kokbjerg 31
- 81 Würth Danmark AIS, Montagevej 6
- 82 LMG, Nordager 1
- 83 Harte Skole, Stubdrupvej 36, Harte
- 84 Harteværket, Alpedalsvej 107 A-E, Harte
- 85 Kirstineslyst, Storgaden 54, Viuf

Kolding Nord og Vest

49 Fredensborg, Nordre Ringvej 79.

49

Fredensborg

En højtliggende villa, placeret på et stærkt skrånende terræn med sydudsigt ud over Kolding Fjord. Den er opført i 1908 og muligvis tegnet

50 Hvide Hus, Strandmøllevej 13.

af Andreas Thomsen Hagerup. I hvert fald er der mange ligheds-punkter med hans Villa Capri (se s. 108).

En lav attika over den profilerede hovedgesims dækker bygningens tag. Den sydvendte facade med fremskudt midterparti er forsynet med pudsede hjørnekvadere, sålbænkgesims og blændinger under vinduerne.

Villaen benyttes i dag til erhvervsformål.

50

Hvide Hus

En af mange hvide, palæagtige villaer i Kolding, tegnet af arkitekt

Andreas Thomsen Hagerup. Huset er fra 1918 og som alle Hagerups bygninger inspireret af klassicisme og barok.

Ejendommen består af et symmetrisk opbygget hovedhus og en mindre sidebygning mod øst. Mod både nord og syd bryder en midtrisalitet med kraftig trekantgavl og tandsnitfrise det store halvvalmede, glaserede tegltag. Den sydvendte risalitet skyder sig ud i en karnap, der bærer en altan på 1. sal.

Kvaderpudsede pilastre opdeler hovedfacaden.

51

Gl. Kongevej 10

Byens arkitekt, Ernst Petersen, tegnede huset for grosserer Gregersen. Det er opført i 1924 og påvirket af Edwin Lutyens' engelske landhuse, som inspirerede mange nyklassicister. Det ses i de tunge bygningskroppe, det slanke bygningsprofil, de høje murstensfaca-

51 Gl. Kongevej 10.

der, de stejle tegldækkede sadeltage uden udhæng, karnapperne og de småsprossede vinduer.

En af dansk nyklassicismes bannerførere, arkitekten Ivar Bentsen, talte om "huset som klump". Grosse- rer Gregersens villa er et eksempel på dette. Men husets T-form og de 'påsatte' karnapper kontrasterer samtidig 'klumpen' og tilfører både variation og lethed.

52

BMW Import A/S

Udformet af arkitekt Henning Noes-Pedersen, der stod for flere senmodernistisk prægede byggerier i Kolding i især 1960'erne og 70'erne (se s. 156-157).

Denne lager- og kontorbygning er fra 1959 og opført af betonelementer. I lagerhallen er mansardtagets nederste flade forsynet med vinduer for at trække så meget lys ind som muligt. En stålgitterkonstruktion sikrer et stort, frit spænd i hallen.

52 BMW Import A/S, Sjællandsvej 1.

Fra det høje midterparti fører en spindeltrappe til taget – med udsigt over fjorden.

I 1990'erne forestod arkitekt Frank Bredvig en renovering af bygningskomplekset. I den forbindelse blev midterpartiet forsynet med et markant, glasinddækket vindfang.

53

Vandtårn Øst

'Champagneproppen' og 'Paddehatten' er blot nogle af de betegnelser, der er blevet hæftet på vandtårnet ved Sjællandsvej. Det er byens nyeste, tegnet af Henning Noes-Pedersen og opført i 1967.

Det ligner en plastisk betonkonstruktion; men tårnet består i virkeligheden af et stålskelet, beklædt med lette metalplader.

De lodrette ribber, der nederst står som søjler, understreger den opadstræbende form. Tårnet afsluttes

53 Vandtårn Øst, Sjællandsvej 28.

øverst oppe af et hvælvet tag. En skulptur i landskabet – og et markant vartegn, når man ankommer til Kolding fra nordøst.

54

Hviidsminde

Opført 1804-05 og formentlig tegnet af C.F. Hansen, København – senklassicismens betydeligste dan-

54 Hviidsminde, Bramrupdam Skovvej 20.

ske arkitekt (se s. 137). Karaktertræk i såvel plan som facade støtter formodningen.

Hviidsminde grundmurede og hvidkalkede hovedbygning er i halvanden etage med høj kælder og har et højt, halvvalmet tegltag. Gårdfacaden er opdelt i elleve fag og domineret af en refendfuget midtrisalit med en lav trekantfronton. Havefacaden, der er opdelt i ni fag, domineres af en oval midtrisalit i to etager, prydet med spinkle, kanellerede, joniske pilastre og et delvis blytækket hjelmtag. En om-løbende hovedgesims er formet som en kraftig tandsnitfrise.

De enkle, trefløjede udbygninger er også grundmurede og hvidkalkede, men stråttækte. Hovedbygning og udbygninger er forbundet med lave mure. Det lille, sluttede gårdrum domineres af to store kastanjetræer. En nænsom istandsættelse og ombygning af Hviidsminde, forestået af arkitekt Paul Platz, blev præmieret af Kolding Kommune i 1984.

udendørsanlægget består af ti tennisbaner og to minitennisbaner. Af funktionelle hensyn er anlægget orienteret nord-syd og bygningsvolumenerne trukket så langt væk fra Bramdrupskovvej som muligt. For at mindske anlæggets dominans er udendørsbanerne anlagt to og to og følger grundens koteforløb.

Hallerne bruges dagligt til træning, men opfylder alle krav i forhold til afvikling af internationale stævner. Tennishallen er opført i en stålkonstruktion og har et frit spænd på 32 meter. De skrånede facader er beklædt med vandrette sinusplader i stål.

Badmintonhallen er udført i ellipseformede limtræs-buer og beklædt med en vandret monteret tuja på klink. Taget er dækket med sort tagpap.

Som kontrast til de rektangulære og lukkede haller er servicebygningen udformet som en åben toetas-ges vinkelbygning. Facaderne er beklædt med lodret monteret tuja,

55

Kolding Ketchercenter

Ketchercenteret indgår i et større samlet fritidsområde i det natur-skønne Bramdrupdam. Det er tegnet af Nøhr & Sigsgaard A/S og opført i 1997 af Kolding Kommune.

Bygningsanlægget består af en tennishal med fire baner, en badmintonhal med seks baner og derimellem en fælles servicebygning;

55 Kolding Ketchercenter,
Bramdrupdam Skovvej 30.

mens de store vinduespartier er i grafitmalet træ og aluminium. Fra servicebygningens restaurant fører en let gangbro ud i tennishallen. Herfra er det muligt at overvære spillet. Fra restauranten er der udkig til begge haller.

56

Comwell Kolding og Kolding Teater

Et sammenhængende bygningskompleks, tegnet af T. Skovgaard Sørensens Tegnestue A/S, Århus, og indviet i henholdsvis 1986 og 1991.

Begge bygninger er opført i præfabrikerede betonelementer med knust marmor indstøbt i overfladen.

Konferencehotellet består af tre parallelle fløje, der bindes sammen af en stor, gennemgående foyer, som også forbinder sig med teatret.

Hotelfløjenes vandrette linier brydes i stueetagen af sammenbygge-

56 Comwell Kolding, Skovbrynet 1.

56 Kolding Teater, Skovbrynet 1.

de, tøndehvævede gavludbygninger, placeret vinkelret på de øvre etager.

De store, blåmalede vinduespartier er – som den øvrige del af byggeriet – farvesat af Per Arnoldi. Ideen er et hvidt hus med malerier og tekstiler i stærke farver.

Kolding Teater ligger bag ved hotellet, mod vest. Form og arkitektur afspejler naboskabet med Comwell Kolding. Teatret er dog blevet forsynet med en sandstensfarvet og refendfuget sokkel.

Bygningen rummer to sale, hvoraf den store er multianvendelig.

Kunstneren Paul Gernes havde oprindelig farvesat bygningens indre, men hans farvesætning er i dag malet over.

57

Kolding Sygehus

Afdelingerne er formet som kompakte karreer omkring grønne gårdum og placeret langs en nord-sydgående gang, der binder sygehu-

57 Kolding Sygehus, Skovvangen 2-8.

sets forskellige afsnit og etager sammen.

Første del af det store bygningskompleks blev indviet i 1975. Det er siden udvidet – i 1984 og 1989. C.F. Møllers Tegnastue, Århus, har været arkitekt på Kolding Sygehus, der er opført i præfabrikerede betonelementer.

58

Skovparken

Arbejdernes Andels-Boligforening afholdt i 1990 en arkitektkonkurrence om renovering af Skovparken, der var en typisk og triviell 1960'erbegyggelse. Baggrunden for kon-

kurrencen var, at den lokale afdeling ikke fandt eksempler på renoveringer af tilsvarende bebyggelser, som opfordrede til gentagelse. Konkurrencen blev vundet af Hvidt & Mølgaard A/S, København, renoveringen gennemført fra 1994-96 og præmieret af Kolding Kommune i 1997.

Nye boliger er placeret ovenpå og i forlængelse af nogle af de gamle, rektangulære bygningsstokke, der er blevet forsynet med store, svagt skrånende tagflader, som er udkragede og søjlebårne i gavlene.

Alle blokke har fået glasinddækkede altaner med store, markante skydedøre. Dermed er der skabt en zone mellem ude og inde, og den passive solvarme udnyttes.

58 Skovparken, Skovvangen og Lærkevej.

Ikke kun oprindelige bygninger, men også de grønne fællesarealer er blevet gennemgribende renoveret. Desuden er bebyggelsen blevet suppleret med etplans ældreboliger, fælleshuse og vaskehuse.

59

Kolding Amtsgymnasium

I 1970 vandt A5 tegnestuen, København A/S, en idékonkurrence om udformning af et 350 ha stort uddannelsesområde på Nørremarken i Koldings nordøstlige udkant.

59 Kolding Amtsgymnasium, Skovvangen 10.

Vinderen fik til opgave at tegne Kolding Amtsgymnasium, Nørremarksbiblioteket og Kolding Højskole.

Kolding Amtsgymnasium blev opført fra 1972-75 og er placeret ved det, der var tænkt som det nye uddannelsesområdes hovedgade, men udbygningsplanen blev aldrig fuldt udbygget.

Gymnasiet er opdelt i fagsektorer, placeret omkring skolens fællesfaciliteter. De enkelte sektioner består dels af traditionelle klasseværelser, dels af et stort, åbent undervisningsområde til tværfagligt samarbejde.

Præfabrikerede stålkonstruktioner med store spænd, lette facadeelementer og en stram moduleret opbygning giver stor fleksibilitet både inde og ude.

Byggetekniske problemer har nødvendiggjort en ændring af gymnasiets oprindelige tagprofil.

Det centrale gårdrum, kaldet Platons Have, er udformet af kunstneren Christian Lemmerz i 1999 med økonomisk støtte fra Statens Kunstfond.

60

Nørremarksbiblioteket

Bygningen, der er tegnet af A5 tegnestuen A/S, København, i samarbejde med arkitekt Karsten Bonnis, blev opført i 1976. Biblioteket blev nedlagt i slutningen af 1980'erne og bygningen overtaget af Teknisk Skole, der frem til 2001 benyttede

60 Nørremarksbiblioteket, Skovvangen 12.

den til undervisning af elever inden for hotel- og restaurationsbranchen. De vidt forskellige funktioner fortæller, at der er tale om en meget robust og fleksibel planløsning. Bygningen er opført over en limtræs konstruktion med ensidig taghældning. Der er to etager mod ankomstsiden og én etage mod nord-siden, hvor ét stort horisontalt glasparti giver udsigt ud over det blødt kuperede landskab (golfbanen). Et åbent gangareal gennemskærer bygningen på langs og forbinder husets funktioner både horisontalt og vertikalt. Det markeres med lod-

rette glaspartier i de rødmurede gavle.

Midt i bygningen, omkring indgangsparti og kantine, er der ligeledes et åbent kig på tværs af bygningen.

61

CEU Kolding

Center for Erhverv og Uddannelse, CEU Kolding, blev indviet i 2001 og er opført op baggrund af en indbudt arkitektkonkurrence, som Schmidt, Hammer & Lassen K/S, Århus, vandt i 1998.

Bebyggelsen består af fem store kvadrater: Fire boenheder til skolens elever og en godt 9000 kvm stor undervisningsbygning med fællesfunktioner. Bygningerne, der er opført i mørk tegl og lys beton, er placeret som solitære enheder i det kuperede grønne landskab med udsigt til golfbanens bløde, græsklædte kurver mod nord og øst.

61 CEU Kolding, Skovvangen 28 og 30 A-D.

Undervisningsbygningen omslutter et dobbelthøjt fællesrum med ovenlys og et stort panoramavindue mod øst. Fra hængende balkoner og transparente, kubiske 'rum i rummet' kan man følge med i skolens indre liv og det skiftende vejrlig, der præger rummets lys. Facaderne fremstår som vekslende horisontale bånd af tegl, beton og glas. Hovedindgangspartiet skærer sig ind under 1.salen i bygningens nordvestlige hjørne og er markeret med et vandspejl og en stort vægmaleri, "IARA", af kunstneren Ole Germanesen.

Boenhedernes facader er stramt og rytmisk moduleret. Især udadtil, hvor lyse betonelementer indrammer et halvprivat udeareal til hver bolig. Hver enhed omslutter et grønt gårdrum – med hvert sit høje træ. Fra landskabet fremstår træer-

ne som markante vertikale pejlemærker, der tydeliggør, at bygningerne er placeret på forskellige koter. Boenhederne er opkaldt efter træplantningen: Henholdsvis Blomme-, Kirsebær-, Pære- og Æblegården.

Præmieret af Kolding Kommune i 2002.

62

Kolding Storcenter

Det ca. 60.000 kvm store center er baseret på bilisme og derfor placeret op ad de store trafikåre i Koldings nordvestlige udkant – ud mod det stærkt trafikerede vejkryds Ny Esbjergvej/Vejlevej.

Centeret er opført i to etaper: Første etape blev indviet i 1993;

62 Kolding Storcenter, Skovvangen 42.

63 Deloitte & Touche, Egtved Allé 4.

anden etape i 1999. Det består dels af et lavprisvarehus i en enkel rektangulær form mod syd, dels en lang række specialbutikker placeret i et friere disponeret, vifteformet afsnit mod nord.

Overordnet har hensigten været at indpasse centerfunktionerne i en funktionel og arkitektonisk helhed. Centeret fremstår i lyse betonelementer og med markante indgangspartier i stærke farver.

Indgangenes placering er i øvrigt valgt ud fra et overordnet ønske om, at centeret omgives af parkeringspladser, og at de besøgende sikres den kortest mulige gåafstand fra bil til center.

Alle specialbutikker har facader ud mod overdækkede gågader og torve. Centralt placeret i specialbutikafsnittet ligger centertorvet, hvorfra gaderne stråler ud som radier. En centerringgade og en centerstrøggade forbinder de radiale gader. I dagtimerne belyses gader og torve af indfaldende dagslys, der

især er koncentreret over torvene. Kjær & Richter A/S, Århus, har været arkitekter på Kolding Storcenter, mens GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har udformet udearealerne.

63

Deloitte & Touche

Opført i 2001 og tegnet af Arkitektgruppen Aarhus K/S.

Den tilsyneladende kubiske bygning består i virkeligheden af to parallelle kontorlænger, som er let forskudt i forhold til hinanden. Imellem dem er dels husets fællesfunktioner placeret, dels et udendørs atrium, der trækker lys ind i bygningens midte.

Længernes forskydninger udnyttes til at variere udtrykket og skabe terrasser/altaner i gavlene.

Facadernes mørke, rødbrune teglstensflader brydes i siderne af hori-

sontale vinduesbånd og åbnes i gavlene af store glaspartier. Udefra fremstår bygningen i to etager, men en yderligere 'nedgravet' etage med undervisnings- og mødelokaler er placeret i husets midte.

Længerne er indrettet som storrumskontorer – med små lokale pladser, hvor det er tanken at virksomhedens 'subkulturer' skal udfolde sig.

Præmieret af Kolding Kommune i 2002.

64

Auto-Centralen A/S

Bygningsanlægget er tegnet af arkitektfirmaet Poul Fræhr Hansen, Haderslev, og opført i 1997. Det består dels af et repræsentativt udstillings- og administrationsafsnit, dels et grovere lager- og værkstedsafsnit.

Udstilling og administration fremstår som en minimalistisk konstruktion i stål og glas. Karakteristiske nordvendte shedtage trækker masser af lys ind uden generende refleksioner. Mod vest, ud mod Vejlevej, skærmer en arkade mod direkte sollys. Nordvendt shedlys trækkes også ind i den store værksteds- og lagerbygning, der i næsten dobbelt målestok følger bygningsprofilen fra udstillings- og administrationsafsnittet – og som kontrast hertil er beklædt med sølvgrå sinus-stålplader på både tag og facader.

Husets medarbejdere skal kunne kommunikere på kryds og tværs. Et transparent hovedstrøg er derfor placeret mellem værksted og administration, og kontorerne er indrettet i en række glasbokse, hvorfra det er muligt for værkførerne både at se, hvad der foregår på værkstedet, og tage del i kundemodtagelsen. En kantine ligger på 1.sal i direkte forbindelse til hovedstrøget.

64 Auto-Centralen A/S, Egtved Allé 1.

65 *Danfoss, Albuen 29.*

Det er tanken, at den udvendige gårdsplads senere skal overdækkes med et glastag.

dig i 1978. Landskabstegnesteuen i Århus har bearbejdet de ydre omgivelser.

Det symmetriske anlæg er opbygget af granitagtige betonelementer. Gårdhaver adskiller de lave sidebygninger med kontorer, kantine, møderum o.l. fra den høje og massive produktionshal, der får dagslys fra nordvendte shedtage, gemt bag facaderne.

Tårnagtige bygninger, beklædt med stålplader, forbinder produktionshallen med sidefløjene.

Præmieret af Kolding Kommune 1982.

65

Danfoss

Fabrikken ligger som en skulpturel monolit i det flade industrilandskab. Den er udformet af C.F. Møllers Tegnestue, Århus, og stod færdig

66

Velux A/S

Tegnet af FDB's arkitektkontor og indviet i 1977 som Nordic Candy. I 1990'erne blev komplekset overtaget af Velux A/S.

66 *Velux A/S, Platinvej 14.*

Produktionsrum, værksteder, lager og teknikerrum er samlet under ét tag – i den stramt modulerede fabriks-hal, der består af en præfabrikeret betonkonstruktion, beklædt med rødbrune betonelementer. En lav administrationsudbygning på den østvendte ankomstsider er udført i en limtræskonstruktion og udvendig beklædt med stålplader. En markant glasoverbygning med stålbeklædt skråtag er placeret på såvel kontorbygningen og fabriks-hallen som over den vestvendte varmecentral.

GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har stået for udformningen af de stærkt modellerede udearealer.

En stor lagerbygning, tegnet af arkitektfirmaet Knudsen & Halling A/S, Horsens, blev føjet til i år 2000 og præmieret af Kolding Kommune i 2001.

Pinjeparken

En af Koldings få tæt-lave boligbebyggelser. Den ejes af Boligselskabet Lejerbo og blev opført 1981-82. GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har udformet bebyggelsesplanen efter landsbygadeprincippet: variation og intimitet.

For at opnå en hastighedsdæmpende effekt er gaderne smalle, korte og med mange knæk. Små halv- og helprivate forarealer danner overgangszone til de halvoffentlige stille- og opholdsveje. De private baghaver er grupperet omkring sluttede gårdrum, der gennemskæres af smalle stiforbindelser. Et areal i bebyggelsens midte er beplantet med egeskov.

Bebyggelsens 175 en- og toetages rækkehuse er tegnet af arkitekt

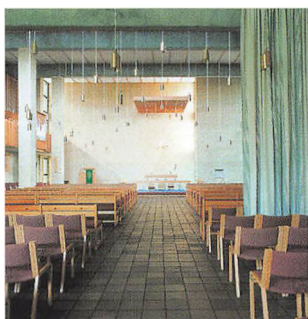

67 Pinjeparken, Pinjevej, Taksvej og Morbærvej.

Erik Madsen. Facader og sadeltage er af gule teglsten. Træværket er hvidt. Gavlparterier, halvtage og forskydninger skaber variation. Præmieret af Kolding Kommune i 1983.

68

Simon Peters Kirke

68 *Simon Peters Kirke, interiør.*

En gammel frugtplantage danner ramme om kirken, der blev indviet i 1979. GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har stået for bearbejdningen af udearealerne, mens arkitekt Holger Jensen, København, har tegnet kirken. Foruden kirkerum indeholder bygningskomplekset menighedssal, konfirmandlokaler, køkken og kontor. De forskellige funktioner bindes sammen af en stor foyer. Kirken er opført i gule, håndstrøgne sten – i et enkelt, kubisk formsprog.

69

Udsigten

Kommunal boligbebyggelse opført fra 1918-23 for at afhjælpe datidens store bolignød. Arkitekt Ernst Petersen tegnede bebyggelsen i

68 *Simon Peters Kirke, Islandsvej 6.*

69 Udsigten.

samarbejde med arkitekterne Axel Georg Jørgensen og Christian Svane. Flere af de høje, symmetriske huse bindes sammen af arkader. Ved opførelsen var det en af provinsens mest helstøbte nyklassicistiske boligbebyggelser.

Desværre er helhedsindtrykket blevet ødelagt af en hensynsløs mo-

dernisering. Blandt andet er de oprindeligt rødpudsede facader, som gav bebyggelsen tilnavnet 'Rødby', helt forsvundet i indpakning og sprutpuds, ligesom småsprossede vinduer er blevet tilfældigt udskiftet og erstattet med vidt forskellige typer.

70 Vandtårnet, Gøhlmannsvej.

70

Vandtårnet, Gøhlmannsvej

Indviet i 1917 og er dermed byens ældste vandtårn. Arkitekt Andreas Thomsen Hagerup har tegnet tårnet, hvis ottekantede form og svungne, barokke lanternespir formentlig er inspireret af vandtårnet i Nykøbing Falster fra 1908, tegnet af arkitekt E. Ambt.

Tårnets udkragning foroven markeres af en bred, profileret gesims, mens en tandsnitfrise danner overgang til taget. Gesimser og lanterne er grå, mens mur- og tagsten er røde. En rundbue over det granitindfattede indgangsparti er dekoreret med murstensmønster.

71

Møllen

Opført i 1847 som provinsens største vind- og dampmølle. Komplekset fik en lang årrække lov til at forfalde, men i 1990 besluttede

Kolding Kommune sig for at renovere anlægget som et beskæftigelsesprojekt.

Tegnestuen Mejeriet forestod opgaven, der i første omgang skulle sikre bygningerne mod yderligere forfald. I 1993 blev møllehuset restaureret og ombygget, mens selve møllen stod færdigrestaureret i 1995.

Møllen er bragt tilbage til dens oprindelige udseende. Møllehatten – beklædt med thujaspån og behandlet med træbjæere og linolie – samt vingerne er fremstillet af møllebygger Jens Jørgensen, Fakse Ladeplads, og fragtet i hel størrelse til Kolding.

71 Møllen, Møllegården 1-3

72 Danhostel, Kolding Vandrerhjem, Ørnsborgvej 10.

Komplekset fungerer i dag som administrationsbygning for Social- og Sundhedsforvaltningen.

72

Danhostel, Kolding Vandrerhjem

Tegnet af arkitekt Ernst Petersen og opført i 1939.

Disponeringen, den enkle fagdeling, sadeltagene, kvistene og brugen af sidebygninger er genkendelige træk fra hans tidligere byggerier, men materialevalget skiller sig ud: en sortmalet én på to-træbeklædning på facaderne og gule teglsten på taget. Mod nord, ankomstsiden, indrammer hovedbygningen og de to sidebygninger en lille forplads. Fra den sydvendte haveside er der udsigt ind over Koldings bymidte.

73

Langdallund

En tæt-lav boligbyggelse bestående af seks hvide gårdhavehuse, beliggende på en stærkt skrånende, sydvendt grund. Opført i 1967. Husene er tegnet af arkitekt Claus

73 Langdallund 1-6.

Riber, Ribe, mens Klaaborg, Lindholdt og Moos (nu GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS) har været landskabsarkitekter på bebyggelsen.

Fra den fælles parkeringsplads, omkranset af rød- og hvidtjørn, fører en betontrappe i bebyggelsens midte op til husene. Med sine mure og småpladser med bænke og fyrrbeplantning fremstår trappepartiet som bebyggelsens fælles haveanlæg – afgrænset af vinkelhusenes forskudte facader.

Vinduesrammerne, dørene og træværket på de flade tage er malet i mørke farver og markerer bebyggelsens niveauforskelle.

74

Overmarksgården

Indviet som forsørgelses- og arbejdsanstalt i 1917 – som afløser for den gamle fattiggård ved Sviatorv.

Det nybarokke kompleks er tegnet af arkitekt Svend Theisen og består af to kompakte bygningslænger, placeret omkring et lukket have- rum. Høje mure binder de to bygninger sammen.

Hver bygning er forsynet med store mansardtage og gennemgående siderisalitter. Langs de store vinduer er det røde murværk udformet som rustikbånd.

En tilbygning mod øst adskiller sig radikalt fra det oprindelige bygningsanlæg.

75

Dyrehavevej 101, 103, 103A og 105

Tre markante bygninger, placeret på rad og række.

Ernst Petersen har tegnet 101 og 105 – i henholdsvis 1927 og 1920. **Skådhus**, som er navnet på nr. 105, var Ernst Petersens eget.

74 Overmarksgården, Dyrehavevej 175.

75 Dyrehavevej 101.

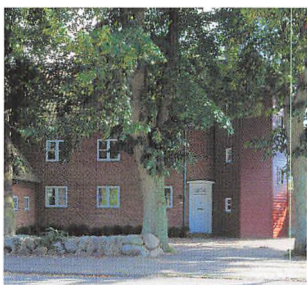
Den enkle, kompakte form, de forskellige bygningsvolumener, de røde mursten, det stejle tegltag og de hvidmalede vinduer er typiske træk i hans nyklassicistiske arkitektur, der især i villaerne blev krydret med herregårdsmotiver. Her gårdspladsen, der indrammes af den lille sidebygning og de store lindetræer, samt det ottekantede trappetårn, der, som gavlen, er træbeklædt. Et motiv, som han formentlig har hentet i Christiansfeld.

Eneste dekorative element er indgangspartiet – med konsolbåret

fordakning, træudskæringer i ovenlysvinduet og udskårne diamantkvadre i døren.

Den brede tagskægskvist mod syd giver lys til tagetagen, som oprindeligt rummede Ernst Petersens tegnestue. På væggene langs tårntrappen havde han ladet male sine 'Nyttige Byggeraad', som kunderne så kunne tage ved lære af på vej op til tegnestuen.

Nr. 101, kaldet Fuglehøj, er en større villa end Ernst Petersens egen, så her har han i endnu højere grad haft mulighed for at dyrke herregårdsmotivet: en stor symmetrisk opbygget hovedbygning i to en halv etage med to mindre halvanden-etages sidefløje. Det fornemme anslag understreges af palævinduerne og det hævede indgangsparti. Anlægget er opført i rødflammede sten, varieret med enkelte gule sten. Bemærk at symmetrien brydes i facaderne på de to sidebygninger. Villaen fungerer i dag som døgninstitution.

75 Dyrehavevej 105.

Nr. 103 er en kompakt rødstensvilla med mansardtag, opført i 1916 og tegnet af arkitekt Andreas Thomsen Hagerup.

Han benyttede sig ellers af pudsede facader, men har her leget med teglstenenes stofflige virkninger: Blandt andet dekorative stik og blændinger i gavlen ud mod gaden. Det moderne sølvsmedeværksted til venstre for villaen, nr. 103A, er tegnet af Lauge Juuls Tegnestue og opført i 1965.

75 Dyrehavevej 103.

76

Økohusene

Bebyggelsen er et resultat af en totalentreprisekonkurrence om økologisk boligbyggeri, som By- og Boligministeriet og Københavns Almennyttige Boligselskab (KAB) udskrev i 1996. De 59 almennyttige boliger med tilhørende fælleshus er tegnet af arkitektfirmaet 3 x Nielsen, Århus, og følger en overordnet bebyggelsesplan for Bramdrupdam Øst, som foreskriver koncentreret bebyggelse i afgrænsede felter, så landskabets åbenhed bevares. Bebyggelsen blev opført i 1998 med AAB Kolding som bygherre og består af tre retvinklede kvarterer, der knyttes sammen af belagte torve samt græsklædte eller beplantede arealer.

Bygningskroppene består af tre hovedelementer: en tung muret del mod nord, en let facade mod syd udført i zink, lakeret stål, alumini-

76 Økohusene, Slåenvej 2-120.

um og glas og endelig en lærkebeklædt 'boks', der rummer den enkelte boligs køkken og indgangsparti.

Boligerne er placeret i en ideel vinkel i forhold til solindfald (15 grader fra syd), antallet af knæk, kviste og karnapper på husene er minimeret, dels for at begrænse skyggedannelser, dels for at begrænse bebyggelsens overflade og dermed varmetab. Sydsidens lette element indeholder en toetages høj solvæg til opvarmning af den indre varmeakkumulerende kerne: selve lejlighedsskellet. Det sker via cirkuleret luft med en tilknyttet mindre solvæg til forvarmning af friskluftsindtag.

Hædrende omtale af Kolding Kommune 1999.

Fælleskrematoriet

Byggeriet er opført i 1998-99 efter en indbudt arkitektkonkurrence, som blev vundet af Brahe & Partner A/S.

Krematoriet består bl.a. af to ovne, et modtagerum for pårørende, et ernerum og et personaleafsnit. Funktionerne er indpasset i de kubiske bygningsvolumener, der skyder op gennem det græsklædte terræn, vinkelret forskudt for hinanden både horisontalt og vertikalt. De tunge volumener fremstår i en gul teglsten, mens de lette er beklædt med vandret profilerede og antracitfarvede alu-sinusplader. Hele komplekset er forankret i det

77 Fælleskrematoriet, Pedersmindevej 6.

høje symmetriske ovnafsni og bindes harmonisk sammen af det rolige og rytmisk formede indgangsparti mod nordøst.

Krematoriet drives som en selvstændig virksomhed i et fællesskab mellem de ti sogne i Fredericia Provsti og de seksten i Kolding Provsti.

78

EDB Gruppen A/S

Bygningen er opført i 1988 og tegnet af arkitektfirmaet Søholm & Wiggers, Vejle. Det stramme formsprog med bl.a. brug af slanke søjler og kvadratiske vinduer, der gentages rytmisk, er inspireret af datidens nyrationalistiske arkitekturstrømninger.

Facaderne består af sorte, lodret profilerede stålplader. Hovedfacaden fremstår som en tynd, delvis søjlebåret, skærm – hvilket under-

78 EDB Gruppen A/S, Kokholm 3.

streges af det tilbagetrukne indgangsparti, der er markeret med en stærk blå farve.

79

TRE-FOR

Domicilet for Trekantområdets Forsyningsselskab er opført fra 1994-95 og tegnet af Arkitektgruppen Aarhus K/S.

Bygningen består af en central rotunde og tre vinger, som stråler vinkelret ud fra denne. Rotunden ligger på det højeste punkt og in-

79 TRE-FOR, Kokbjerg 30.

deholder hovedindgang, reception, hovedtrappe/elevator, kantine og møderum. Fra den dobbelthøje foyer, der er forsynet med en indskudt balkon, er der adgang til de tre mere traditionelle kontorlængere. Vestvingen afsluttes af et krumt bygningselement, der rummer husets kommandocentral, hvorfra al el og kraftvarme overvåges i døgndrift. Rotunden er det samlende og repræsentative rum; store glaspartier sikrer nær kontakt til det omkringliggende landskab. Fra kantine og møderum er der adgang til en sydvendt terrasse.

Rotunden er en stålkonstruktion med aluglasparti og fyldningselementer af alu-sinusplader og rød cedertræ. Sydfacaden er forsynet med solafskærmning. Kontorvingerne består af en skalmuret betonkonstruktion med vandrette aluminiumsvinduesbånd.

80

AvestaPolarit A/S

Byggeriet er disponeret ud fra virksomhedens ønske om tættest mulig kontakt mellem lager og administration: Alle funktioner kan nås fra receptionen. Tilsammen danner de to bygningsvolumener en 90-graders vinkel, der orienterer byggeriet mod et grønt areal med en kunstigt anlagt sø.

I både materialevalg og udformning adskiller de to funktionelt forskellige bygninger sig fra hin-

80 AvestaPolarit A/S, Kokbjerg 31.

anden: Den kubiske og 'tunge' lagerbygning er beklædt med sort granit (hyperit), mens den store, ensidige tagflade og facadeelementerne på den 'lette' og transparente kontorfløj er beklædt med rustfrit stål.

Byggeriet er opført i 1997 og tegnet af arkitekt Henrik Hansted, København, i samarbejde med Tegnestuen Mejeriet, mens Algren & Bruun, ligeledes København, har stået for den landskabelige udformning.

Præmieret af Kolding Kommune 1997.

81

Würth Danmark A/S

Bygningen er opført i 1999 – efter en offentlig projektkonkurrence, som blev vundet af Arkitektfirmaet Torsten Riis Andersen, Holstebro. Byggeriet består af tre hovedelementer: Taget, Kasserne og Stangen.

81 Würth Danmark A/S, Montagevej 6.

Den store tagflade bæres af slanke søjler og samler de underliggende bygningsvolumener, Kasserne, der rummer henholdsvis lager, kantine og administration. Stangen er virksomhedens rygrad, der binder de forskellige funktioner sammen. Den fremstår som en tung kerne i mørkeblå indfarvet beton, mens de tilkoblede kasser har en let karakter, med facader i glas, stål og aluminium i grålige metalliske nuancer.

På den ene side af Stangen er de udadvendte funktioner placeret: Kantine, lageradministration og direktion med tilhørende foyer. På den anden side de lukkede lagerbygninger, hvor portsluserne er de eneste åbninger udadtil, og hvor den udkragede facade giver ly ved af- og pålæsning.

Internt danner gangbroer forbindelse mellem de forskellige funktioner og etager. Såvel ude som inde ses bygherrens store interesse for kunst.

Præmieret af Kolding Kommune 1999.

82

LMG A/S

Lemvig-Müller & Munch Gruppens 23.000 kvm store distributions- og administrationscenter for Jylland er opført i 2002 på baggrund af en indbudt arkitektkonkurrence, som blev vundet af Aarhus Arkitekterne A/S. Bygningskomplekset afrunder Erhvervsområdet Nord mod vest.

Som kontrast til de sorte, massive lagerhaller, der trykker sig ned i terrænet, er den foranliggende administrationsbygning transparent og let, næsten svævende – kun fastholdt af en massiv 'plint', der skaber forbindelse mellem lager og administration. 'Plinten' rummer centerets fællesfunktioner.

Administrationsbygningen er drejet en anelse i forhold til lagerbygningerne og hæver sig op på en serie betonbøjler, der løfter bygningen over terræn og skaber ankomsten. Gennem søjlerækkerne ses de

82 LMG AIS, Nordager 1.

bagvedliggende lagerhaller. Persi-
enner monteret imellem de dob-
belte glasfacader gør det muligt
at regulere administrationsbygningens
lysindtag. Udefra giver de store
glasfacader indsigt i virksomhedens
liv, mens de indefra sikrer de
ansatte udsigt ud over det kupere-
de landskab.

Landskabsarkitekt Vibeke Rønnow
ApS, Århus, har bistået Aarhus Ar-
kitekterne A/S med udformningen
af udearealerne.

Præmieret af Kolding Kommune i
2003.

prenørfirmaet NCC i samarbejde
med arkitektfirmaet Dall & Lind-
hardtsen A/S, Helsingør, GBL Grup-
pen for by- og landskabsplanlæg-
ning ApS og det rådgivende ingeni-
ørfirma O. Brandt Hansen.

Harte skoles nye klassefløj marke-
rer sig som en længe, der åbner sig
mod grønne arealer og indadtil
danner gårdrum med de eksiste-
rende skolebygninger.

Tilbygningen, der indeholder nye
hjemklasser, grupperum og vær-
ksteder, er koblet til skolens eksiste-
rende fløje via et nyt pædagogisk

83

Harte Skole

Den 2000 kvm store udvidelse af
Harte Skole blev indviet i 2001 og
er opført på baggrund af en total-
entreprisekonkurrence, som Kol-
ding Kommune udskrev i 1999.
Konkurrencen blev vundet af entre-

83 Harte Skole, Stubdrupvej 36, Harte.

84 Harteværket, Alpedalsvej 107A, Harte.

servicecenter med bl.a bibliotek – et glasinddækket torv, der i dag er skolens samlingspunkt. Torvepladsen er videreført udenfor; arealet er ude som inde terrasseret som et amfibia.

Klassefløjen er fuldmuret i røde teglsten, der matcher de gamle skolebygninger. Den ensidige taghældning udnyttes rumligt i klasselokalerne, der alle har store glaspartier ud mod og direkte adgang til de grønne arealer.

Værksteder og grupperum er placeret i forbindelse med gangarealerne, hvilket gør det muligt at udnytte bygningen fleksibelt og i dens fulde bredde.

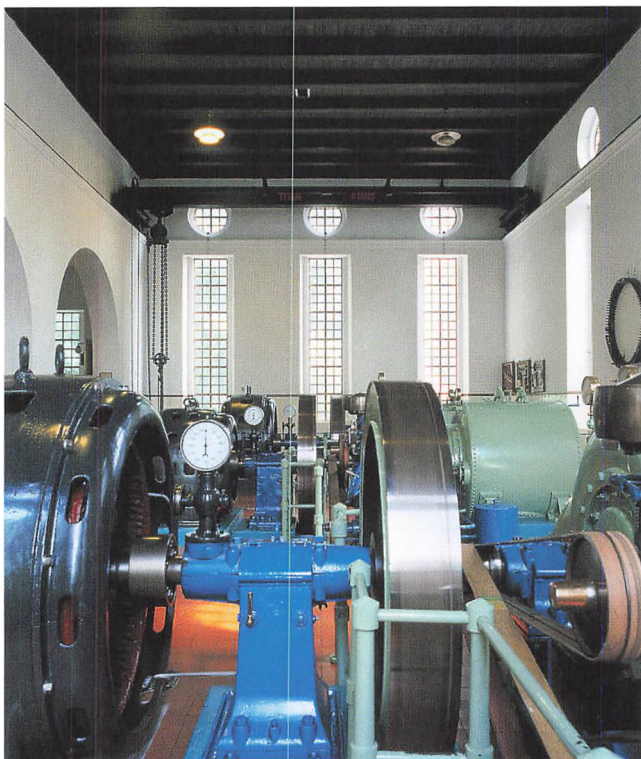
84

Harteværket

Danmarks første vandkraftværk, beliggende i et lavtliggende sølandskab omgivet af skovbeplantning. Værket er stadig i drift.

Arkitekt Ernst Petersen har tegnet både værket og de nærliggende tjenesteboliger, som blev bygget 1918-20.

Selve værket består af en høj maskinhal samt tre mindre, sammenbyggede gavlundbygninger med kontor-, værksteds- og personale- rum. De enkle bygningskroppe er opført i røde mur- og tagsten.

84 Harteværket, interiør.

Ernst Petersen har tydeligvis hentet inspiration fra Svinninge Elektricitetsværk, som arkitekt Ivar Bentzen tegnede i 1913 – især maskinhallens sydvendte gavlparti. Lise-nerne, der fortsætter op i trekantgavlen, markeret med en forkrøpet hovedgesims, samt det østvendte indgangspartis brede rundbue og smalle slutsten er motiver hentet derfra.

Selv om Ernst Petersen i sine senere projekter brød klassikkens symmetri, gør han her, hvad han kan

for at fastholde den: Indgangspartiet i østfacadens venstreside gentages i højresiden – i form af en blanding.

Med de høje og smalle vinduespartier i maskinhallen har Ernst Petersen givet Harteværket en næsten kirkelig patos. Måske i begejstring over den tekniske bedrift, som værket var. Stort set tilsvarende vinduespartier brugte arkitekterne Axel Georg Jørgensen og Christian Svane et par år senere, da de tegnede Kristkirken (se s. 120).

84 *Harteværkets tjenesteboliger, Alpedalsvej 107B-E, Harte.*

Harteværkets rødmaledede tjenesteboliger med helvalmede tegltage viser nyklassicismens interesse for det enkle, fagedelte, danske hus. De fire boliger er placeret i to symmetrisk opbyggede huslænger med gavlkviste ud mod en fælles græsplæne og udbygninger bagtil, som indrammer en mindre gårdsplads.

og korintiske kapitæler af støbjern.

De dekorative partier i vinduernes overrammer er ligeledes af støbjern.

Trekantgavlen er forsynet med et allegorisk af fresco-maleri: en kriger i rustning, omgivet af våben, kreaturer, markredskaber og en merkurstav.

85

Kirstinelyst

Det fredede stuehus er fra 1846. Bygningen er symmetrisk opbygget, grundmuret og hvidkalket. Det halvvalmede tag var oprindelig dækket af sorte teglsten.

Facaden mod vejen er opdelt i tretten fag, hvoraf de tre udgør en midtrisalit med rødbrune pilastre

85 *Kirstinelyst, Storgaden 54, Viuf.*

Kolding Øst

Områdekort

Numrene på kortet henviser til de efterfølgende beskrivelser.

- 86** Dyrup AIS, Birkemosevej 1
- 87** Erik Blichfeld AIS, Birkemosevej 11
- 88** Klingspor, Birkemose Allé 2
- 89** Kolding Business Park, Birkemose Allé 23-31
- 90** Compass HR Group AIS / 'Pyramiden', Birkemose Allé 41
- 91** Thorninghøj, Næsbyvej
- 92** Cykel- og gangbro, Gammel Strandvej
- 93** Kjølbys Villa, Strandvejen 14
- 94** Villa Capri, Strandvejen 34A
- 95** Næsset, Fjordvej 38
- 96** SFO, Lyshøjskolen, Lyshøj Allé 1
- 97** Æblehaven, Æblehaven 2-12
- 98** Kunstmuseet Trapholt, Æblehaven 23
- 99** Terrasseparken, Lyshøj Allé
- 100** Radisson SAS Koldingfjord Hotel, Fjordvej 154
- 101** Nr. Bjert menighedshus og kapel, Sletteskovvej, Nr. Bjert
- 102** Eltanggård, Eltangvej 61, Eltang

86 Dyrup A/S, Birkemosevej 1.

86

Dyrup A/S

Dyrup A/S ejer i dag Gori, der producerer træbeskyttelsesmidler. Og helt symbolsk er der anvendt store mængder træ både ude og inde i firmaets bygningsanlæg, der blev indviet i 1979.

Et næsten identisk anlæg var blevet taget i brug to år tidligere, men nedbrændte kort tid efter indvielsen. Gori 2 er rejst på de gamle fundamenter – i en forbedret og udvidet udgave.

Anlægget er udformet af arkitekt Tormod Olesen, København, i tæt samarbejde med Gori A/S, der ønskede et integreret produktions- og administrationslandskab. Bygningen udgør ét stort rum, hvori alle funktioner er placeret: lager, pro-

duktion, administration samt et fællesområde med kantine, centralarkiv, garderober m.m. Fra hovedindgangen er der adgang til alle funktioner.

Det er en standardhal, strengt modulær i sin opbygning, men det enkle, kubiske udtryk er forfinet i detaljerne og materialesammensætningen.

De træbeklædte facadeelementer er flytbare – og et udtryk for den dynamik, som er indbygget i det fleksible byggesystem og den åbne planløsning. Siden indvielsen er anlægget blevet udvidet i nord-vestlig retning.

Dele af produktionsapparatet og visse installationer er kunstnerisk udsmykket af den franske kunstner Jean Dewasne.

Præmieret af Kolding Kommune 1981.

87 Erik Blichfeld A/S, Birkemosevej 11.

87

Erik Blichfeld A/S

Den vinkelformede bygning rummer lager i den ene fløj og kontorer i den anden. Hvor de to fløje mødes er et ankomst- og opholdsrum placeret. Herfra er der forbindelse til de forskellige funktioner.

De tunge bygningskroppe er opført i flammede teglsten, mens de lette påbygninger er beklædt med cedertræ. De ensidige tagflader er beklædt med listedækket pap og fremstår med store udhæng og en markant tynd profil.

88 Klingspor, Birkemose Allé 2.

Bygningen er opført i 2000 og projekteret af Tegnestuen Mejeriet.

88

Klingspor

Placeringen og udformningen af den kubiske bygning er bestemt af den kuperede terræn og de omkringliggende bygninger (Dyrup A/S, Erik Blichfeld A/S og Kolding Business Park). Den forreste del af bygningen, kontorerne, er i to etager, mens det bagvedliggende lager er i én etage.

Det 'lukkede' og 'tunge' lagerafsnit er beklædt med cedertræ, mens stålkonstruktioner og store glaspartier dominerer det 'lette' og 'åbne' kontorafsnit, hvorfra de ansatte har udsigt ud over landskabet. Byggeriet er projekteret af Tegnestuen Mejeriet og opført i 2000.

89

Kolding Business Park

Kontorkomplekset blev påbegyndt i 1999 og vil fuldt udbygget blive på ca. 16.000 kvm. Det har været et ønske at bevare den kuperede terræn. I stedet følger bygningerne sig efter landskabet; og den jord, som nødvendigvis har måttet graves op, er anvendt på stedet til små beplantede høje.

Byggeriet opføres i takt med indgåede lejekontrakter, og brugerne

89 *Kolding Business Park,
Birkemose Allé 23-31.*

har indflydelse på indretningen. Brugen af tøndehvælvstage, flammede teglsten, cedertræ og stål går igen fra bygning til bygning og skaber sammenhæng i bebyggelsen. Tegnestuen Mejeriet har været arkitekt på byggeriet, mens GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS ApS har stået for bearbejdningen af udearealerne, der fremstår som et 'vildtvoksende' naturområde med en lille sø.

Compass HR Group A/S, 'Pyramiden'

Byggeriet er opført i 1999 og tegnet af arkitekt Jens Chr. Roskjær. Det fremstår nærmest som en pastiche på monumentale, arketyperiske bygningsanlæg: Plateauet, den symmetriske opbygning, trappepartiet, det søjlebårne indgangsparti og kulminationen: Den bagvedliggende glaspyramide.

Indgangspartiet og de vandskurede teglstensmonolitter i siderne giver mindelser om billedhuggeren Rudolph Tegnens eget nyklassicistiske museum i 'Rusland' ved Dronningmølle i Nordsjælland fra 1938, mens pyramiden leder tankerne hen på I.M. Peis ditto ved Louvre i Paris fra 1993.

Her er der dog ikke tale om et museum, men om en kontorbygning.

90 *Compass HR Group AIS, 'Pyramiden', Birkemose Allé 41.*

91 Thorninghøj, Næsbyvej.

91

Thorninghøj

Den karakteristiske ringformede boligbebyggelse er tegnet af Schmidt, Hammer & Lassen K/S i samarbejde med arkitekt Kaj Schmidt, begge Århus, og opført 1994-95 af PFA BYG Ejendomsselskab. Projektet er tilpasset en bebyggelsesplankonkurrence som blev afgjort i 1988.

Thorninghøj består af 65 boliger og et fælleshus placeret på det højeste punkt i bebyggelsens indre gårdrum – i krydspunktet for et kommunalt udlagt stisystem.

Bebyggelsen består af fire delgrupper i henholdsvis to og tre etager. Boligerne har enten direkte adgang fra terræn, fra fællestrapper til 1. sal eller fra ophængte altangangsystemer på 2. sal.

Bygningerne er opført i oliebehandlet redwood, som patinerer og får en mere og mere sølvgrå lød. Alle karnapper er muret op i en rødgul blødtstrøgen sten. Vinduer og døre er holdt i en mørk farve med markante udluftningslemme i

afstemte farver. For at skabe kontrast er vinduer i murværk dog hvide. Store udhæng overdækker altangangene og beskytter bygningerne.

Lars Rohde, Århus, har været landskabsarkitekt på bebyggelsen.

92

Gang- og Cykelbro, Gammel Strandvej

Gang- og cykelbroen over en af Danmarks mest trafikerede jernbanelinier blev indviet i 1997 som Skandinaviens første kompositbro. Den er i øvrigt en af verdens største broer udført i glasfiberarmeret polyester. Der er benyttet tolv forskellige standardprofiler, som er indfarvet i lysegrå og blå farver. Kun boltene samt fundamentets lejer er af stål.

Det valgte materiale påvirkes hverken af regn, salt eller frost. Broen forventes derfor at have en levetid på mindst 100 år, og de første 50 år vil der kun blive tale om kosmetisk

92 Gang- og Cykelbro, Gammel Strandvej.

vedligeholdelse. Anlægsomkostningerne er derimod ikke nævneværdigt dyrere end tilsvarende broer i stål eller beton.

Den assymetriske skråningsbro har en højde på 18,5 meter, et spænd på 40 meter og vejer kun tolv ton – hvilket er ca. det halve af en tilsvarende stålbro.

Design, beregning og projektering er udført i et samarbejde mellem ingeniørfirmaet Rambøll, Kolding Kommune og Fiberline Composites A/S.

93

Kjølbyes Villa

Villaen er tegnet af Ernst Petersen for overlæge Kjølbye og opført i 1930. Ernst Petersen kombinerer her en 'renset' nyklassicisme med sin mere romantiske herregårdsstil

93 Strandvejen 14.

– i form af høje, slanke og sammensatte bygningskroppe, karnapper og den for ham så karakteristiske tårnbygning, hvori husets hovedindgang er placeret.

Bemærk husets lille udbygning mod øst – med karnap og elegant formet skorsten. Et motiv, der, som andre af Ernst Petersens huse, giver mindelser til den engelske arkitekt Edwin Lutyens (se også Gl. Kongevej 10, s. 75).

Huset blev i 2003 radikalt ombygget og udstykket i fem ejerlejligheder.

94 Strandvejen 34A.

94

Villa Capri

Villa Capri er tegnet af arkitekt Andreas Thomsen Hagerup og opført i 1912.

Med den symmetriske opbygning, de glatpudsede, hvide facader, de kannelerede pilastre og hovedgesims med tandsnitfrise og attika udtrykker villaen en mere rendyrket stilistisk nyklassicisme end de fleste af Hagerups øvrige villaer.

95 Næsset, Fjordvej 38.

95

Næsset

En hvid, palæagtig villa med kvaderpudsede hjørnelisener og rødglaseret, helvalmet tag, tegnet af arkitekt Andreas Thomsen Hagerup og opført i 1902.

Villaen er placeret med have og udsigt ned mod Kolding Fjord.

Facaden mod fjorden er forsynet med en trebuet arkade. Den danner en overdækket terrasse i stueeta-

gen og bærer en balkon med balustrade på 1. sal.

Villaen benyttes i dag til bolig og erhverv.

96

SFO – Grønt Multihus, Lyshøjskolen

Multihuset er resultatet af en arkitektkonkurrence, som Kolding Kommune afholdt i 1996. Hensigten var at udvikle et fleksibelt og økologisk koncept til brug for fremtidige udvidelser af kommunens skoler. Konkurrencen blev vundet af Nøhr & Sigsgaard A/S, København. Byggeriet blev indviet i 1998.

Huset er disponeret omkring en langsgående kerne i to etager. Heri gemmer sig køkken, læsebalkon samt pudrum og hulerum. På den ene side af kernen ligger undervis-

96 SFO – Grønt Multihus, Lyshøjskolen, Lyshøj Allé 1.

ningsrum, værksted, drivhus og depoter for Natur- og Teknik; på den anden side alrum, grupperum og personalerum til skolens fritidsordning, der kan varieres i størrelse fra 30 til 90 børn. En bred skydeport gør det muligt at lægge lokaler sammen. Fra alle lokaler er der udgang til de udendørs opholds- og legearealer, nyttehaver og bassiner. Økologiske elementer indgår i både konstruktion, materialer og teknik. Huset udnytter passiv og aktiv solvarme, solceller og vindmøller, ligesom der foretages elektronisk indsamling af miljødata til undervisningsformål.

GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har stået for udearealerne.

Præmieret af Kolding Kommune 1998.

En tilsvarende bygning blev opført i 1999 ved Bramdrup Skole.

97

Æblehaven 2-12

En åben, lav boligbebyggelse fra 1986-87. Den er opdelt i tre grupper med hver syv boliger, placeret som gavlhuse omkring en fælles plads. Et større, grønt fællesareal er placeret i det sydvestlige hjørne af bebyggelsen, som bindes sammen af boligveje og stiforbindelser. Bebyggelsesplan og bygningsbestemmelser er udarbejdet af arkitektfirmaet Møller & Wichmann, Århus, i samarbejde med Kolding

97 Æblehaven, Æblehaven 2-12.

Kommune. Størstedelen af de prismatiske rødstenshuse er udformet af Tegnestuen Mejeriet (alle huse med betontagrem), mens de resterende er opført som typehuse. Præmieret af Kolding Kommune 1986.

98

Kunstmuseet Trapholt

Museet, der rummer moderne dansk billedkunst, kunsthåndværk, kunstindustri og møbelkunst, blev indviet i 1988.

Det er tegnet af arkitekterne Bente Aude og Boje Lundgaard i samarbejde med belysningsarkitekt Sophus Frandsen og landskabsarkitekt Svend Kierkegaard, alle København. De vandt en offentlig konkurrence om opgaven i 1982.

Museet ligger i et naturskønt område med udsigt over Kolding Fjord. En park og en gammel æblehave omgiver den rustikke bygning, der er opført i lyse betonelementer. Det enkle, men samtidig komplek-

98 *Kunstmuseet Trapholt, Æblehaven 23.*

se kunstmuseum er opbygget omkring Den Lange Mur, der deler parken op i en vestlig og en østlig del. Indvendigt bliver muren til en lang, knækket 'gade', der binder de forskellige funktioner sammen. 'Gaden' er udformet som en rampe. Den følger terrænets fald og er hele vejen i niveau med de enkelte udstillingssale, så handicappede har adgang til alle sale. Det indbragte i 1991 Trapholt EU's Helios Pris.

Museets massive væg mod øst brydes af nicher, udkig og glasudbygninger. Til den anden side er der indkig i og adgang til de store udstillingssale, som varierer i niveau, højde, størrelse og karakter. Salene

er forsynet med ovenlys eller store vinduespartier – de fleste med udsigt mod fjorden.

Selv om udformningen er fri og ubunden, er bygningen i slægt med den tidlige modernisme: Eksempelvis giver museumsgadens hvælvede tag/loft mindelser til arkitekt

98 *Kunstmuseet Trapholt, Den Lange Mur.*

98 Kunstmuseet Trapholt, møbelmuseet.

Mogens Lassens tidlige arbejder – mens den kompakte østvæg bringer Le Corbusiers Ronchampkapel i Frankrig i erindring.

Villaen, som er sammenbygget med museet, er fra 1936 og tegnet af den hollandske arkitekt A.P. Smits. Det var oprindeligt et funkishus med fladt tag.

De gamle bindingsværkslænger blev flyttet til området i 1940'erne.

I 1996 blev sidste etape af Den Lange Mur opført efter idé af billedkunstneren Finn Reinbothe. Den er både arkitektur og skulptur og adskiller museets parkeringsplads fra skulpturparken.

Samme år blev museet udvidet med et underjordisk møbelmuseum, der er forbundet med det øvri-

98 Kunstmuseet Trapholt, museumsgaden.

ge museum via en rotunde, samt en træbeklædt særudstillingssal placeret parallelt med Muren. Også foyer og cafeteria blev udvidet.

Udvidelsen er forestået af Boje Lundgaard & Lene Tranberg, København, og præmieret af Kolding Kommune i 1998.

99 Terrasseparken, Lyshøj Allé

99

Terrasseparken

78 rækkehuse placeret på en sydvestvendt skråning med udsigt ud over Kolding Fjord.

Arkitekterne Henrik Gormsen og Erik Chr. Sørensen, København, har tegnet den tætte bebyggelse, som er opført 1971-72. Stiforbindelser giver adgang til boligerne fra nord-

øst – via små privatarealer. Mod sydvest er alle boliger forsynet med altaner og terrassehaver.

En tilstræbt isolation i forhold til såvel nabo som genbo er opnået ved hjælp af hegn og terrænfor-skydninger.

100

Radisson SAS Koldingfjord Hotel

Bernhard og Valdemar Ingemann, København, var arkitekter på det pompøse bygningskompleks, der blev opført som Julemærkesanatorium fra 1909-1911.

Formsproget er præget af datidens tendens til kopiering og sammenblanding af de historiske stilarter.

De store, helvalmede mansardtage med sortglaserede tegl, rødstensfacaderne med kvadernønstrede lisener og pudsede gesimsbånd

100 Radisson SAS Koldingfjord Hotel, Fjordvej 154.

samt hovedbygningens gennemgående midt- og siderisalitter med sandstensdekorerede pilastre, søjler og gavlpartier rummer især træk hentet fra barok og klassicisme.

Det firelængede anlæg er stramt og symmetrisk opbygget omkring et stort rektangulært gårdrum på hovedbygningens nordside. Gårdrummet 'lukkes' mod øst og vest af to identiske, palæagtige bygninger. Et af de mest bemærkelsesværdige træk er den fine spænding mellem den tunge, lineære hovedbygning og den lette, konkave loggia langs hele sydsiden, ned mod Kolding Fjord.

I 1989-90 blev det gamle sanatorium nænsomt renoveret og ombygget til et moderne hotel- og konferencecenter – i et samarbejde mellem arkitektfirmaerne Vilhelm Lauritzen A/S, København, og Jørgen Stærmosé K/S, Odense.

Gamle materialer er blevet genanvendt i størst muligt omfang, og de omfattende, indvendige ændringer er gennemført med respekt for kompleksets oprindelige planløs-

ninger og fagdelinger. Al murværk er renset uden brug af kemikalier, så facaderne har bevaret deres patina. Nye betonkonstruktioner og glaspartier er diskret indpasset, men understreger samtidig fornyelsen.

Landskabsarkitekt Jeppe Aagaard Andersen, Helsingør, har stået for udformningen af gårdrum og park. Renoveringen blev præmieret af Kolding Kommune i 1990.

I 1999 blev Dansk Sygeplejehistorisk Museum indrettet i de gamle pavilloner, Fjordglimt og Granly – med Hanne Kjørholm, København, som arkitekt.

En tilbygning til hotellets værelsesfløj i annektsbygningen, tegnet af Hou & Partnere ApS København, blev præmieret af Kolding Kommune i 2003.

101

Nr. Bjert Menighedshus og Kapel

Udformet som to adskilte længehuse er byggeriet tilpasset områ-

101 Nr. Bjert Menighedshus og Kapel, Sletteskovvej, Nr. Bjert.

102 Eltanggård, Eltangvej 61, Eltang.

dets traditionelle bebyggelse og bygningsmæssige skala. Samtidig harmonerer brugen af gedigne, robuste materialer som murværk, tegl og kobber med den gamle kirke. Bygningerne er placeret helt ud mod adgangsvejen; fra forsamlingshalens store vindue er der udsigt til kirken. Særlig bemærkelsesværdigt er lysindtaget og den diskrete udsmykning i det enkelt indrettede kapel.

Byggeriet er tegnet af Tegnestuen Mejeriet. Såvel den bygningsintegrerede som den fritstående udsmykning er udført i oxyderet kobber af kunstneren Bettina Elle.

Byggeriet blev præmieret af Kolding Kommune i 1993.

Selve kirkegården blev udvidet i 1992 – i form af et parkområde, som successivt kan inddrages til

gravpladser. Udvidelsen er forestået af GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS.

102

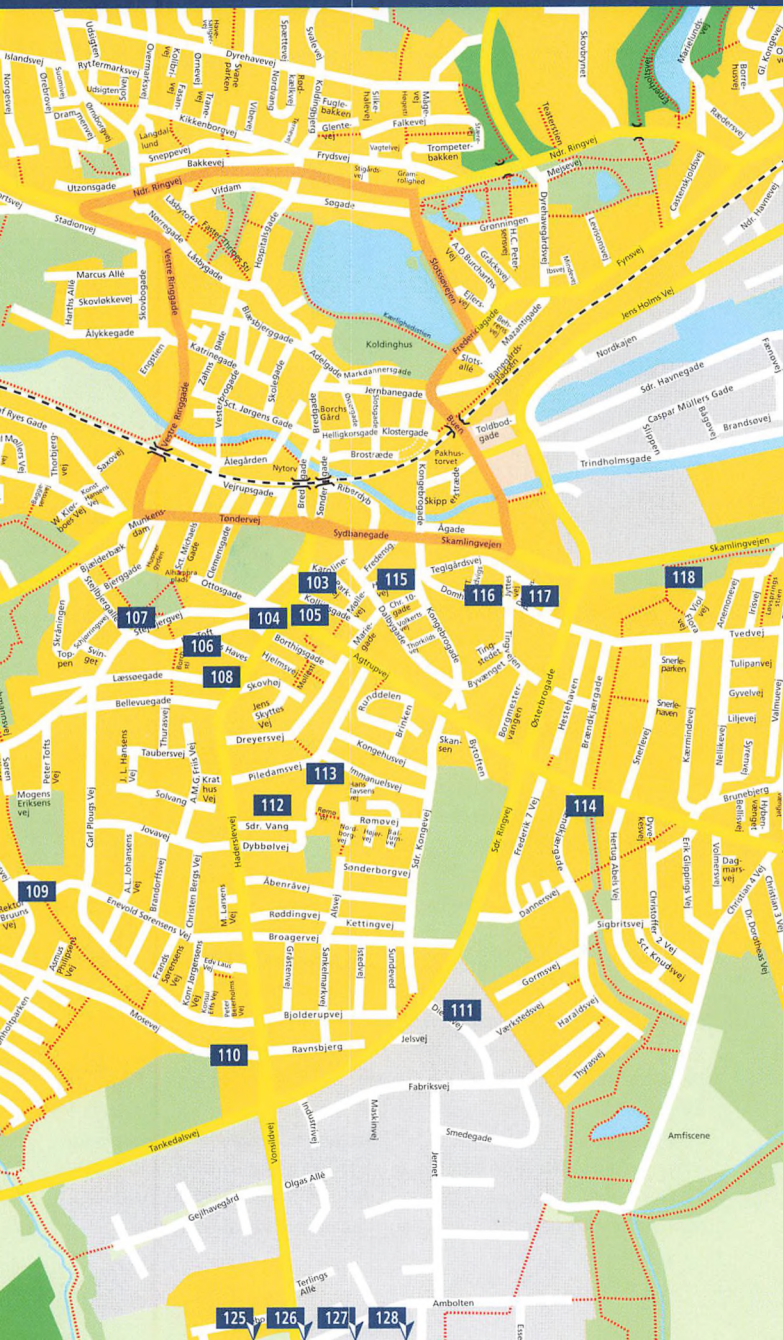
Eltanggård

Hovedbygningens lave midterfløj stammer fra 1787, mens de gennemgående sidefløje med de karakteristiske kamtakkede og blændede gavle blev tilføjet i 1877. De giver bygningen et nygotisk islæt. Den grundmurede og hvidpudsede bygning har rødt tegtag. På grund af den høje sokkel fører en trappe op til det centrerede indgangsparti i midterfløjen, som markeres med en frontgavl. Gårdspladsen indrammes af to staldlænger.

Kolding Syd

Områdekort

Numrene på kortet henviser til de efterfølgende beskrivelser.

- 103 Nordisk Solar, Haderslevvej 25
- 104 Haderslevvej 36
- 105 Bankernes og Sparekassernes Hus, Agtrupvej 2
- 106 Kristkirken, Haderslevvej 38/Riis Toft 1
- 107 Stejlbjerg, Stejlbjerg Allé m.fl.
- 108 Læssøegade 4, 6 og 8
- 109 Kvarterhus og Værested, Junghansvej 121
- 110 Søndre Vandtårn, Mosevej 2
- 111 Georg Jensen Damask, Dieselvej 1
- 112 Indskoling og SFO, Søndervang Skole, Søndervang 32
- 113 Immanuelskirken, Immanuelsvej 4
- 114 Brændkjær Kirken, Agtrupvej 114
- 115 Fredensgade/Hollændervej
- 116 Carlsberghus, Domhusgade 2
- 117 Domhuset og Sct. Hedvigs Klinik, Domhusgade 24-26 og 22 samt Domhusparken
- 118 International Business College, Tvedvej 7
- 119 Strandparken og Fjordparken, Kløvervej 15-31 og Tvedvej 133-143
- 120 Marina Syd, Skamlingevejen 5
- 121 Fjordterrasserne, Gl. Tved 9-11
- 122 Dalby præstebolig og børneinstitution, Gl. Tved 23 og 23 B
- 123 Dalbyhus, Dalbyvej 97, Dalby
- 124 Højgård, Alleen 50, Dalby
- 125 Vonsild Kirke, Vonsildvej 45 A, Vonsild
- 126 Sønderholm, Hoppesvej 15, Vonsild
- 127 Vonsild præstegård, Delken 8, Vonsild
- 128 Solsikkehaven, Vonsild
- 129 Sdr. Bjert Kirke, Bjert Kirkeallé, Sdr. Bjert
- 130 Gyndbjerg, Sdr. Bjert
- 131 Abildgården, Sdr. Bjert
- 132 Agerland, Sdr. Bjert
- 133 Kolding Centralrenseanlæg, Stenderupvej 95, Bjert
- 134 Thygesminde, Thygesmindevej 2, Sdr. Stenderup
- 135 Lykkesgård, Skibelundvej 15, Sdr. Stenderup
- 136 Sdr. Stenderup Kirke, Stenderup Kirkeallé, Sdr. Stenderup

- 129
- 130
- 131
- 132
- 133
- 134
- 135
- 136

Kolding Syd

103 Nordisk Solar, Haderslevvej 25.

103

Nordisk Solar

En kompakt kontorejendom tegnet af arkitekt Robert Valdemar Schmidt i 1922. Det var byens første store bygning opført i beton – alligevel er formsproget stærkt historicistisk.

Bygningens pilastre hviler på en kraftig gesims over den refendfugede og gråmalede stueetage.

En endnu kraftigere hovedgesims bærer en lav attika foran de svungne mansardkviste.

En midtrisalit fortsætter op i den tegldækkede tagetage og afslut-

tes af en tårnagtig kvist omgivet af store volutornamenter.

Brystningerne og kapitælerne på den glatpudsede og hvidmalede bygning er dekoreret med stukliggende ornamenter.

104

Haderslevvej 36

Oprindelig Kolding Købmandsskole, tegnet af arkitekt Ernst Petersen og opført i 1927.

En enkel og solid bygning i elleve fag, hvoraf de tre udgør en midtrisalit med trekantgavl. En søjle-

104 Haderslevvej 36.

båret granitportal og rundbuede blændinger med markerede slutsten over midterpartiets nederste vinduer er bygningens eneste dekorative elementer.

Den lave sidefløj mod nord var oprindelig forstanderbolig.

Kolding Børnehaveseminarium benyttede bygningen frem til 1992. Herefter blev den renoveret og ombygget til erhvervsformål af arkitektfirmaet Ove Hjorth & Børge Poulsen A/S.

105

Bankernes og Sparekassernes Hus

Bygningskomplekset er resultatet af en offentlig arkitektkonkurrence i 1964, som blev vundet af arkitekterne Nils Andersen og Salli Besiakov, København.

Opgaven gik ud på at udforme en bygning fælles for tre pengeinstitutter – med ekspeditionslokaler i stueetagen og boliger i to overliggende etager.

Grunden har sin længste udstrækning langs Agtrupvej, men de tre ekspeditionslokaler skulle så vidt muligt placeres ligeværdigt i forhold til Haderslevvej.

Bygningen består derfor af tre indbyrdes forskudte og stort set identiske led, der hver har en lille stump facade mod Haderslevvej – hvilket gør det muligt også herfra at skelne de tre afsnit fra hinanden.

105 Bankernes og Sparekassernes Hus, Agtrupvej 2.

Der er adgang til de rummelige ekspeditionslokaler både fra gaden og fra den bagvedliggende parkeringsplads, hvor små gårdhaver med skærmure lukker for indblik udefra.

Væggene i den tilbagetrukne underetage er både ude og inde beklædt med stavformede, gråhvide fliser.

Bygningens to øvrige etager er kobberbeklædt. På 1.-salen er de smalle, vandrette vinduesbånd skærmet af, så de bryder facaden mindst muligt. 2.-salen er tilbagetrukket mod gaden.

Boligerne vender ind mod den sydvendte gård. Skærmurene og de fremspringende tværskillevægge på denne side fremstår i rødt mur-

værk, mens altanbrystningerne er hvide.

Parkeringspladserne i gården er overdækket af store, beplantede terrasser, som skærmer for indblik.

106

Kristkirken

Kirken er opført 1923-24. Det nyklassicistiske anlæg er tegnet af arkitekterne Axel Georg Jørgensen og Christian Svane, som i 1921 havde vundet en indbudt konkurrence om opgaven.

Forbilledet er Vor Frue Kirke i København, som arkitekt C.F. Hansen udformede fra 1811-29. Så meget,

106 Kristkirken, Haderslevvej 38 | Riis Toft 1.

106 Kristkirken, interiør.

at lanternen på Kristkirkens tårn er identisk med den afslutning, som C.F. Hansen havde skitseret til Vor Frue Kirke, men ikke anvendte.

Også i det indre er lighedspunkterne mange: det rektangulære skib med et smallere, halvcirkulært kor samt det tøndehvælvede og kassetterede loft. Alterbaggrunden er en efterligning af Thorvaldsens kristusfigur – skulpturen bag altret i Vor Frue Kirke.

Men bortset fra kristusfiguren er der ikke tale om simpel efterligning. Det pompøse anlæg er sikkert formet og indeholder mange selvstændige elementer. Først og fremmest den arkadeagtige front, der forbinder kirken med de symmetrisk anbragte, lave sidebygninger, der rummer henholdsvis præstebolig og kordegnekantor.

Det monumentale islæt fremmes af det store trappeparti op til kirken. Lauge Juuls Tegnestue har udformet det moderne, men tilpassede menighedshus, som i 1988 blev opført omkring kirkens vestvendte apsis.

107

Stejlbjerg

Den første sociale boligbebyggelse i Kolding, bestående af 44 dobbelthuse med to- og tre-værelses lejligheder. Opført 1917-20. Den skulle, som bebyggelsen Udsigten (se s. 88), afhjælpe den store bolignød under og efter 1. verdenskrig.

Stejlbjerg er tegnet af fire forskellige arkitekter og opført i syv etaper. Andreas Thomsen Hagerup stod for de tre første samt sjette etape. Derfor er det primært hans formsprog, der præger den samlede bebyggelse: de voluminøse bygningskropper, de pudsede facader med kvaderfugede hjørner og de høje, tegldækkede mansardtage.

Arkitekt Robert Valdemar Schmidt stod for fjerde etape langs Schiøringsvej; Christian Svane for femte på Toppen, mens Ernst Petersen tog sig af den syvende og sidste etape langs Stejlbjergvej. Han ændrede bygningernes udtryk og form radikalt i forhold til de forudgåen-

107 Stejlbjerg, Stejlbjerg Allé m.fl.

de arkitekter. Mansardtagene og de hvidpudsede facader blev erstattet af Ernst Petersens karakteristiske, stejle sadeltage og røde teglstenfacader.

Husene er placeret i et højtliggende, kuperet terræn, som i høj grad er med til at give bebyggelsen karakter. Bebyggelsens størrelse og ensartede præg var ganske usædvanlig for datidens boligbyggeri.

Som led i et kvartersløftprojekt har GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS fra 1998-2002 forestået en renovering af bebyggelsens udearealer; mens Tegnestuen Mejeriet siden 1991 har stået for en etapeopdelte ombygning og renovering af 41 huse for Kolding Kommune, der ejer en del af bebyggelsen. Boligerne er ført op til nutidig standard med nye køkkener og badeværelser. Samtidig er husenes ydre ført tilbage til det oprindelige udtryk – med dannebrogsvinduer og retablering af skorstenene. Store, uoriginale vinduesflader og påsatte skalmure skæmmer dog stadig en del af bebyggelsen.

108 Læssøegade 4.

108 Læssøegade 6 og 8.

108

Læssøegade 4, 6 og 8

Langs gaden ligger en række særprægede og individuelt udformede villaer fra begyndelsen af 1900-tallet. Tilsammen danner de et sammenhængende og karakterfyldt gadeforløb.

Læssøesgade nr. 4, 6 og 8 er blandt de mest bemærkelsesværdige. Nr. 4 er en kompakt rødstensvilla med mansardtag, kviste, fremskudte partier, hjørnekvadre og en række andre dekorative murdetaljer – samt et markant hjørnetårn med kobberdækket kuppeltag. Bygningen benyttes i dag af Frelsens Hær.

Både nr. 6 og 8, der i øvrigt er forskellige i udtryk og volumen, har hvidpudsede facader og sortglaserede tegltage – samt konvekse karnapper mod gaden.

109

Kvarterhus og Værested

Kvarterhuset rummer café, værksteder og mødelokaler samt være-

109 Kvarterhus og Værested, Junghansvej 121.

stedet "Gademix". Det er opført i 2001 og tegnet af White Arkitekter A/S, København, efter en indbudt arkitektkonkurrence.

Huset er opbygget omkring en skrånstillet og varmeabsorberende betonskive, som markerer både byningens højde og øst-vest-gående længderetning. En zinkinddækket tagkonstruktion 'svæver' hen over bygningen. Langs betonvæggens sydside forbinder en glasinddækket gangzone husets forskellige funktioner: Mod nord de installationskrævende og 'lukkede' funktioner, fordelt over to etager; mod syd de 'åbne' opholdszoner, der kan varieres i størrelse ved hjælp af store skydedøre. Bygningens sydside er én lang dobbelt glasfacade, som opvarmer husets ventilationsluft og skaber en udestue i forlængelse af husets udearealer. I facaden er indsat store partier af blå, mosaiklignende solceller. De øvrige facader

er klinkbeklædt med lærketræ. Værestedet er placeret som en selvstændig bygning i forlængelse af hovedbygningen – men forbundet ved hjælp af den øst-vest-gående betonskive. I hullet mellem de to bygninger passerer en offentlig sti-forbindelse.

Kvarterhuset er opført som et økologisk demonstrationsprojekt – med 70 kvm solceller, solvarmeanlæg, brug af alternative isoleringsmaterialer og naturlig ventilation samt opsamling af regnvand (i tagkonstruktionen) til toiletskyl. Desuden sikrer de store vinduespartier og glasinddækkede zoner en effektiv udnyttelse af den passive solvarme. Udearealerne er ligeledes formet af White Arkitekter A/S – med en stram og befæstet flade mod syd og et lukket, grønt og bevokset legeområde mod nord.

Præmieret af Kolding Kommune i 2002.

110

Søndre Vandtårn

Opført i 1947 efter tegninger af arkitekt Ernst Petersen.

De rødflammede murstensfacader snævrer svagt ind opefter, hvilket får tårnet til at fremstå slankere og højere, end det egentlig er.

Den ottekantede lanterne, som afslutter tårnet, giver flere associationer til et fyrtårn end til et vandtårn. Oprindeligt var lanternen forsynet med småsprossede vinduer, og en dør gav adgang til udsigten fra tårnets tag. En brystning med balustre over udkragningerne på tårnets sider afsluttede facaderne. Manglende vedligeholdelse har medført, at disse elementer er fjernet, og det er i dag svært at få et indtryk af, hvordan tårnet oprindeligt har taget sig ud.

110 Søndre Vandtårn, Mosevej 2.

111

Georg Jensen Damask

Anlægget rummer faciliteter til både produktion, administration og salg. Det er tegnet af arkitektfirmaet Holm & Andersen og opført i 1963. I 1985 forestod Lauge Juuls Tegnestue en udvidelse af kontorfløjen ud mod Sdr. Ringvej.

Mest iøjnefaldende er den kubiske butiksbygning, Damaskhuset, der ligger ud mod en lille, brostensbelagt parkeringsplads langs Industrivej. Facaderne bestod oprindeligt af et modulopdelt træskelet. Enkelte af de mange små moduler udgjorde vindueshuller, men langt de fleste var udfyldt med lette metalplader, som i dybden var placeret i forskellige vinkler og niveauer. Derved opstod et mønster, som gav associationer til damaskvævet stof. I 1997 gennemførte Lauge Juuls Tegnestue en omfattende renovering af Damaskhuset: Facaderne blev inddækket i sort glas, hvori firmaets logo er indlagt som en form

111 Georg Jensen Damask, Dieselvej 1.

112 Indskoling og SFO, Søndervang Skole, Søndervang 32.

for vandmærker, der følger facadens oprindelige 'damaskvævede' modulopdeling.

Samme år blev Erik Heides skulptur "Damaskvæverfuglen" opstillet på plænen ud mod Sdr. Ringvej.

Ved udformningen af det samlede anlæg er der lagt megen vægt på bygningernes samspil med den bagvedliggende birke- og fyrretræsbeplantning.

112

Indskoling og SFO, Søndervang Skole

Bygningen er på 900 kvm og rummer Søndervang Skolens Indskoling og Skolefritidsordning for 1.-3. klasse. Juul Arkitekter har tegnet byggeriet som et økologisk forsøgsprojekt – under temaet "den komposterbare skole". Projektet er

opført i 2003 af Kolding Kommune med støtte fra Miljøministeriet samt Økonomi- og Erhvervsministeriet.

Forsøget består i anvendelse af naturlig ventilation med forvarmning i kældergange. Luften trækkes ned gennem en stor skorsten i bygnings gavl og ud gennem zinkindækkede lufttårne på tagryggen. Byggeriet er fuldmuret; der anvendt tegl, Rheinzink, træ og aluminium for at sikre en høj genbrugsprocent.

Klasselokalerne er placeret i en vinkel på bygningens 'ydside', halvdelen med udsigt ud over det foranliggende grønne areal. De store, ensidige tagflader over klasselokalerne hæver sig op – ind mod et stort fællesrum i bygningens midte, hvor en karakteristisk ovenlysbånd i tagryggen giver dagslys ned i fællesrummet og videre ind i klasselokalerne. Ind mod skolegården,

på hver side af bygningens hovedindgang, er elevgarderoberne placeret.

For at sikre en fleksibel indretning har arkitekterne i forbindelse med projektet udviklet et mobilt og multianvendeligt møbel, kaldet en "Multibænk".

113

Immanuelskirken

Bygget i 1931 efter tegninger af arkitekt Ernst Petersen. Den lille, beskedne kirke er stærkt inspireret af den totårnede Eliaskirke på Vesterbros Torv i København, som blev opført 1905-08 efter tegninger af arkitekt Martin Nyrop. Han havde hentet sin inspiration fra de totårnede kirker i Tveje Merløse og Fjenneslev.

Balustraden mellem tvillingetårnene, den rundbuede blænding med en høj, smal slutsten og murstensindfatningen omkring den dobbeltfløjede indgangsdør er de ene-

113 Immanuelskirken, Immanuelvej 4.

ste dekorative elementer på kirken. I 1980 forestod Lauge Juuls Tegnestue en renovering af kirken – såvel ude som inde. En glasmosaik udarbejdet af kunstneren Arne Haugen Sørensen blev i 1983 opsat bag alteret, der domineres af et stort trækors.

114

Brændkjærkirken

Kirken ligger på et højedrag. Dens teltlignende og opadstræbende form ses derfor vidt omkring. Tårnet er 32 meter højt; skibet 22.

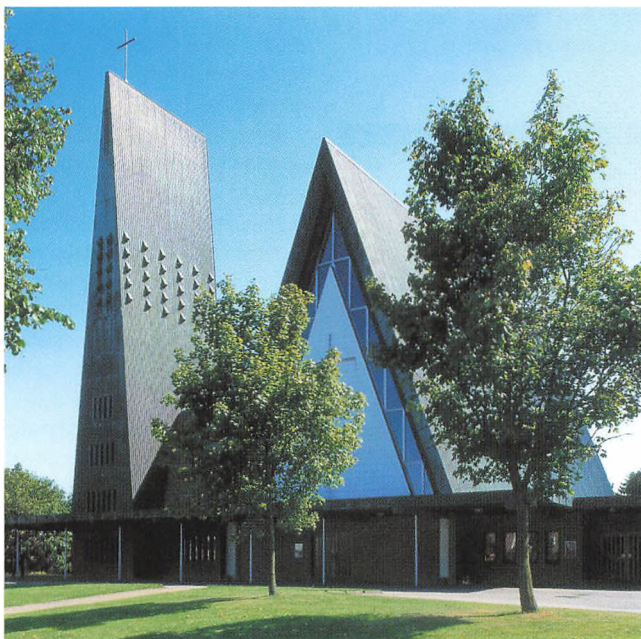
Komplekset er opført i årene 1965-71 og tegnet af arkitekt Henning Noes-Pedersen – i et personligt formsprog.

De lave facader er af rødstensmurværk, mens de stejle og høje tagflader samt hele tårnet er beklædt med lodret profileret kobber.

Hele korvæggen, som vender mod syd, udgør ét stort trekantet vinduesparti, hvis stærke lys dæmpes

113 Immanuelskirken, interiør.

114 Brændkærkirken, Agtrupvej 114.

og filtreres af hvide sejl, udformet af kunsthåndværkeren Finn Rasmussen.

Tilsvarende sejlarrangementer – om end mere åbne – er opsat i kirkerummets tre østvendte vinduespartier.

Orglet, der også er tegnet af Noes-Pedersen, er placeret som et skulpturelt element i nordgavlen, med smalle vinduesbånd langs taghældningen. Et mørkt skifergulv forankrer det lette, lyse rum. Bænkene er af lys eg, med stofhynder på sæderne.

Alter, prædikestol og døbefont er udført i hvid beton, mens altertavlen er støbt i armeret polyester

og belagt med 22 karat bladguld. Både altertavle, prædikestol, døbefont og kirkesølv er forsynet med et hulspejl, i hvis bund der anes et græsk kors. Guldsmed Bent Gabri-

114 Brændkærkirken, interiør.

elsen har tegnet og fremstillet altertavlen og kirkesølv.

115

Fredensgade/Hollændervej

Karreen, der består af 38 ejendomme med 135 boliger, ca. 250 beboere og lidt erhverv, blev byfornyset fra 1992-97 ud fra en økologisk og ressourcebevidst tankegang.

Særligt markant er bioværket, det store pyramideformede væksthuis i gårdrummet, hvori karens spildevand renses ved hjælp af mikroorganismer, planter og fisk.

Regnvand fra tagene opsamles i sø og cisterne og genbruges som

toiletskyl i alle boligerne. Alt spildevand ledes herefter til bioværket, hvor det renses biologisk. Det rensede vand ledes til slut via et rodzoneanlæg og et nedslivnings-system til grundvandet under karreen.

Gårdrummet rummer desuden miljøstationer til sorteret affald, komposteringspladser, nyttehaver og nyttevækster. Et solcelleanlæg forsyner stibelysning og vandpumpe med el. Desuden er der opsat ladestik til elbiler.

Der er benyttet miljøvenlige materialer som nedknust beton og tegl, klinker, naturstensmure, pileflethegn og uimprægneret træ.

De enkelte ejendomme er renoveret individuelt efter aftale mellem

115 Fredensgade / Hollændervej.

ejere og lejere – men med vægt på ressourcevenlige løsninger: solfanger, glasinddækninger af altaner m.m.

Et huludfyldningsbyggeri, Hollændervej 1, er overvejende opført af genbrugsmaterialer fra bl.a. selektive nedrivninger i karreen, mens Sydbanegade 22-24 er blevet forsynet med et tagvæksthus, der er fælles for ejendommens beboere.

GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har stået for væksthus og gårdrum, Hvidt & Mølgaard A/S, København, for bygningsforbedringer og infill, mens Hanne Keis og Det Rullende Galleri har stået for den kunstneriske udsmykning.

Kolding Kommune og Boligministeriet/Bygge- og Boligstyrelsen er bygherrer; Byfornyelse Danmark s.m.b.a. forretningsfører. Projektet er dels blevet til som almindelig byfornyelse, dels gennem særlige forsøgsmidler fra Bygge- og Boligstyrelsen.

116 Carlsberghus, Domhusgade 2.

middelalderlige borganlæg – om end bygningen rummer boliger. Facaderne består af rødflammede mursten, det stejle sadeltag er beklædt med rødt tegl, mens tårnets spir er dækket med zink.

Arkitekt Ernst Petersen har tegnet Carlsberghus, som blev opført i 1931.

Tårnmotivet havde han benyttet tidligere. Blandt andet i sit eget hus, Dyrehavevej 105 (se s. 92) og i overlæge Kjølbyes villa, Strandvejen 14 (se s. 108).

116

Carlsberghus

Bygningen er placeret, hvor Kongebrogade og Domhusgade løber sammen, og ligger som et markant point de vue, når man kommer nordfra ad Kongebrogade.

Det ottekantede trappetårn med spir og den høje og forholdsvis kompakte facade uden dekorative elementer skaber associationer til

117

Domhuset, Sct. Hedvigs Klinik og Domhusparken

I 1918 deltog Ernst Petersen som nybagt arkitekt i en offentlig konkurrence om et "Domhus i Kolding". Dommerkomiteen uddelte ingen førstepræmie, men derimod 3 andenpræmier. De gik til Helge Holm, til A. Cock-Clausen og Clau-

117 Domhuset, Domhusgade 24-26.

dus Hansen – og til Ernst Petersen. De dyrkede alle nyklassicismen, men Ernst Petersens projekt var mere moderat end de to andre. Bystyret udvalgte derfor hans forslag til opførelse – på betingelse af, at han slog sig ned i byen. Ernst Petersen indvilligede, hvilket ingen af parterne vist nogensinde kom til at fortryde. Han blev en af provinssens mest produktive arkitekter og har mere end nogen anden arkitekt præget Kolding by.

Domhuset stod færdigt i 1921, næsten uændret i forhold til vinderprojektet. Det er stærkt inspireret af C.F. Hansens tunge og pompøse klassicisme. Selv om Ernst Petersen holdt fast ved nyklassicismens formskema, adskiller domhuset sig klart fra hans mange efterfølgende bygninger i Kolding, hvor han forenede det stilistiske med sin interesse for det enkle, murede hus og de håndværksmæssige detaljer.

Domhusets symmetriske og rytmisk fagdelte hovedfacade er for-

synet med to store trappetårne med kraftigt markerede indfatninger omkring de øverste vinduer.

Det arkadeagtige indgangsparti er opdelt af fire glatte pilastre og i siderne forsynet med en bred kvaderpudsning. Over pilastrene og den tandsnitdekorerede gesims er der placeret fire skulpturer, som fra venstre mod højre symboliserer Årvågenheden, Sandheden, Retfærdigheden og Straffen. De er udført af billedhuggeren Thomas Hansen. For at fremhæve indgangspartiet yderligere er vinduerne ovenover indfattede.

En rødlig puds er benyttet til facaderne, mens portaler, gesimser og indfatninger er af bornholmske sandsten. Taget er beklædt med grå teglsten.

Arresthuset med fængselsceller og fangegårde er placeret bagtil.

Ud for domhusets østre trappetårn er en ny, moderne sidebygning blevet opført – helt uden respekt for Ernst Petersens gamle bygning.

117 Sct. Hedvigs Klinik, Domhusgade 22.

Domhusparken, den treetages boligbebyggelse over for Domhuset, er også tegnet af Ernst Petersen og opført i 1938-39. Det er et af få eksempler på hans – ikke særlig heldige – forsøg på at indarbejde funktionalismens formsprog i sin nyklassicisme.

Facaderne er pudsede; de helvalmede tage belagt med røde teglsten. Altan-karnapper vender ind mod det grønne fællesareal, mens indgangsdørene er placeret mod gadesiden, hvor beskedne gesimsbånd både over og under vinduer-

ne markerer facadens vandrette linier.

Bebyggelsens udformning skyldes til dels den daværende socialdemokratiske borgmester, Knud Hansen. Han var lige kommet i Rigsdagen og forlangte, at den kommunale bebyggelse – set fra Domhuset – skulle ligne Christiansborgs lave fløje.

Sct. Hedvigs Klinik, som Ernst Petersen tegnede i 1928, er i slægt med Nationalbankens daværende filial i Jernbanegade, som han havde tegnet fem år tidligere (se s. 33). Men her fordeles de dekorative elementer med større sikkerhed og mere behersket. Pilastrene på midtrisalitten og trekantfrontonerne over vinduerne er helt enkle, næsten stilerede. Bygningens symmetriske regelmæssighed blev bevidst brudt med bl.a. en mindre udbygning i den sydlige gavl og forskellig vægtning af indgangspartierne. Hovedindgangen i bygningens højre side blev forsynet med en dobbeltsidet

117 Domhusparken, Domhusgade.

trappe og en pompøs, søjlebåret sandstensportal, mens indgangen i venstre side oprindeligt blot var en beskedne dør i gadeniveau.

Omkring 1960 blev hospitalet udvidet med to moderne sidefløje på bygningens bagside. De skæmmer den oprindelige bygning og slører Ernst Petersens idé om en fritliggende bygning.

Hospitalet lukkede i 1975. Frem til 1991 husede bygningen Kolding Distriktstoldkammer, hvorefter den blev ombygget til erhvervsformål. I den forbindelse blev der bl.a. tilføjet et nyt indgangsparti i hovedfacadens venstre side, som modsvarer den oprindelige hovedindgang – i et tilpasset, men samtidig nutidigt formsprog. Lauge Juuls Tegnestue forestod ombygningen.

118

International Business College, IBC

Oprindeligt Kolding Købmands-skole. De første bygninger, ud mod Tvedvej, blev indviet i 1963 og er tegnet af arkitekt Henning Noes-Pedersen. De er placeret omkring et beplantet gårdrum, som leder frem til skolens hovedindgang. Selve gårdrummet er udformet af GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS.

Ud over dette er det især værdt at bemærke gårdrummets stramt modulerede østfacade, hvor smalle, fremskudte betonsøjler indfatter

118 International Business College, Tvedvej 7.

de store, kvadratiske vinduer og sorte, metalbeklædte brystninger. Skolen er blevet udvidet, ombygget og renoveret i flere omgange. I 2002 blev IBC udvidet med International Business Academy, IBA, der er placeret ud mod Skamlingsvejen og tegnet af Jens-Erik Jensens Tegnestue ApS.

119

Strandparken og Fjordparken

De typiske 1960'er-højhuse består af to tretten-etages bebyggelser: Strandparken, de tre østligste blokke, er fra 1966 og tegnet af ingeniørfirmaet A. Bjørling, Roskilde. Fjordparken udgør de fire øvrige blokke, hvoraf centerbebyggelsen og kollektivhøjhuset på hjørnet af Tvedvej og Kløvervej er tegnet af arkitekt Kaj Schmidt, Århus, og opført i 1969. De tre sidste blokke er opført året efter og tegnet af arkitekt Peter Eduard Petersen. Klaaborg, Lindholdt og Moos (nu GBL Grup-

119 Fjordparken, Tvedvej 133-143. T.v. Strandparken.

pen for by & landskabsplanlægning ApS) har været landskabsarkitekt på de to bebyggelser.

De parallelt opmarcherede blokke skyder op gennem det kuperede, græsklædte terræn, der skråner ned mod Kolding Fjord.

Alle blokkene er orienteret nord-syd – med ankomstarealer og bium mod øst og altaner og opholdsrum mod vest.

Fjordparkens omløbende altangange – med fremskudte, vandrette

brystningsbånd – tilfører blokkene lethed og elegance.

Strandparkens anderledes ordinære facader blev renoveret og forskønnet i 1999 af Lauge Juuls Tegnestue.

Renoveringen blev præmieret af Kolding Kommune 2000.

120

Marina Syd

De okkergule gavlbbygninger med de karakteristiske shedtage udgjorde fra 1911 til 1980 størstedelen af Kolding Eksportmarkeds staldbygninger langs Jens Holms Vej på Nordhavnen.

Arkitekt Andreas Thomsen Hagerup har tegnet træbygningerne – sandsynligvis inspireret af Fiskepakhusene på havnen i Skagen, som Thorvald Bindsbøll udformede fem år tidligere.

119 Strandparken, Kløvervej 15-31.

120 Marina Syd, Skamlingevejen 5.

Strukturændringer i løbet af 1960'erne og 70'erne gjorde staldbygningerne overflødige, og da en del af bygningerne skulle fjernes i forbindelse med en vejudvidelse, besluttede kommunen at genopføre dem som en marinabebyggelse på sydsiden af Kolding Fjord, hvor en ny lystbådehavn netop var blevet indrettet.

De restaurerede bygninger rummer i dag klublokaler for bådfolk, butikker, værksted, restaurant, toiletter og andre faciliteter for de sejlene.

Ved genopførelsen er proportionerne i det enkelte gavlhus fastholdt, men den samlede bebyggelse er blevet noget længere og en anelse smallere. Samtidig er rumopdelingen tilpasset de nye funktioner.

Såvel chausséstenene rundt om marinecentret som de gule gulvklinker inde i rummene stammer fra det gamle eksportmarked.

De dekorerede nedløbsrør er en tro kopi af de originale.

Bygningernes mange konstruktionsdetaljer har Teknisk Skole i Kolding gennem årtier brugt i undervisningen af tømrerlærlinge. Græsvolde adskiller bygningskomplekset fra de omkringliggende båd- og parkeringspladser.

121

Fjordterrasserne

Den lille tæt-lave boligbebyggelse rummer 32 ejerlejligheder, som har udsigt ud over Kolding Fjord.

Bebyggelsen er skabt i 1987 – ved at ombygge en tidligere plastikfabriks produktions-, lager- og administrationsbygninger og føje nye gavlhuse til. Facadepartier er blevet beklædt med eternit eller træ og malet i stærke pastelfarver. De øvrige murpartier er henholdsvis hvide og sorte. Gavlparterne på de gamle bygninger ud mod fjorden er blevet forsynet med store, trekantede udhæng.

121 Fjordterrasserne, Gl. Tved 9-11.

Arkitekt Frank Vestergaard, Aalborg, har forestået byggeriet.

122

Dalby Præstebolig og Børneinstitution

Præsteboligen og børneinstitutionen, der er opført henholdsvis 1989 og 1997, danner tilsammen en halvcirkel omkring en rotunde med parkeringspladser og adgangsarealer.

122 Dalby Præstebolig og Børneinstitution, Gl. Tved 23 og 23B.

Begge bygninger er fuldmuret i rød blank tegl; de har ensidig taghældning, store, lette udhæng og er beklædt med listedækket tagpap.

Pladsen og præsteboligen er udformet af Lauge Juuls Tegnestue. Bygningen rummer både bolig og menighedslokaler – placeret i henholdsvis højre og venstre halvdel set fra den cirkulære ankomstplads. Bygningen tiltager i både bredde og højde over mod menighedslokalerne. De murede facader er varieret med lettere partier af hvidt træværk.

Den integrerede daginstitution har plads til 60 børn, fordelt på to børnehavegrupper og to vuggestuegrupper. Arkitektfirmaet Brahe & Partnere A/S har været toltalrådgiver for Kolding Kommune.

Garderobes og øvrige birum er placeret ind mod ankomstsiden i hele bygningens længde, mens de høje stuer vender ud mod den bagvedliggende legeplads, hvor et par mindre træbygninger følger hovedbygningens cirkelslag. Det skrånende terræn har gjort det muligt at skabe forskudte planer i børnehavens stuer.

123

Dalbyhus

Dalbyhus er opført på baggrund af en indbudt totalentreprisekonkurrence, som i 2002 blev vundet i et samarbejde mellem arkitektfirmaet 3 x Nielsen, Århus, ingeniør-

123 Dalbyhus, Dalbyvej 97, Dalby.

firmaet Henneby Nielsen A/S og entreprenørfirmaet MT Højgaard. Byggeriet blev indviet i 2003. Der er tale om en 2600 kvm stor udvidelse af Dalby Skole – men placeret på en ny grund, så det er muligt senere at flytte den resterende del af skolen til det nye område.

Det integrerede bygningskompleks er samlet omkring et 'kantinertov' – med sportshal til den ene side; undervisnings- og lærerfaciliteter til den anden.

Hallens gulv er sænket i forhold til stueplan. Det betyder dels, at hallen bliver mindre dominerende udefra, dels at kantinertovet kan fungere som en slags 'tribune'. Skydevægge gør det dog muligt at lukke af mellem hal og kantinertov. Undervisningsafsnittet er placeret omkring en gårdhave, der indgår i undervisningen. Seks klasselokaler er placeret i de to højeste bygninger med ensidig taghældning. Klasselokalerne suppleres af gruppe- og møderum placeret langs det fælles fordelingsareal, der kæder

alle faciliteter sammen. Skydedøre gør det muligt at aflukke og inddrage fællesarealet i mange kombinationer uden at hindre adgang til de øvrige lokaler.

Komplekset består af en 'base' i gul tegl – med hallen og undervisningsafsnittet som fremhævede arkitektoniske elementer. Fra klasselokalerne, der bl.a. er forsynet med specialdesignede skrivepulte, er der udsigt til udearealerne. Højtsiddende vinduesbånd bag de karakteristiske aluprofiler, der både danner facade og markise, trækker ekstra lys ned i rummene. Fra kantine-torv, fordelingsarealer, gruppe- og møderum er der udsigt til gårdhaven.

124

Højgård

Den store, firelængede gård ligger i det åbne land for enden af en kilometerlang allé.

Den hvidpudsede hovedbygning med det store halvvalmede sadel-

124 Højgård, Alleen 50, Dalby.

tag er fra 1845, opført i en enkel klassicistisk stil.

På grund af den meget høje kælder fører store trapper op til de to symmetrisk placerede indgangspartier med pudsede kvaderindfatninger. Hushjørnerne er ligeledes forsynet med kvaderpudsninger.

Mod haven er en trefags gavlkvist placeret i facadens østende.

De gamle udbygninger er opført omkring 1840.

125

Vonsild Kirke

Arkitekt C.F. Hansen, København, har tegnet den senklassicistiske kirke, som blev indviet i 1825.

Kirken rummer elementer fra både Vor Frue Kirke i København og Hørs-holm Kirke, som C.F. Hansen tegnede i henholdsvis 1811-29 og 1820-22.

Den prismatiske hovedform består af et langhus med tårn og portalniche mod vest og helvalmet tag over den rette korgavl mod øst.

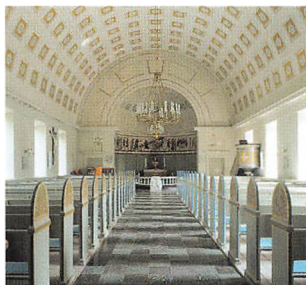
125 Vonsild Kirke, Vonsildvej 45 A, Vonsild.

De pudsede facader er symmetrisk opbygget – med kvaderfugtet understokværk og siderisalitter. De nederste vinduer er høje og rektangulære, mens de øverste er cirkulære i midterpartiet og lave, rektangulære på siderisalitterne. Facaderne fremstår i dag i en gylden okkerfarve, men var oprindeligt udført i rødbrun 'domhuspuds'.

Kirkerummets loft er tøndehvælvet med malet kassettering. Koret er udformet som en bred, halvcirkulær niche med halvkuppel. Sakristi og materialerum er placeret på hver side af koret.

Døbefonden er skabt af Thorvaldsen, ligesom kirkens skib rummer flere afstøbninger af Thorvaldsenrelieffer.

I 1880 blev tårnets højde fordoblet. Det blev derved mere dominerende, og kirkens proportioner ændredes væsentligt. Men i forbindelse med en omfattende restaurering af kirken fra 1993-97 blev tårnet ført tilbage til sin oprindelige skikkelse. Ombygningen blev forestået af arkitekt Kuno Meilby, Vejle, og præmieret af Kolding Kommune i 1997.

125 Vonsild Kirke, interiør.

GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS forestod i 1998-99 en renovering af kirkens ankomstarealer. Skulpturen "God Hyrde", som er placeret på forpladsens venstre side, er skabt af kunstneren Elise Heide-Jørgensen i 1978.

126 Sønderholm, Hoppesvej 15, Vonsild.

126

Sønderholm

Det fredede stuehus er fra 1844 og opført i en enkel klassicistisk stil. Som type er huset i slægt med hovedbygningen til Højgård (se s. 136) – blot uden kælder: Den langstrakte bygningskrop, det store halvvalmede tegtag, de pudsede facader samt kvadrene på hushjørnerne og omkring de to symmetrisk placerede indgangspartier.

De trelængede avlsbygninger er fra 1897, men siden moderniseret.

127

Vonsild Præstegård

Der har sandsynligvis været præstegård på stedet siden 1500-tallet.

127 Vonsild Præstegård, Delken 8, Vonsild.

Størstedelen af den nuværende stammer fra 1827.

Stuehuset er gentagne gange blevet ombygget. Senest i 1978, under ledelse af arkitekt Paul Platz.

Oprindelig bestod hovedbygningen af bindingsværk. Nu er den grundmuret og hvidpudset – men taget er stadig stråtag og forsynet med lave stråtagkviste over de to hovedindgange mod gården.

Udlængerne, der sammen med stuehuset afgrænser gårdrummet, er grundmurede og dækket af halvvalmede stråtage.

128

Solsikkehaven

Bebyggelsen er opført i 1995 og tegnet af Boje Lundgaard & Lene Tranberg ApS, København. Den består af 33 lavenergiboliger, som er blevet til på baggrund af flere års internationalt samarbejde med IEA Solar Heating Task og DTU. Byggeriet er støttet af EU's udviklingskvote.

Bygningernes udformning og geometri er baseret på ønsket om at

128 Solsikkehaven, Vonsild.

udnytte den passive solvarme optimalt og samtidig tilføre særlige dagslyskvaliteter til boligerne. Målet har desuden været at skabe en bebyggelsesstruktur, der rumligt og formgivningsmæssigt adskiller sig fra gængse løsninger, når det gælder aktiv som passiv udnyttelse af solen.

Bebyggelsen rummer to væsensforskellige boligtyper: dels en syd-nord-orienteret type, hvor lys- og solindtag sker via et dobbelthøjt centralrum, som de øvrige funktioner knytter sig til; dels en øst-vest-orienteret type, hvor lyset indfanges af ovenlys, der kaster solen ind i boligens ligeledes dobbelthøje opholdsrum.

129 Sdr. Bjert Kirke, Bjert Kirkeallé,
Sdr. Bjert.

Husene er opført i en tung konstruktion, der nederst er beklædt med cedertræ og øverst med aluzink.

Svend Kierkegaard, København, har været landskabsarkitekt på projektet.

Præmieret af Kolding Kommune 1996.

129

Sdr. Bjert Kirke

Kirkens romanske apsis, kor og skib er fra omkring 1180, rejst af rå og kløvede kampesten med tilhuggede hjørnekvadere.

I slutningen af 1400-tallet blev kirken udvidet med en række sengotiske tilføjelser – i munkesten: Det svære tårn i vest, sakristiet på koretsnordside og våbenhuset ud for syddøren.

Med undtagelse af apsis og sakristi, der står i blank mur, er kirken hvidkalket. Tårnspiret er dækket med skifer; de øvrige tage er blytækket.

130 Gyndbjerg, Sdr. Bjert.

130

Gyndbjerg

Et bofælleskab, opført i 1976 – som et af landets første. Består af 12 huse og en ældre gårdbygning, som er indrettet til fællesfaciliteter: køkken, alrum, værksteder m.m.

De to rækker af rektangulære rødstenshuse med høj rejsning og røde tegltage er placeret omkring en smal og let buet boligvej. Husrækken mod syd vender siden til og danner en næsten lukket mur langs vejen, mens de seks huse mod nord ligger som gavlhuse, der åbner gaderummet op.

Arkitekt Klaus Vedel har tegnet bebyggelsen. Intentionen har været at genskabe nogle af landsbygdens kvaliteter.

Boligvejen er bilfri – med undtagelse af af- og pålæsning – og kan benyttes til leg og ophold.

Den gamle gårdsplads benyttes til parkering.

131

Abildgården

En tæt-lav andelsboligbebyggelse med fælleshus, tegnet af arkitekt Poul Fræhr Hansen, Haderslev, og opført i 1985.

Bebyggelsen er i princippet udformet som en firelænget gård, placeret omkring et grønt fællesareal. Private haver er placeret på bebyg-

131 Abildgården, Sdr. Bjert.

gelsens yderside. Det kuperede terræn er udnyttet ved at placere bygningerne i to forskellige niveauer og indrette husene mod vest i forskudte planer.

Facaderne er opført i røde mursten med mørkeblå træpartier. De ensidige tage er beklædt med grå bølgeeternit.

Præmieret af Kolding Kommune 1986.

Længerne er opført i røde sten – med partier af hvid træbeklædning.

Hvide, træbeklædte gavlundbygninger skaber variation og er mod gårdsiden med til at danne nogle små private gårdhaver. Større private haver er placeret på bebyggelsens yderside.

132

Agerland

Tæt-lav boligbebyggelse, opført i 1987. Som Abildgården tegnet af arkitekt Poul Fræhr Hansen, Haderslev, og bygget over de samme grundideer.

De 15 boliger er placeret i fem længer, som orienterer sig mod et stort, grønt fællesareal, opdelt af udhuse. Fælleshuset er placeret ved indgangen til gårdrummet.

133

Kolding Centralrenseanlæg

Opført 1991-92. GBL Gruppen for by & landskabsplanlægning ApS har formet omgivelserne og søgt at indpasse bygningerne i landskabet. Blandt andet ved hjælp af en omfattende beplantning.

Bygningerne, der er tegnet af Arkitektfirmaet Jesper Rasmussen A/S, er placeret og udformet ud fra anlæggets forskellige funktioner og arbejdsgange. Tagformen er hentet fra de store sneglepumper, som fin-

132 Agerland, Sdr. Bjert.

133 Kolding Centralrenseanlæg,
Stenderupvej 95, Bjert.

des i anlægget. Facaderne er opført i grå betonelementer, mens tagene er dækket med sort tagpap. Præmieret af Kolding Kommune 1993.

Trempelbygningen er opført i røde sten og på begge sider forsynet med en kraftig midtrisalit, der fortsætter som en frontkvist op i det skiferbeklædte sadeltag. Risalitterne er blandt andet forsynet med hængestavsfriser på facaderne og pinakler på taget. Mod haven er midterpartiets hjørner afrundede. På grund af husets høje kælder fører en stor trappe op til hovedindgangen. På modstående side førte en trætrappe tidligere ud til haven. Avlsbygningerne er fra 1870-72.

135

134

Lykkesgård

Thygesminde

Hovedbygningen er opført i 1873, påvirket af renæssance og barok.

Den klassicistisk prægede hovedbygning er fra 1858, opført i gule sten med hvidpudsede indfatninger, pilastre og hjørnelisener. Det

134 Thygesminde, Thygesmindevej 2, Sdr. Stenderup.

135 Lykkesgård, Skibelundvej 15, Sdr. Stenderup.

halvvalme tag var oprindelig dækket med blåteglsten.

Den brede midtrisalit er gennemgående og på havesiden formet som en sekskantet karnap med en rigt dekoreret støbejernstrappe ned til haven. På gårdsiden skaber en mønsterbort og kraftig gesims overgang til midterpartiets lave trekantgavl.

De gamle avlsbygninger, der indrammer det symmetriske opbyggede gårdrum, er opført i 1852, men har siden gennemgået flere forandringer. Oprindelig var avlsbygningerne stråttækte.

kongelig bygningsinspektør Laurits Albert Winstrup.

Den romanske bygning er opført af tilhuggede granitsten på en svagt fremspringende skråsokkel.

Kun nordsiden står nogenlunde urørt med små rundbuevinduer. Skibets sydside er helt ombygget med murværk af kløvede kampesten og store vinduer med røde murstensindfatninger foroven. Tårnet og skibets nordside er hvidtet, de øvrige facader står i blank mur. Med undtagelse af tårnspirets skiferbeklædning er tagene blytækket.

136

Sdr. Stenderup Kirke

Skib, kor og apsis er i romansk stil, tårnet sengotisk. Skibets ældste del stammer fra slutningen af 1100-tallet, mens tårnet er fra slutningen af 1400-tallet. Kirken blev kraftigt ombygget i 1869 under ledelse af

136 Sdr. Stenderup Kirke, Stenderup Kirkeallé, Sdr. Stenderup.

Laurits Albert Winstrup

1815-1889

Råd-, ting- og arresthuset set fra Akseltorv...

Winstrup var født i København, hvor han også arbejdede de første år efter endt uddannelse på Kunstakademiet. Men i 1851 flyttede han til Flensborg for at blive Stadtbaumeister.

Den 11. april 1860 blev han udnævnt til kongelig bygningsinspektør for Jylland og Fyn – med bopæl i Kolding. Han slog sig ned på byens hovedstrøg i Jernbanegade nr. 28, med bolig og tegnestue i ejendommens tagetage. To år senere blev Winstrup udnævnt til professor.

Winstrup var blevet optaget på Kunstakademiet i 1826 – efter først at have været i malerlære en kort tid og derefter i murerlære. Mens han gik på Akademiet, tegnede

han blandt andet hos professor G.F. Hetsch, der var en af de betydeligste repræsentanter for dansk senklassicisme.

I pagt med tidsånden kombinerede Winstrup i endnu højere grad end sin læremester den klassiske opdragelse med en udbredt interesse for romansk rundbuestil, gotik og frem for alt italiensk renaissance. Han kopierede og sammenblandede de store, historiske stilarter i sine arbejder.

Hans kendteste bygning i Kolding er råd-, ting- og arresthuset (Akseltorv 3), der blev bygget i 1873-75 – i en blanding af venetiansk renaissance og romansk rundbuestil. I forbindelse med en gennemgribende om- og tilbygning i 1924,

... og fra Torvegade.

hvor kun rådhusfunktionen blev tilbage, ændrede arkitekt Ernst Petersen bygningens udtryk totalt. Det rundbuede indgangsparti er stort set, hvad der er tilbage af Winstrups bygning.

Det tidligere Løveapotek på Akseltorv fra 1877, Døtreskolen fra 1881 (nu Kolding Realskole, Katrinegade 11) og Kolding Laane- og Diskontokasse fra 1886 (nu Danske Ejendomme A/S, Jernbanegade 22) er alle markante bygninger tegnet af Winstrup. Desuden tegnede han en række private villaer – heraf flere langs Fredericiagade.

Som kongelig bygningsinspektør tegnede Winstrup flere store offentlige bygninger i det sydlige Jylland og på Fyn. Desuden fore-

stod han en række drastiske kirkerenoveringer, blandt andet Sdr. Stenderup Kirke i 1869 og Sct. Nicolai Kirke fra 1885-86. Dalby Kirke er tegnet af Winstrup og opført i 1872-73.

En af Winstrups embedspligter var tilsynet med Koldinghus, der dengang stod som en forfalden slotsruin – efter branden i 1808. I 1870'erne og 80'erne lykkede det ham at få igangsat den første, nødtørftige genopbygning.

En palæbygning, Sct. Nicolaj Gade 10 i Ribe, som Winstrup tegnede i 1864, menes at have været en inspirationskilde til de mange vælske gavle, som for omkring 100 år siden prægede Kolding. Adelgade 10 er nu en af de få, der er tilbage i Kolding.

Johan Christian Fussing

1852-1907

Fussing blev født i Horsens. Allerede i 1866, som 14-årig, drog han til København for at gå i murerlære hos sin farbror. Efter endt læretid fortsatte han på Kunstakademiet.

I 1880 flyttede Fussing til Kolding, hvor han praktiserede som arkitekt helt frem til sin død. En af de første store opgaver, han fik ansvar for, var opførelsen af Sct. Michaels Kirke i 1885 – efter tegninger af arkitekt H. Hertel i Münster.

Fussing gik på Akademiet i den periode, hvor historicismen fejrede store triumfer. De historiske stilarter blev flittigt kopieret og sammenblandet. Fussing tilhørte den retning, der lagde vægten på italiensk renæssance og fremhævede murstensarkitekturens stoflige kvaliteter. Det ses eksempelvis i Jernbanegade 44 fra 1893, som er en af hans fineste beboelsesejendomme. Fussing tegnede en række byhuse;

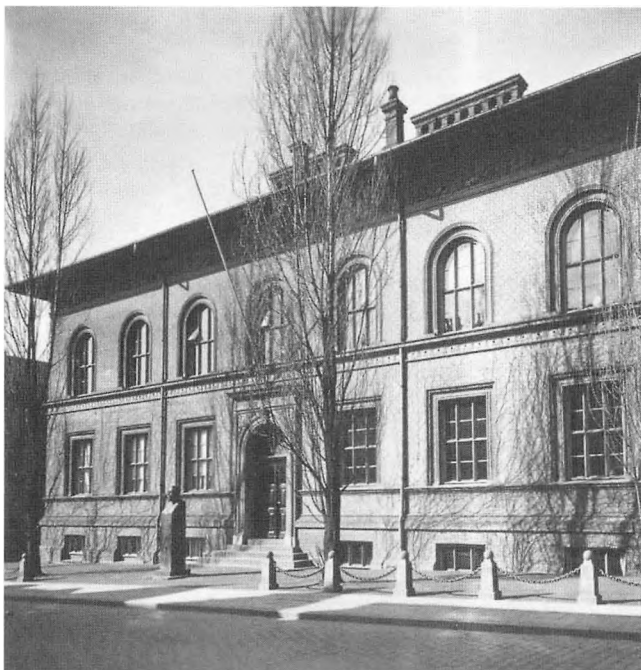
men er mest kendt for sine skolebygninger – med Teknisk Skole fra 1889 (nu Kolding Realskole, Vesterbrogade 6) som hans mest helstøbte og gennemarbejdede. Den viser samtidig, som Ålykkeskolen fra 1904 (Ålykkegade 2), at nationalromantiske træk efterhånden vandt indpas i Fussings arkitektur.

Både Hotel Kolding (nu boliger/erhverv, Akseltorv 5) og Svaneapoteket (nu Topdanmark, Låsbygade 2), som Fussing tegnede i 1886, var inspireret af venetiansk renæssance. De mange stukdekorationer omkring især dør- og vinduespartier gør de to bygninger mere pyntelige end de fleste af hans bygninger, hvor det er selve murværket, der skaber de dekorative detaljer.

I dag er de blanke rødstensmure på Hotel Koldings to overetager desværre bemalet og det oprindelige facadeudtryk stort set væk.

Hotel Kolding, Akseltorv 5 – før facaden blev ændret.

Kolding Tekniske Skole, Vesterbrogade 6. (Kolding Realskole)

Hotel Kolding – som bygningen ser ud i dag.

Andreas Thomsen Hagerup

1856-1919

Som udlært snedkersvend forlod Hagerup sin fødeby, Store Solt ved Flensborg, for at tage realeksamen på Sorø Akademi. I 1876 startede han på Kunstakademiet i København.

Herefter arbejdede han hos professor H.B. Storck; var et par år på Grønland og slog sig derefter ned i Viborg, hvor han i samarbejde med arkitekt Aug. Wiinholt tegnede en del kirker. I 1893, cirka 10 år efter at Hagerup havde afsluttet arkitektuddannelsen, bosatte han sig i Kolding. Byen var i vækst, og der var opgaver at få både for det offentlige og for private. Samtidig blev han lærer ved Teknisk Skole.

Hagerups mest kendte bygning i Kolding er plejehjemmet Låsbyhøj (Nørregade 1), som blev opført i 1910. Det var fra starten et trefløjet anlæg; nordfløjen blev først bygget

til senere, efter tegninger af arkitekt Ernst Petersen. Oprindeligt var træværket i overgangen mellem mansardtagets to flader malet mørkegrønt, mens kvistene var malet i en mørk, rød farve; hovedgesimsen var gul. Sammen med de sorte tage og de hvide facader gav det bygningen et fint farvespil.

Hagerups karakteristiske formsprog er en blanding af elementer hentet fra barokken og klassicismen: De store mansardtage med sortglaseret tegl og de voluminøse, hvidpudsede bygningskroppe med midtrisalitet og pudsede hjørnekvadre går igen i hans byggerier. Eksempelvis i boligbebyggelsen Stejlbjerg, hvor Hagerup var arkitekt på de tre første samt sjette etape – i perioden fra 1917-19.

På hans mange palæagtige villæer er mansardtagene oftest erstattet

Stejlbjergkvarteret set fra luften – få år efter opførelsen.

Villa Capri, Strandvejen 34 A.

af helvalmede, men stadig sortglaserede tegltage, hvilket giver dem en lettere, mere elegant karakter. Se eksempelvis Næsset fra 1902 (Fjordvej 38), Borrehus fra 1910'erne (Gl. Kongevej 9) og Hvide Hus fra 1918 (Strandmøllevej 13). Fredensborg fra 1908 (Ndr. Ringvej 79) – der formentlig er tegnet af Hagerup – og Villa Capri fra 1912 (Strandvejen 34A) adskiller sig fra de øvrige villaer og udtrykker en mere rendyrket klassicisme.

Kolding Eksportmarked, som Hagerup tegnede i 1911, adskiller sig markant fra hans øvrige byggerier. Størstedelen af de fint bearbejdede, okkergule gavlbjgninger, der i

dag udgør Marina Syd (Skamlingevejen 5), viser hans interesse for konstruktioner og materialer. Netop de fint formede tømmer samlinger gjorde det muligt at skille bygningerne ad – og at opføre dem igen.

Af Hagerups øvrige arbejder skal nævnes en række udvidelser: Kolding Sygehus i 1908, Kolding Elektricitetsværk i 1915, Latinskolen i 1915, Bølling Kirke i 1916, Vamdrup Kirke i 1919 (restaurering), Aulum Kirke i 1920 og Bække Kirke i 1922. Alle er eksempler på den respekt og ydmyghed, hvormed han behandlede de eksisterende bygninger.

Ernst Petersen

1883-1953

Domhuset, Domhusgade 24-26, få år efter opførelsen.

Ernst Petersen blev arkitekten, der mere end nogen anden kom til at præge Koldings bygningskultur i første halvdel af det 20. århundrede.

Han flyttede til byen i 1918, som næsten nyuddannet arkitekt, i forbindelse med opførelsen af sit vinderprojekt i konkurrencen om det nye domhus i Kolding (Domhusgade 24-26). En forudsætning for at de lokale politikere ville give ham opgaven var, at han bosatte sig i byen. Og det kom ingen af parterne vist nogensinde til at fortryde. Han blev en af provinsens mest produktive arkitekter. Omkring 300 byggeopgaver blev det til i løbet af de efterfølgende 35 år. Samtidig var

han lærer ved Teknisk Skole i Kolding.

Ernst Petersen blev født i Hannover, men kom i barndomsårene til Danmark, nærmere bestemt Kerteminde. Efter endt mureruddannelse og undervisning på Teknisk Skole i Odense drog han til København, hvor han startede på Kunstakademiet i 1905. Netop i den periode, hvor den sirlige og stoflige nationalromantik blev afløst af den mere enkle, rene og glatte nyklassicisme. En brydning, som kan spores i Ernst Petersens murstensklassicisme.

Hans nyklassicisme har haft så stor indflydelse på byens arkitektur, at de modernistiske strømninger, som

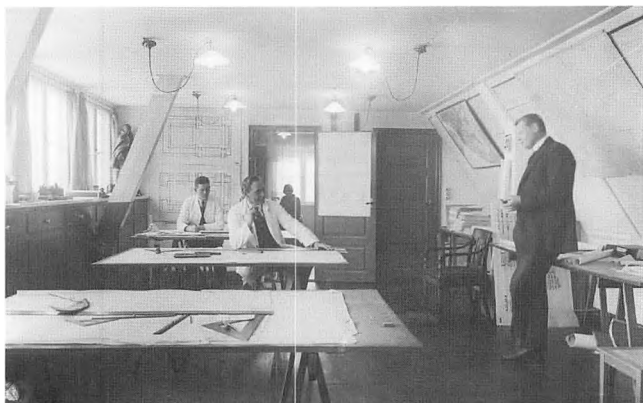
Domhuset, som det tager sig ud i dag - med nybygning t.v.

slog igennem i dansk arkitektur i 1930'erne, stort set ikke er at finde i Kolding – udover de mindre vellykkede forsøg Ernst Petersen selv gjorde med at indarbejde modernismens formsprog i sin nyklassicisme. Et eksempel er Domhusparken fra 1939.

Domhuset med sine pudsede facader er stærkt inspireret af C. F. Hansens tunge og pompøse klassicisme. Men selv om Ernst Petersen holdt fast ved nyklassicismens formskema, adskiller hans efterfølgende bygninger sig klart fra Domhuset. Han bliver mere personlig og pragmatisk: forener det stilistiske med sin interesse for det enkle, murede hus, de stofflige virkninger

og de håndværksmæssige detaljer. Hans baggrund som murer fornægter sig ikke.

I Ernst Petersens robuste villaer ses en interesse for arkitekten Edwin Lutyens' engelske landhuse, der var en inspirationskilde for mange nyklassicistiske arkitekter: De tunge bygningskroppe, det slanke bygningsprofil, de høje murstensfacader og de stejle, tegldækkede seldeltage uden udhæng – som i Ernst Petersens eget hus fra 1920 (Dyrehavevej 105), Gregersens Villa fra midten af 1920'erne (Gl. Kongevej 10) og Kjølbys Villa fra 1930 (Strandvejen 14). Samtidig er disse villaer stort set rensset for nyklassicismens pyntelighed.

Ernst Petersen (t.h.) på tegnestuen, Dyrehavevej 105, omkring 1930.

Inspirationen kommer dog ikke alene fra Lutyens. Ernst Petersens uregelmæssige planer og hans sammenstilling af forskellige bygningsvolumener – hovedbygninger med sidefløje, fremskudte gavlparter, fremspringende karnapper m.m. – er i lige så høj grad hentet fra professor Anton Rosen, som var en af de mange arkitekter, Ernst Petersen arbejdede for i studietiden. Eksempelvis kan flere af de virkemidler, Ernst Petersen benyttede sig af, være hentet fra Havebyen Gerthasminde i Odense, som var tegnet af Anton Rosen og opført fra 1912-17. De slanke, ottekantede trappetårne med spir, som Ernst Petersen placerede som kontrast til de massive bygningskroppe – blandt andet i sit eget hus, i Kjølbyes villa og i Carlsberghus (Domhusgade 2) – viser desuden hans fascination af dansk herregårdsarkitektur. Når det gjaldt større, offentlige bygninger var Ernst Petersen mere til

pynt og monumentalitet. Så skulle der risalitter, pilastre, frontoner m.m. til for at understrege den enkelte bygnings betydning. Det ses i Sparrekassen fra 1923 (nu GB Bank, Jernbanegade 3), i Nationalbankens filial fra 1924 (nu Skatteforvaltningen, Jernbanegade 27) og i Sct. Hedvigs Klinik fra 1928 (Domhusgade 22). Harteværket (Alpedalsvej 107), som Ernst Petersen tegnede i 1918, og Rådhuset (Akseltorv 3), som han ombyggede radikalt i 1924, er nogle af de mest enkle og afklarede af hans offentlige bygninger.

Udsigten, opført 1918-23, som Ernst Petersen tegnede i samarbejde med arkitekterne Axel Georg Jørgensen og Christian Svane, var hans første og i øvrigt også bedste boligbebyggelse. Med en streng symmetrisk opbygning, rødpuksede facader, klare fagdelinger og arkadeagtige portaler, som bindeled mellem de mest centralt placerede huse, var

Kjølbys Villa, Strandvejen 14.

det en af provinsens mest helstøbte nyklassicistiske boligbebyggelser. En brutal modernisering har desværre ændret bebyggelsens udtryk totalt. De småsprossede og hvidmalede vinduer er erstattet af brunbejdsede rammer uden opdelinger, og facaderne er blevet pakket ind, sprøjtepudset og malet karrygule. Også andre af Ernst Petersens byg-

ninger er blevet skammeligt behandlet. Det gælder først og fremmest Domhuset og Sct. Hedvigs Klinik, der er blevet belemret med moderne tilbygninger, opført helt uden respekt og forståelse for de gamle bygningers udtryk og idé. Betydelige arkitektur- og lokalhistoriske værdier er på denne måde blevet delvist ødelagt.

Christian Svane og Axel G. Jørgensen

1890-1971 og 1890-1963

Svane blev født på Lolland. Et familiebesøg i Kolding i 1909 fik den unge student til at bosætte sig i byen, hvor han gik i murerlære og gennemgik den obligatoriske undervisning på Teknisk Skole. Efter nogle år på Kunstakademiet i København vendte han tilbage til Kolding i 1916 for at starte som selvstændig arkitekt. De første fire år var han samtidig lærer ved Teknisk Skole.

En af hans første opgaver som arkitekt var femte etape af Stejlbjergbebyggelsen i årene 1917-19. Svane var nyklassicist – men anderledes akademisk og ortodoks end eksempelvis Ernst Petersen. Samtidig afspejler hans første arbejder nyklassicismens interesse for de forudgående nybarokke tendenser i arkitekturen. Det ses i villaen for grosserer Krohn (Strandvejen 12), som Svane tegnede i 1918.

I 1924 blev Svane arkitekt for Dansk Ligbrænderforening, og de efterfølgende år tegnede han krematorier til flere danske byer: Slagelse (1925), Rønne (1926), Struer

(1934), Århus (1938) og Nakskov (1940). Krematoriet på Søndre Kirkegård i Kolding fra 1933 viser, hvordan han indarbejdede modernismens formsprog i sin nyklassicisme.

Svane boede og arbejdede i Kolding resten af sit liv; men mere og mere af hans tid gik med organisatorisk og politisk arbejde. Han sad i en lang række udvalg og bestyrelser og var en periode byrådsmedlem for De Konservative. I mange år var Svane formand for Kolding Kunstforening. Alligevel blev det til en del arkitektopgaver – ikke mindst om- og tilbygninger.

De mest markante projekter tegnede Svane dog i de år, hvor han samarbejdede med Axel Georg Jørgensen, som opholdt sig i Kolding i årene 1919-28. Boligbebyggelsen Udsigten (1918-23), Kristkirken (1921-24) og forretnings- og boligejendommen Buen 2-4 (1922-25) er nogle af de betydeligste byggerier i Kolding fra den periode. Udsigten tegnede de sammen med Ernst Petersen.

Svane og Jørgensen kendte formentlig hinanden fra Kunstakademiet, hvor de gik samtidig. Og hvad angik det stilistiske, var de to helt på bølgelængde – begge tilhængere af den C.F. Hansen-inspirerede nyklassicisme: Tung, pompøs og streng.

Axel G. Jørgensen, der stammede fra Århus, blev i København efter endt uddannelse. Her arbejdede han først hos Anton Rosen og siden hos Hack Kampmann, hvor han

Kristkirken, Haderslevvej 38 / Riis Toft 1.

Kristkirken, interiør.

blandt andet deltog i arbejdet med Københavns Politigård – et af nyklassicismens hovedværker. Facadebehandlingen og den trapezformede grundplan i Buen 2-4 rummer mindelser til netop Politigården i København.

Mens Axel G. Jørgensen opholdt sig i Kolding, underviste han desuden ved Teknisk Skole. I 1926 stod han for en ombygning af Stald-

gården ved Koldinghus; i 1927-28 tegnede han Sct. Peders Kirke i Holsted.

Efter hans tilbagevenden til København blev det kun til få byggeopgaver. Han helligede sig i stedet undervisningen på Teknisk Skole og skrev en række lærebøger. Desuden var han aktiv i Akademisk Arkitektforening og andre faglige bestyrelser og udvalg.

Henning Noes-Pedersen

1918-1975

Brændkjærkirken, interiør.

Noes-Pedersen blev født i Kolding. Fra barnsben ønskede han at blive arkitekt. Som baggrund valgte han at gå i tømrerlære, da han allerede havde stiftet bekendtskab med murerfaget; hans far var murermester. Efter læretiden blev Noes-Pe-

dersen konstruktør, hvorefter han flyttede til København for at starte på Kunstakademiet. Herfra fik han afgangsbetegnelse i 1944.

Noes-Pedersen uddannede sig til arkitekt i de år, hvor modernismens tankesæt for alvor slog igennem –

hvor brugsværdi, nye materialer og konstruktioner og frem for alt rationalitet blev sat i højsædet.

Det ses i hans bygninger, der oftest er stramt modulerede, med udpræget brug af betonkonstruktioner og opført i et puristisk formsprog, renset for dikkedarer; enkle og minimalistiske. Den konstruktive klarhed, som præger hans arkitektur, er blandt andet påvirket af Mies van der Rohes amerikanske systemarkitektur – uden tilnærmelsesvis at rumme den samme æstetiske forfinelse. Herhjemme blev de amerikanske impulser dyrket mest overbevisende af arkitekter som Arne Jacobsen og Jørgen Bo. I studietiden tegnede Noes-Pedersen netop hos arkitekt Jørgen Bo, der siden især blev kendt for sit arbejde med Kunstmuseet Louisiana.

Noes-Pedersen var ansat et års tid på Stadsbygmesterens Kontor på Københavns Rådhus, inden han i 1945 vendte tilbage til Kolding for at nedsætte sig som selvstændig arkitekt.

De efterfølgende to årtier blev det til en lang række opgaver, som han først og fremmest sikrede sig gennem konkurrencer. Blandt de største projekter kan nævnes Kolding Købmandsskole fra 1963 (Tvedvej 7), Dyrehaveskolen fra 1964-65 (Dyrehavevej), Kolding Nordre Kollegium fra 1965-67 (Bakkevej 1), Slotsmøllen fra 1966-67 (Fredericiagade 20-22, nu nedrevet) og Parkskolen fra 1967 (Fynsvej).

Desuden tegnede Noes-Pedersen utallige social-filantropiske og al-

Brændkjærkirken, Agtrupvej 116.

Brændkjærkirken, interiør.

mennyttige boligbebyggelser, heraf størstedelen for Arbejdernes Andels-Boligforening.

Hans mest personlige, helstøbte – og utraditionelle – byggeri er utvivlsomt Brændkjærkirken, der blev indviet i 1971.

Navneregister

Tal

3 x Nielsen. Arkitektfirma. S. 93, 135

A

A5 Tegnestuen, Arkitektfirma. S. 50, 80

Arbejdernes Andels-Boligforening, AAB.
S. 79, 157

Algren & Bruun. Landskabsarkitektfirma.
S. 96

Ambt. E. Arkitekt. S. 88

Andersen, Harald. Fabrikant. S. 68

Andersen, Jeppe Aagaard. Landskabs-
arkitekt. S. 114

Andersen, Nils. Arkitekt. S. 119

Andersson, Sven-Ingvar. Landskabsarkitekt,
professor. S. 20, 35, 63

Arboe, Th. Arkitekt. S. 29

Arkitektgruppen Aarhus K/S.
Arkitektfirma. S. 61, 83, 95

Arnoldi, Per. Maler. S. 78

Aude, Bente. Arkitekt. S. 110

B

Baumann, Povl. Arkitekt. S. 66

Bentsen, Ivar. Arkitekt, professor. S. 75,
100

Berg, Chresten. Politiker, bladstifter.
S. 28

Besaikow, Salli. Arkitekt. S. 119

Bindesbøll, Thorvald. Arkitekt. S. 133

Bjerg, Johannes C. Billedhugger. S. 28, 36

Bjørning, A. Ingeniørfirma. S. 132

Bo, Jørgen. Arkitekt, professor. S. 157

Boje Lundgaard & Lene Tranberg ApS.
Arkitektfirma. S. 112, 138

Boligministeriet/By- og Boligministeriet.
S. 66, 93

Borch, I. S. Købmand, stadthauptmand.
S. 39, 40, 42

Brahe & Partnere A/S. Arkitektfirma. S. 32,
65, 94, 135

Brandes, Peter. Kunstner. S. 38

Brandorff, J. O. Købmand. S. 31

Bredvig, Frank. Arkitekt. S. 76

Byfornyelse Danmark s.m.b.a. Byfornyelses-
selskab. S. 129

Bygge- og Boligstyrelsen. S. 129

C

C. F. Møllers Tegnesteue. Arkitektfirma.
S. 63, 79, 85

Christensen, Ole. Billedhugger. S. 45

Christensen, P. Fiskeeksportør. S. 69

Christian 3. Konge. S. 6, 25

Christian 4. Konge. S. 7, 26, 27

Cock-Clausen, A. Arkitekt. S. 129

Dewasne, Jean. Fransk kunstner. S. 104

D

Dall & Lindhardtzen A/S. Arkitektfirma.
S. 98

Dorothea af Sachsen-Lauenburg. Dronning.
S. 7

Det Rullende Galleri. Kunstnergruppe.
S. 129

DTU, Danmarks Tekniske Universitet. S. 138

E

Eff, Christian. Kaffegrosserer, konsul. S. 52

Elle, Betinna. Kunstner. S. 115

Enquist, Hans Henrik. Arkitekt, docent.
S. 42

Exner, Inger. Arkitekt. S. 24

Exner, Johannes. Arkitekt, professor. S. 24

EU. S. 138

F

FDB's arkitektkontor. Arkitektfirma. S. 85

Fiberline Composites. Byggevareproducent.
S. 108

Fløe, Birgitte. Kunsthåndværker. S. 34, 37

Frederik 2. Konge. S. 7

Fussing, Johan Christian. Arkitekt. S. 30,
43, 48, 55, 58, 59, 146

G

Gabrielsen, Bent. Guldsmed. S. 14, 127

Germansen, Ole. Kunstner. S. 82

Gernes, Paul. Maler, professor. S. 78

Gjellerup, A. R. Arkitekt. S. 56

Gormsen, H. Arkitekt. S. 113

GBL Gruppen for by- og landskabsplan-
lægning ApS. Arkitektfirma. S. 28, 32,
40, 48, 49, 53, 57, 65, 66, 83, 86, 87, 91,
98, 106, 110, 115, 122, 129, 132, 138, 141

Graa, Rolf. Arkitekt. S. 44

Gundestrup, Th. Arkitekt. S. 52

H

Hagerup, Andreas Thomsen. Arkitekt. S. 46,
54, 60, 74, 75, 88, 93, 108, 109, 121, 133,
148

Hansen, C. F. Arkitekt, professor, overbyg-
ningsdirektør. S. 151

Hansen, Christian. Arkitekt, professor,
agl. bygningsinspektør. S. 56

Hansen, Claudius. Arkitekt. S. 129

Hansen, Hans. Sølvsmed. S. 14

Hansen, I. A. Fabrikant. S. 31

Hansen, Knud. Arkitekt. S. 66

Hansen, Knud. Borgmester. S. 131

Hansen, Poul Fræhr. Arkitekt. S. 84, 140,
141

Hansen, Thomas. Billedhugger. S. 130

Hansted, Henrik. Arkitekt. S. 96

- Hasner, Troels. Arkitekt. S. 48
 Heide, Erik. Billedhugger. S. 125
 Henneby Nielsen AIS. Ingeniørfirma. S. 136
 Hertel, H. Tysk arkitekt. S. 146
 Hetsch, G. F. Arkitekt, professor. S. 144
 Holm og Andersen. Arkitektfirma. S. 42, 124
 Hou & Partnere ApS. Arkitektfirma. S. 114
 Hounum, P. Arkitekt. S. 55
 Hvidt & Mølgaard AIS. Arkitektfirma. S. 79, 129
- I**
 IEA Solar Heating Task. S. 138
 Ingemann, Bernhard. Arkitekt. S. 113
 Ingemann, Valdemar. Arkitekt. S. 113
 Isbak, Poul. Billedkunstner. S. 28
- J**
 Jacobsen, Arne. Arkitekt. S. 157
 Jens-Erik Jensens Tegnestue ApS. S. 47, 132
 Jensen, Anni. Guldsmed. S. 14
 Jensen, Bent. Guldsmed. S. 14
 Jensen, Holger. Arkitekt. S. 87
 Jensen, Niels G. Bygningskonstruktør. S. 65
 Jensen-Klint, P.V. Arkitekt, ingeniør. S. 47
 Jesper Rasmussen AIS. Arkitektfirma. S. 60, 141
 Johansen, A. L. Møbelsnedker. S. 36
 Justesen, Ole. Arkitekt. S. 48
 Jørgen Stærmosse KIS. Arkitektfirma. S. 114
 Jørgensen, Axel Georg. Arkitekt. S. 31, 43, 88, 100, 120, 152, 154
 Jørgensen, Jens. Møllebygger. S. 89
 Juul Arkitekter (tidligere Lauge Juuls Tegnestue). Arkitektfirma. S. 125
- K**
 Kampmann, Hack. Arkitekt, professor, kgl. bygningsinspektør. S. 60, 154
 Kierkegaard, Svend. Landskabsarkitekt. S. 110, 139
 Keis, Hanne. Kunstner. S. 129
 KHR AS Arkitekter. Arkitektfirma. S. 67
 Kiørboe, Frederik. Arkitekt. S. 47
 Kjølbjerg. Overlæge. S. 108, 129
 Kjær & Richter AIS. Arkitektfirma. S. 66, 70, 83
 Kjærholm, Hanne. Arkitekt, professor. S. 114
 Klaaborg, Lindholdt og Moos (nu GBL). Arkitektfirma. S. 91, 132
 Kolding Kommune. S. 16, 18, 21, 25, 31, 35, 37, 46, 49, 50, 52, 53, 57, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 77, 79, 82, 84, 85, 86, 87, 89, 94, 96, 97, 98, 104, 108, 109, 110, 112, 114, 115, 122, 123, 125, 129, 133, 135, 137, 139, 141, 142
 Københavns Almindelige Boligselskab, KAB. S. 93
- L**
 Landskabstegnestuen. Arkitektfirma. S. 85
 Lars Edmund AIS. Arkitektfirma. S. 61, 71
 Lassen, Mogens. Arkitekt. S. 112
 Lauge Juuls Tegnestue (nu Juul Arkitekter). Arkitektfirma. S. 34, 45, 46, 50, 57, 63, 69, 93, 121, 124, 126, 132, 133, 135
 Le Corbusier. Fransk arkitekt. S. 112
 Lemmerz, Christian. Kunstner. S. 80
 Lundgaard, Boje. Arkitekt, professor. S. 74, 110, 112, 138
 Lutyens, Edwin. Engelsk arkitekt. S. 75, 108, 109, 151, 152
- M**
 Madsen, Erik. Arkitekt. S. 87
 Meilby, Kuno. Arkitekt. S. 137
 Mies van der Rohe, Ludwig. Tysk-amerikansk arkitekt. S. 157
 Miljøministeriet. S. 125
 MT Højgaard. Entreprenørfirma. S. 136
 Møller Pedersen og Holm Christensen. Ingeniørfirma. S. 24
 Møller & Wickmann. Arkitektfirma. S. 110
 Møller, C. F. Arkitekt, professor, kgl. bygningsinspektør. S. 56, 57, 85
- N**
 Nebelong, N. S. Arkitekt. S. 44
 NCC. Entreprenørfirma. S. 98
 Nielsen, Anna Marie Carl. Billedhugger. S. 41
 Nielsen, Finn. Kunstner. S. 66
 Noes-Pedersen, Henning. Arkitekt. S. 75, 76, 126
 Norn, Viggo. Arkitekt, kgl. bygningsinspektør. S. 29
 Nyrop, Martin. Arkitekt, professor. S. 60, 126
 Nøhr & Sigsgaard. Arkitektfirma. S. 51, 77, 109
- O**
 O. Brandt Hansen. Ingeniørfirma. S. 98
 Olesen, Tormod. Arkitekt. S. 104
 Ove Hjort & Børge Poulsen AIS. Arkitektfirma. S. 119
- P**
 Pei, Ieoh Ming. Kinesisk-amerikansk arkitekt. S. 106
 Petersen, Ernst. Arkitekt. S. 12, 13, 32, 33, 34, 41, 42, 46, 47, 54, 75, 87

Petersen, Jens Vilhelm. Arkitekt. S. 68
 Petersen, Peter Eduard. Arkitekt. S. 132
 PFA Byg Ejendomsselskab. S. 107
 Platz, Paul. Arkitekt. S. 38, 65, 77, 138
 Poul Fræhr Hansen. Arkitektfirma. S. 84,
 140

R

Rambøll. Ingeniørfirma. S. 108
 Rasmussen, Finn. Kunsthåndværker. S. 127
 Reiminck, Herman. Apoteker. S. 42
 Reinbothe, Finn. Billedkunstner. S. 112
 Riber, Claus. Arkitekt. S. 90
 Rohde, Lars. Landskabsarkitekt. S. 107
 Rosen, Anton. Arkitekt, professor. S. 152
 Roskjær, Jens Chr. Arkitekt. S. 66, 106

S

Schmidts Arkitektfirma. S. 46
 Schmidt, Hammer & Lassen K/S. Arkitekt-
 firma S. 81, 107
 Schmidt, Kaj. Arkitekt. S. 107
 Schmidt, Robert Valdemar. Arkitekt. S. 47,
 67
 Schmidt, Valdemar. Arkitekt. S. 59, 60
 Sigsgaard, Niels. Arkitekt. S. 50
 Skanska Danmark A/S. Entreprenørfirma.
 S. 43
 Smits, A. P. Hollandsk arkitekt. S. 112
 Stephensen, Peter L. Arkitekt. S. 28
 Storck, H. B. Arkitekt, professor. S. 148
 Svane, Christian. Arkitekt. S. 13, 31, 43, 88,
 100, 120, 121, 152, 154
 Sven-Ingvar Andersson Landskabsarkitekt
 ApS. S. 20, 35, 63
 Søholm og Wiggers. Arkitektfirma. S. 95
 Sørensen, Arne Haugen. Billedkunstner.
 S. 126
 Sørensen, Erik Chr. Arkitekt, professor.
 S. 113

T

T. Skovgaard Sørensens Tegnesteue. Arki-
 tektfirma. S. 78
 Tegner, Rudolph. Billedhugger. S. 106
 Tegnesteuen Mejeriet. Arkitektfirma. S. 35,
 36, 37, 40, 42, 53, 61, 65, 66, 68, 71, 89,
 96, 105, 106, 110, 115, 122
 Theisen, Svend. Arkitekt. S. 91
 Torsten Riis Andersen. Arkitektfirma. S. 96

V

Valsted, Helle. Arkitekt. S. 38
 Vedel, Klaus. Arkitekt. S. 140
 Vestergaard, Frank. Arkitekt. S. 135
 Vibeke Rønnow ApS. Landskabsarkitekt-
 firma. S. 98

Vilhelm Lauritzen A/S. Arkitektfirma. S. 114

W

Wenck, Heinrich. Chefarkitekt DSB. S. 70
 White Arkitekter A/S. Arkitektfirma. S. 123
 Winholt, Aug. Arkitekt. S. 148
 Winstrup, Laurits Albert. Arkitekt, profes-
 sor, kgl. bygningsinspektør. S. 41, 57,
 143, 144
 Wohler, Vilhelm. Arkitekt, professor, kgl.
 bygningsinspektør. S. 45

Ø

Økonomi- og Erhvervsministeriet. S. 125

Å

Aarhus Arkitekterne A/S. Arkitektfirma.
 S. 97

Gaderegister

A

- Abildgården. S. 140, 141
Adelgade. S. 40, 145
Agerland. S. 141
Agtrupvej. S. 141
Aksejtorv. S. 11, 12, 39, 40, 41, 42, 43, 144,
145, 146, 152
Albuen. S. 85
Alpedalsvej. S. 99, 101, 152
Alleen. S. 136

B

- Bakkevej. S. 157
Banegårdspladsen. S. 28, 29
Birkemose Allé. S. 105, 106
Birkemosevej. S. 104, 105
Bjert Kirkeallé. S. 139
Bramdrupskovvej. S. 77
Bredgade. S. 12, 61, 62, 63, 64
Brostræde. S. 18, 40
Buen. S. 31, 32, 65, 66, 154

D

- Dalbyvej. S. 136
Delken. S. 138
Dieselvej. S. 124
Dokvej. S. 71
Domhusgade. S. 13, 129, 130, 131, 150,
152
Domhusparken. S. 129, 131, 151
Divelshul. S. 61
Dyrehavevej. S. 91, 92, 93, 129, 151, 152,
157

E

- Egtved Allé. S. 83, 84
Eltangvej. S. 115
Engstien. S. 56

F

- Farvergade. S. 64
Fjordvej. S. 109, 113, 149
Fredensgade. S. 21, 128
Fredericiavej. S. 145
Fynsvej. S. 157

G

- Gl. Kongevej. S. 7, 75, 108, 149, 151
Gl. Tved. S. 135
Gammel Strandvej. S. 107
Gråbrødegade. S. 9
Gyndbjerg. S. 140
Gøhlmannsvej. S. 88

H

- Haderslevvej. S. 13, 118, 119, 120, 154
Helligkorsgade. S. 7, 35, 38, 39

- Hollændervej. S. 21, 128, 129
Hoppesvej. S. 138
Hospitalsgade. S. 50, 51
Hydræstræde. S. 46, 47

I

- Immanuelsvej. S. 126
Islandsvej. S. 87

J

- Jens Holms Vej. S. 133
Jernbanegade. S. 9, 10, 11, 30, 31, 33,
34, 35, 36, 37, 38, 131, 144, 145, 146,
152
Junghansvej. S. 123

K

- Katrinegade. S. 57, 59, 145
Kedelsmedegangen. S. 49
Klostergade. S. 7, 9, 36
Kløvervej. S. 132, 133
Kokbjerg. S. 93, 95, 96
Kokholm. S. 95
Koldinghus. S. 6, 7, 14, 15, 18, 21, 24, 25,
26, 28, 30, 35, 45, 48, 145, 155
Kongebro. S. 7
Kongebrogade. S. 7, 129
Konsul Graus Gade. S. 10, 14, 16, 56, 57

L

- Langdallund. S. 90
Lilleortv. S. 37, 38
Lærkevej. S. 80
Læssøegade. S. 122
Låsbybanke. S. 46, 47, 48
Låsbygade. S. 7, 10, 14, 48, 53, 54, 56,
146

M

- Montagevej. S. 97
Morbærvej. S. 86
Mosevej. S. 104, 105, 124
Munkegade. S. 7, 9, 32
Møllergården. S. 89

N

- Nicolai Plads. S. 44
Nordager. S. 98
Nordre Ringvej. S. 74
Ny Esbjergvej. S. 82
Nybro. S. 12
Nytorv. S. 61, 62
Nørregade. S. 54, 148
Næsbyvej. S. 107

P

- Pakhustorvet. S. 65

Pedersmindevej. S. 94
 Pinjevej. S. 86
 Platinvej. S. 85

R

Rendebanen. S. 35, 64
 Riis Toft. S. 120, 154

S

Sct. Jørgensgade. S. 7, 60
 Sdr. Havnegade. S. 18, 65, 66
 Sjællandsvej. S. 75, 76
 Skamlingvejen. S. 18, 132, 134, 149
 Skibelundvej. S. 143
 Skolegade. S. 7, 59
 Skovbogade. S. 55
 Skovbrynet. S. 78
 Skovvangen. S. 79, 80, 81, 82
 Slotsgade. S. 7, 34, 36, 37, 38
 Slåenvej. S. 93
 Stejlbjerg Allé. S. 121
 Stenderup Kirkeallé. S. 143
 Storgaden. S. 101
 Strandmøllevej. S. 74, 149
 Strandvejen. S. 108, 129, 149, 151, 153,
 154
 Stubdrupvej. S. 98
 Sviatorv. S. 45, 46, 91
 Sydbanegade. S. 129
 Søgade. S. 52, 53
 Sønderbro. S. 7, 12, 62
 Søndergade. S. 7, 14, 35, 64
 Søndertorv. S. 35, 62, 65
 Søndervang. S. 125

T

Taksvej. S. 86
 Terrasseparken. S. 113
 Thygesmindevej. S. 142
 Tolbodgade. S. 68, 69
 Tvedvej. S. 132, 133, 156, 157

U

Udsigten. S. 12, 13, 87, 88, 121, 124, 152,
 154

V

Vejlevej. S. 55, 82, 84
 Vesterbro. S. 12, 126
 Vesterbrogade. S. 10, 58, 146, 147
 Vestergade. S. 7, 14, 16, 18, 45
 Vestertorv. S. 45, 46
 Vestre Ringgade. S. 18, 21, 57
 Vonsildvej. S. 137

Z

Zahnsgade. S. 53

Æ

Æblehaven. S. 110, 111

Ø

Ørnsborgvej. S. 90
 Østerbro. S. 12
 Østerbrogade. S. 18, 71
 Østergade. S. 7, 10, 35, 40

Å

Ålykkegade. S. 55, 146
 Ålegården. S. 60, 61
 Ågade. S. 67

Bygningsregister

Tallene uden parentes angiver den egentlige beskrivelse af emnet; tallene i parentes angiver, at der refereres til emnet.

Boliger, beboelseshuse

Abildgården. S. 140-141
Agerland. S. 141
Bankernes og Sparekassernes Hus. S. 119-120
Blomme-, Kirsebær-, Pære- og Æblegården (CEU Kolding). S. (81), 82
Borchs Gård. S. (40), 42
Borrehus. S. (149)
Buen 2-4. S. 31-32, (154), (155)
Carlsberghus. S. 129, (152)
Dalby Præstebolig. S. 135
Domhusparken. S. (129), 131, (151)
Dyrehavevej 101, 103 og 105 (Skådhus). S. 91-93, (151)
Fjordparken. S. 132-133
Fjordterrasserne. S. 134-135
Fredensborg. S. 74, (149)
Fredensgade/Hollændervej. S. (21), 128
Gregersens Villa. S. 75, (108), (151)
Gyndbjerg. S. 140
Harteværkets tjenesteboliger. S. (99), 101
Havebyen Gerthasminde. S. (152)
Helligkorsgade 18 og 20. 38-39
Hotel Kolding (nu boliger/erhverv). S. (12), (40), 43, (146)
Hvide Hus. S. 74-75, (149)
Hyrdestræde 5 og 7. S. 47
Jernbanegade 29 og 44. S. 30-31, (146)
Kirstinelyst. S. 101
Kjølbyes Villa. S. 108, (151), (152)
Kolding Nordre Kollegium. S. (157)
Konsul Graus Gade. S. (16), 56-57
Krohns Villa. S. (154)
Langdallund. S. 90-91
Læssøgade 4, 6 og 8. S. 122
Låsbygade 56. S. 53-54
Midtgården. S. (14), 45
Næset. S. 109, (149)
Nørreport. S. 54-55
Pakhusstorvet. S. 65
Pinjeparken. S. 86-87
Saxildhus. S. (28), (29), 30
Skippergården. S. 66
Skovparken. S. 79-80
Skådhus. S. 91-92, (151)
Solgården. S. (21), 65-66
Solsikkehaven. S. 138-139
Stejlbjerg. S. 121-122, (148)
Strandparken. S. 132-133
Søgade 10. S. 52
Søgade 12. S. 53
Terrasseparken. S. 113

Thorninghøj. S. 107
Udsigten. S. (12), 87-88, (121), (152), (154)
Villa Capri. S. 108, (149)
Vonsild præstegård. S. 138
Æblehaven. S. 110
Økohusene. S. 93-94

Bygninger for social- og sundhedssektoren

Dalby Børneinstitution. S. 135
Dyrehavevej 101 (nu døgninstitution). S. (90), 92
Indskoling og SFO, Søndervang Skole. S. 125-126
Kolding Sygehus. S. (56), 78
Kvarterhus og Værested. S. 122-123
Løveapoteket. S. (145)
Låsbyhøj. S. 54, (148)
Møllen. S. 89-90
Overmarksgård (forsorgshjem). S. 91
Radisson SAS Koldingfjord Hotel (oprindelig tuberkulosesanatorium). S. 113-114
Sct. Hedvigs Klinik. S. (13), (129), 131-132, (152), (153)
Sct. Jørgens Gård (oprindelig Sct. Jørgens Hospital). S. (7), 50
SFO – Grønt Multihus, Lyshøjskolen. S. 109-110
Syddansk Universitet (oprindelig Kolding Sygehus). S. 56, (149)
Topdanmark (oprindelig Svaneapoteket). S. 48, (141)

Bygninger for sport og fritid

Danhostel, Kolding Vandrerhjem. S. 90
Godset. S. 70
Helligkorsgade 18 turistbureau). S. 38
Indskoling og SFO, Søndervang Skole. S. 125-126
Kolding Byferie. S. (21), 48-49
Kolding Ketchercenter. S. 77-78
Kolding Sejlklub. S. 70-71
Kvarterhus og Værested. S. 122-123
Marina Syd. S. 133-134, (149)
Odd-Fellow Logen. S. 46-47
Sct. Jørgens Gård (nu medborgerhus). S. (7), 50
SFO – Grønt Multihus, Lyshøjskolen. S. 109-110
Slottsbøbadet. S. (21), 50-52

Bygninger for undervisning, kunst m.m.

Biblioteket. S. (12), 33-34
Bornes Gård (teatersal). S. 53
Bramdrup Skole. S. (110)
CEU Kolding. S. 81-82

- Dalbyhus (udvidelse af Dalby Skole). S. 135-136
- Designskolen Kolding. S. (14), (21), 67
- Dyrehaveeskolen. S. (157)
- Haderslevvej 36 (oprindelig Kolding Købmandsskole). S. (13), 118-119
- Harte Skole (udvidelse). S. 98-99
- Indskoling og SFO, Søndervang Skole. S. 125-126
- International Business Academy, IBA. S. (21), (132)
- International Business College, IBC (tidligere Kolding Købmandsskole). S. (21), 132, (157)
- Kolding Amtsgymnasium. S. 80-81
- Kolding Gymnasium. S. (44), (46)
- Kolding Kommunes Uddannelsescenter. S. (21)
- Kolding Realskole (oprindelig Døtreskolen). S. 57-58, (145)
- Kolding Realskole (oprindelig Teknisk Skole). S. (12), 58-59, (146)
- Kolding Teater. S. (15), 78
- Koldinghus. S. (6), (14), (18), (21), 24-28, (45)
- Kunstmuseet Louisiana. S. (157)
- Kunstmuseet Trapholt. S. (15), 110-112
- Latinskolen. S. (7), (149)
- Louvre. S. (106)
- Nørremarksbiblioteket. S. 80
- Odd Fellow Logen. S. 46-47
- Parkskolen. S. (157)
- Rudolph Tegner Museet. S. (106)
- Sct. Nicolai Skole. S. (12), 59
- SFO – Grønt Multihus, Lyshøjskolen. S. 109-110
- Syddansk Universitet. S. (14), (21), 56
- VUC Kolding. S. 60-61
- Økonomisk Forvaltning. S. (21)
- Ålykkeskolen. S. 55-56, (146)
- Forretnings- og kontorbygninger**
- AL Passagen. S. 36-37
- Alm. Brand. S. 63-64
- Auto-Centralen. S. 84-85
- Bahne. S. 64-65
- Bankernes og Sparekassernes Hus. S. 119-120
- BG Bank (oprindelig Sparekassen for Kolding og Omegn). S. (12), 34-35, (152)
- BMW Import A/S. S. 75-76
- Borchs Hus. S. (40), 42
- Borns Gård. S. 53
- Buen 2-4. S. 31-32, (154), (155)
- Compass HR Group A/S/’Pyramiden’. S. 106
- Danske Bank. S. (62)
- Deloitte & Touche. S. 83-84
- Dyrehavevej 103A. S. 93
- Dyrup A/S (oprindelig Gori). S. 56
- EDB Gruppen A/S. S. 95
- Fredensborg. S. 74, (149)
- Føtex. S. (11), (64)
- Georg Jensen Damaskvæveriet A/S. S. (14), 124
- H. Daugaard A/S. S. 68
- H. Overbecks Eff. ApS. S. 69
- Haderslevvej 36 (oprindelig Kolding Købmandsskole). S. (13), 118-119
- Havnekontoret. S. 69-70
- Helligkorsgade 20. S. 39
- Hviidsminde. S. 76-77
- Jernbanegade 29 og 44. S. 30-31, (146)
- Kolding Business Park. S. 105-106
- Kolding Kommunes IT-afdeling (oprindelig Kolding Elektricitetsværk). S. 59-60, (149)
- Kolding Laane- og Diskontokasse (nu Danske Ejendomme A/S). S. 145
- Kolding Storcenter. S. (15), (17), 82-83
- Midtgården. S. (14)
- Møllen (nu Social- og Sundhedsforvaltning). S. 89
- Nordisk Solar. S. 118
- Nytorv. S. 61-62
- Næsset. S. 109
- Pakhustorvet. S. 65
- Sct. Hedvigs Klinik (nu kontor). S. (13), (129), 131-132, (152), (153)
- Skatteforvaltningen (oprindelig Nationalbankens filial). S. (12), 33, (131), (152)
- Skippergården. S. 66
- Skoringen. S. 40
- Slotsgade 6-8. S. 38
- Sydbank. S. 37
- Søgade 10. S. 52
- Søndertorv. S. 62-63
- Topdanmark. S. 48
- TRE-FOR (Trekantområdets forsynings-selskab). S. 95-96
- Gårde**
- Eltanggård. S. 115
- Hviidsminde. S. 76-77
- Højgård. S. 136-137
- Kirstinlyst. S. 101
- Lykkesgård. S. 142-143
- Sønderholm. S. 138
- Thygesminde. S. 142
- Vonsild præstegård. S. 138
- Hoteller**
- Conwell Kolding. S. (15), 78
- Danhostel, Kolding Vandrerhjem. S. 90
- Hotel Kolding. S. (12), (40), 43, (146)

Radisson SAS Koldingfjord Hotel. S. 113-114
Saxildhus. S. (28), (29), 30

Industribygninger – administration, lager, produktion m.m.

AvestaPolarit AIS. S. 96
Danfoss. S. 85
Danske Mejeriers Maskinfabrik. S. (11), (13)
Dyrup AIS (oprindelig Gori AIS). S. 104, (105)
Erik Blichfeld AIS. S. 105
Georg Jensen Damaskvæveriet AIS. S. (14), 124-125
Klingspor AIS. S. 105
Kolding Hørfabrik. S. (13)
LMG AIS. S. 97-98
Slotsmøllen. S. (7), (157)
S.W. Bruuns Tobaksfabrik. S. (11)
Velux AIS. S. 85-86
Würth Danmark AIS. S. 96-97

Kirker m.m.

Aulum Kirke. S. (149)
Brændkjærkirken. S. 126-128, (157)
Bække Kirke. S. (149)
Bølling Kirke. S. (149)
Dalby Kirke. S. (145)
Elias Kirke, København. S. (126)
Fælleskrematoriet. S. 94-95
Hørsholm Kirke. S. (137)
Immanuelskirken. S. 126
Krematoriet, Søndre Kirkegård. S. 154
Kristkirken. S. (108), 120-121, (154)
Nr. Bjert Menighedshus og Kapel. S. 114-115
Sct. Michaels Kirke. S. (146)
Sct. Nicolai Kirke. S. (6), (7), (16), 43-45, (145)
Sct. Peders Kirke, Holsted. S. (155)
Sdr. Bjert Kirke. S. 139
Sdr. Stenderup Kirke. S. 143, (145)
Simon Peters Kirke. S. 87
Vamdrup Kirke. S. (149)
Vonsild Kirke. S. 137-138
Vor Frue Kirke, København. S. (120), (137)

Offentlige bygninger – administration, forsyning m.m.

Banegården. S. 29
Beredskabsforvaltningen. S. 67-68
Biblioteket. S. (12), 33-34
Christiansborg, København. S. (131)
Domhuset. S. (12), (42), 129-131, (150), (151), (152), (153)
H. Daugaard AIS (oprindelig Distriktstoldkammer). S. 68
Harteværket. S. (12), 99-101, (152)

Kolding Centralrenseanlæg. S. 141-142
Kolding Elektricitetsværk (nu Kolding Kommunes IT-afdeling). S. 59-60, (149)
Kolding Kommunes Forrenseanlæg. S. 71
Koldinghus. S. (6), (14), (18), (21), 24-28, (45), (145)
Kvarterhus og Værested. S. 122-123
Københavns Politigård. S. 155
Møllen (Social og Sundhedsforvaltning). S. 89-90
Rådhuset. S. (12), (21), (40), 41-42, (45), (144), (152)
Sct. Hedvigs Klinik (tidligere Distriktstoldkammer). S. (13), (129), 131-132, (152), (153)
Sct. Jørgens Gård (medborgerhus). S. (7), 50
Skatteforvaltningen (oprindelig Nationalbankens filial). S. (12), 33, (131), (152)
Staldgården. S. (7), (21), 28, (155)
Søndre Vandtårn. S. 124
Teknisk Forvaltning. S. 61
Telegrafstationen. S. 29
TRE-FOR (Trekantområdets forsynings-selskab). S. 95-96
Vandtårn Øst. S. 76
Vandtårnet, Gøhlmannsvej. S. 88-89
Økonomisk Forvaltning. S. (21)

Offentlige uderum

Akeltorv. S. (12), 40-41
AL Passagen. S. 36-37
Banegårdspladsen. S. (21), 28
Bredgadebroen. S. (12)
Den Spanske Trappe. S. 35
Gang- og cykelbro. S. 107-108
Gågader, torve og pladser. S. (20-21), 35, (63)
Lilletorv. S. 38
Låsbybanke. S. (46), 47-48
Nicolai Plads. S. 44, (46)
Nybro. S. (12)
Nytorv. S. 61-62
Pakhustorvet. S. 65
Slotsbanen. S. (7), 24
Svietorvet. S. (45), 46
Sønderbro. S. (12), 62
Søndertorv. S. 62-63
Vesterbro. S. (12)
Vestertorv. S. 45, (46)
Østerbro. S. (12)

Ordforklaring

Al fresco. Kalkmaleri, udført på fugtig kalkpuds.

Allegorisk. Billedlig fremstilling af abstrakte begreber, et idéindhold, et hændelsesforløb, ofte ved personifisering hyllet i symbolik eller med et vist belærende præg.

Amfiteatralsk. Siddepladser anbragt i halvcirkel omkring en plads (oprindelig teaterarena).

Apsis. Halvcirkulær udbygning på et større rum; som regel overdækket med et halvkuppelhvælv.

Atrium. Lukket gårdrum.

Attikka. Lavt murstykke over en hovedgesims.

Baldakin. Skærmende tag eller udhæng, oprindelig af stof.

Baluster. Profildrejet lodret led i rækværk.

Balustrade. Rækværk med baluster.

Blænding. En flad fordybning i en mur. Den kan have forskellig form, f.eks. firkant, cirkel, oval, trekant m.v.

Bodurmønster. Buemønster i brostensbelægning.

Brytning. Dels lav mur omkring en altan etc., dels betegnelse for arealet fra et vindues underkant og til gulvet. Den lave mur kaldes også undertiden brystværn.

Chaussésten. Små, næsten kubiske brosten.

Drager. Vandret støttebjælke, der bæres oppe af stolper, piller eller søjler.

Forbandt. Systemet efter hvilket mursten anbringes i de enkelte skifter, så stødfugerne ikke kommer til at ligge over hinanden i to på hinanden følgende lag.

Fordakning. Fremspringende bygningsdel over en muråbning, f.eks. over dør eller vindue. Kan være vandret, trekantet eller buet.

Forkrøpning. Profil eller gesims, der føres rundt om en fremspringende bygningsdel.

Fronton. En gavlagtig trekant eller bue placeret over en bygnings hovedparti eller over vinduer og døre.

Fyldholt. Også kaldet 'fyldetømmer' – placeret i det åbne parti mellem bjælkeenheder, rem og den overgangsfod, der bærer det overliggende bindingsværk i udkragede bindingsværkshuse.

Galleri. Overdækket gang, eventuelt åben til den ene side, især omkring en bygning eller en sal.

Gesims. Vandret profileret fremspring på mur eller væg. Hovedgesims under taget, kordongesims over første etage.

Hjelmtag. Kuplet tag på tårn eller en tårnagtig bygning.

Hulkel. Indadbuget, indadvælvet profilled.

Hvælv. Krum selv bærende konstruktion, der hviler på piller eller mure og dækker over et rum. Blandt de ældste former er tøndehvælv, der har form som en tønne overskåret på langs. Et hvælv med fire lige sider, hvor ribberne danner et kryds, kaldes et krydshvælv.

Hængestav. Dekorativ, lodret stillet stav i f.eks. murblænding eller som frise langs hovedgesimsen. Den hænger ned fra overkanten eller svæver frit – uden forbindelse med underkanten.

Jonisk. Én af den klassiske arkitekturs søjleordner – med en basis bestående af en kvadratisk sokkelplade, hvorpå hviler to cirkulære skiver med bugnende, rund kant. Søjleskaftet er kanneleret – med op til 24 kannelurer. De afsluttes halvrundt under kapitælet, der er forsynet med to forbundne volutter.

Kannelurer. Lodrette riller eller furer, der kannelerer et søjleskaft, en pilaster eller en fyldning. Kendes i antikken og bruges i renæssance og nyklassicisme.

Kapitæl. Hovedet på søjle eller pilaster. De klassiske typer er den doriske, den joniske, den korintiske og kompositkapitælen.

Karnap. Fremspringende bygningsparti forsynet med tag og vinduer.

Kassetteret. Kasseagtige fordybninger omgivet af profilerede lister og ribber – på træloft eller muret hvælving. Loftet/hvælvingen kan også være malet, så det liden fremstår kassetteret.

Kolonnade. Søjlerække eller søjlegang.

Konisk. Kegleformet.

Konsol. Ornamentalt fremspring af sten eller træ på mur eller væg, beregnet til at bære overliggende bygningsdele.

Konveks. Udadbuet, udadhvælv.

Korintisk. Én af den klassiske arkitekturs søjleordner. En særform af den joniske. Adskiller sig især ved kapitælets særlige form, der består af 16 bjørneklo(akantus)-blade anbragt i to kranser med otte i hver over hinanden. Ud af bladkransen kommer foroven otte volutpar.

Kvader. Natursten, tilhugget i firkantet form.

Kvadermuring. Opmuring med kvadre. Benyttes også om udformning af teglstensmurflader, hvor nogle partier skyder frem som værd kvadre, mens andre er nedsænkede som fuger.

Kvaderpudset. Murbehandling som skal ligne kvadre.

Lisén. Flad, retkantet murpille uden basis og kapitæl.

Mansardtag. Tag med to hældninger, hvoraf den nederste er næsten lodret. Herved bliver der plads til en såkaldt mansardetage. Opkaldt efter den franske arkitekt François Mansart.

Monolit. Skulptur udhugget af én stenblok.

Overgangsfod. Benyttes i bindingsværk i flere stokværk (etager). Det er den vandrette bjælke, som næste stokværks stolper er nedtappet i.

Pilaster. Flad, retkantet murpille med basis og kapitæl.

Pinakel. Lille murtinde, spir eller spidssøjle

anvendt som pryde – f.eks. på kamtakkede gavle.

Plateau. Forhøjning.

Point-de-vûe. Markant sigtepunkt.

Pullert. Lav pæl af f.eks. træ eller granit. Oprindeligt fortøjningspæl på kaj eller skib.

Pulpitur. Ophøjet, lukket galleri med stole-sæder i en kirke

Refendfugning. Murpuds, der ved hjælp af dybe fuger er opdelt i kvaderagtige bæltter. Over vinduer og døre knækket ned lig stik.

Risalit. Fremspringende parti på bygningsfacade. Oftest på dens midte (midtrisalit), eller for enderne (siderisalit).

Rotunde. Rund, åben plads.

Rustikbånd. Murdekoration af rustikkvadre (groft tilhuggede kvadersten eller efterligning heraf i puds) lagt i forlængelse af hinanden, så der dannes et bånd.

Sadeltag. Tag med lige stærkt skrånende flader, der mødes i en rygning. Afsluttes i enderne af lodrette gavle.

Shedtag. Tag med skiftevis stærkt skrånende og næsten eller helt lodrette tagflader. Den lodrette flade er oftest forsynet med store vinduespartier, som giver et stort lysindtag i rummetlene (shedlys).

Sinusplade. Beklædningsplade, hvis profil har form som en sinuskurve.

Stik. Det til aflastning bestemte murværk over muråbning eller blænding. Kan være lige eller buet.

Structural glazing. Bygningsglas, hvor glasset bliver et facadeelement, der ikke blot giver gennemsigtighed, men også kan have indbygget konstruktiv stabilitet, varme- og lydisolering, solafskærmning, brandbeskyttelse m.m.

Sålbænksgesims. En profileret gesims, der deler murfladen vandret og indgår som sålbænk (et skrånende fremspring, der bortleder regnvand) under de enkelte vinduer.

Tagrem. Vandret bjælke, der bærer tag-spærene.

Tandsnitsfrise. Små, rektangulære klodser anbragt med korte mellemrum som tænder i en vandret række. Ofte som dekorativt led i en gesims.

Tavl. De klinede eller udmurede partier mellem tømmerkonstruktionerne i bindingsværkshuse.

Trapezplade. Beklædningsplade, hvis profil er trapezformet.

Tværpost. Den sprosse som deler en vinduesflade vandret.

Udkragning. Vandret bygningsdel eller stokværk (etage), der springer frem, krager ud, foran den underliggende murflade.

Valm. Sadeltag, der er skråt afskåret mod gavlene; halvvalm til hovedgesimsen, halvvalm til midt på gavltrekanter og kvartvalm, hvis kun det øverste lille hjørne af tagryggen er afskåret.

Vindfløj. Drejelig, ofte monumentalt udsmykket, metalfane på tårne eller gavlspidser, som viser vindretningen.

Vindskede. De to skrå, kantstillede brædder, der i gavlen er sømmet på yderkanterne af et udhæng for at beskytte mod vind og regn.

Volut. Spiralformet dekorationsled.

Denne guide er udgivet med støtte fra:

Kolding Kommune
 Akademisk Arkitektforening
 Arbejdernes Andels-Boligforening
 Auto-Centralen
 BG Fonden Kolding
 Designskolen Kolding
 Fabrikant Mads Clausens Fond
 Flisepudserne
 GBL Gruppen for by & landskabsplanelægning aps
 Hotel Koldingfjord als
 Jyllands-Postens Fond
 Jyske Bank als
 Klingspor als
 Kolding Business Park AIS
 Kolding Byferie
 Kolding Erhvervsudvikling
 Kolding Sygehus
 Kolding Turistforening
 Kulturudvalget i Kolding
 Lisbeth Petersens Fond
 Nykredits Fond
 O. Adsbøll & Sønner AIS
 Palle Munch Reklamebureau
 Rambøll
 Sydbank
 Tegnestuen Mejeriet AIS
 Tekniske Forvaltning i Kolding
 TRE-FOR
 Vestergaard Group AIS

Redaktion:

Leif Leer Sørensen og
 Gruppen Arkitekturens Dag, Kolding

Forfatter:

Leif Leer Sørensen

Fotograf:

Åge Lund Jensen.

Bortset fra s. 8, 15, 26, 27 (Friis Fotografi)
 og s. 35 (Jens Balsby Nielsen)

Historiske fotos:

Stadarkivet og Museet på Koldinghus

Kort:

Kolding Kommune,
 Philip & Foxil Grafisk Design

Korrektur:

Peder Norup

Grafisk design og produktion:

Philip & Foxil Grafisk Design

Tryk:

Delta Grafisk

© Leif Leer Sørensen, Århus, 2004

ISBN 87-984165-1-0

Gennem farvefotos og korte tekster behandler guiden omkring 200 huse, bebyggelser, anlæg, torve og pladser i Kolding Kommune – fra grundlæggelsen af Koldinghus i 1260 og helt frem til de mange nye byggerier, der er skudt op de seneste år.

De valgte huse er dels karakteristiske eksempler på byggeriets og arkitekturens udvikling i Kolding og omegn, dels repræsenterer de byens bedste arkitektur. Kort viser vej til de enkelte emner.

En indledende oversigtsartikel, skrevet af museumsdirektør Poul Dedenroth-Schou, giver et rids over Kolding bys historiske udvikling, mens Sten Krarup, Udviklingssektionen Kolding Kommune, skriver om de seneste 40 års omdannelse af Kolding Bymidte.

Bag i guiden findes korte biografiske oplysninger om de betydeligste afdøde arkitekter i Kolding – samt navne-, gade- og bygningsregistre, som gør det muligt at gå på tværs af guidens geografiske opbygning.

Gruppen Arkitekturens Dag, Kolding, har udvalgt guidens eksempler – i samarbejde med ph.d., arkitekt MAA Leif Leer Sørensen, der er forfatter til guiden. De mange nye fotos er taget af arkitekturfotograf Åge Lund Jensen. Desuden rumme guiden en række historiske fotos.